

NORGES BANK

ARKIVEKSEMPLAR

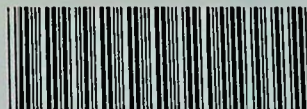
Penger og Kreditt

1981/3

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

0 10007VPR

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INNHOOLD

- 175 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 188 Kredittoversikt
- 193 Valutaoversikt
- 198 Skattesystemets betydning for bankenes virksomhet
*Hermod Skånlands foredrag ved Sparebankforeningens
møte i Oslo 1. oktober 1981*
- 205 Euro-kroner
v/Geir Bergvoll
- 212 Samarbeidet mellom Distriktenes utbyggingsfond
og Norges Bank
v/Knut Knutsen
- 217 Likviditetsstatistikk og prognoser –
hjelpemidler i likviditetspolitikken
v/Audun Grønn
- 222 Redusert produktivitetsvekst –
men hvorfor?
v/Morten Staude
- 229 Distriktsrapporter for året 1980
- 237 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 243 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland

Redaksjonssekretær: Liv Kielland

Redaksjonsutvalg: Jarle Berge, formann
Knut Andreassen, Valutaavdelingen
Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling
Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen
Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:

Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Boks 336, Sentrum, Oslo 1

Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo.

Teksten er satt med 11 pkt. Baskerville.

ISSN-0332-5598

Den internasjonale konjunktursituasjon

Det internasjonale konjunkturbildet har endret seg forholdsvis lite i forhold til forrige kvartaloversikt. For OECD-området under ett ser BNP-veksten ut til å bli omtrent 1½% i 1981 og 2½–3% i 1982. Både produksjons- og prisutsiktene er imidlertid i noen grad blitt påvirket av at amerikanske dollar har holdt seg sterkere og det internasjonale rentenivå har ligget høyere over en lengre periode enn regnet med. Selv om siste ukers valutakurs- og renteutvikling kan tyde på at et omslag nå er i ferd med å inntreffe, er endringene i industrilandenes innbyrdes konkurranseposisjon gjennom 1981 så betydelige at dette vil få stor innvirkning på deres økonomiske utvikling i de neste 12–18 måneder. Mens den kraftige forbedringen i de fleste vest-europeiske lands konkurransevne vil bidra til at de vinner markedsandeler, vil forverringen i USA, og til dels i Japan, svekke disse lands eksportmuligheter. Som følge av sterk importetterspørsel fra OPEC-landene og enkelte ikke-oljeproduserende utviklingsland har det allerede funnet sted en markert eksportfremgang i mange av landene i Vest-Europa gjennom inneværende år. På grunn av den lave kapasitetsutnyttningen har produksjonsutslagene vært raskere enn det bedringen i konkurransevnen isolert sett skulle tilsi. Mye taler for at det økonomiske tilbakeslaget i Europa nå har passert et lavpunkt, men ikke minst usikkerheten knyttet til fremtidig valutakurs- og renteutvikling gjør det vanskelig å vurdere om en står overfor en generell konjunkturoppgang og styrken av denne.

Hovedmålet for de største industrilandenes økonomiske politikk har de siste årene vært bekjempelse av inflasjonen gjennom en generelt stram penge- og finanspolitikk for dermed å legge grunnlag for redusert arbeidsledighet på sikt. Mens USA, Japan, Vest-Tyskland og Storbritannia på forskjellige måter fremdeles følger et slikt opplegg, har regjeringsskiftene i Frankrike og Italia medført at disse land i større grad enn før søker å styrke arbeidsmarkedet gjennom mer ekspansiv etterspørselspolitikk. Tendensene til å legge større vekt på arbeidsmarkedsproblemene må ses på bakgrunn av at ledighetstallene i mange av industrilandene har nådd sitt høyeste nivå i etterkrigstiden, og at det er små utsikter til nedgang før mot slutten av 1982. En utvikling i retning av mindre ensartet politikkutforming i de større industriland kan igjen få konsekvenser for produksjons- og prisstigning så vel som valutakurs- og renteutvikling i tiden fremover.

Etter en kraftig vekst i første kvartal 1981 ser bruttonasjonalproduktet i USA ut til å gå litt ned både i annet og tredje kvartal. En moderat oppgang ventes først mot slutten av året og inn i 1982. Selv om det er enkelte svake sektorer i amerikansk økonomi, er totalbildet fremdeles positivt med en gjennomsnittlig BNP-vekst på omkring 2% i 1981. På bakgrunn av at president Reagans økonomiske program representerer de største reduksjonene i skatter og ikke-militære utgifter siden 1930-årene, hersker det stor usikkerhet om i hvilken grad og på hvilken måte tiltakene vil påvirke amerikansk økonomi i årene fremover. Til tross for at myndighetene

vrderer ytterligere utgiftsreduksjoner, taler det som hittil er vedtatt, for at budsjettunderskuddene vil øke både i 1982 og 1983. Så lenge forventningene om fortsatt høy inflasjon er til stede, vil den stramme pengepolitikken trolig bli opprettholdt. Dette innebærer store muligheter for konflikt mellom sentralbankens monetaristisk pregede pengepolitikk og Reagan-administrasjonens tilbudssideorienterte finanspolitikk. Dersom behovet for å finansiere budsjettunderskuddene bidrar til at rentenivået holder seg høyt, vil BNP-veksten i 1982 kunne bli bare 1%, eller på linje med OECDs anslag. Med et lavere rentenivå, f.eks. fordi en dempet energiprisutvikling fører til lavere inflasjon, vil BNP-veksten kunne komme opp i 2½% i 1982. Også dette er vesentlig lavere enn administrasjonens optimistiske anslag på 3½%.

Den økonomiske utvikling i Japan i perioden 1980–82 må betegnes som enestående blant de større industriland. Foruten en gjennomsnittlig konsumprisstigning på 6% og en BNP-vekst på over 4% har driftsbalansen skiftet fra stort underskudd til balanse. Betalingsbalanseutviklingen kan i utstrakt grad tilskrives at energisparetiltak har redusert oljeimporten, samtidig som bedringen i konkurransetilstanden som følge av yen-depresieringen fra 1979 har stipulert eksporten. Ved utformingen av den økonomiske politikk er det videre lagt stor vekt på investeringer og å endre industrisektoren mot mer avanserte sektorer. Siden midten av 1981 har siktemålet for den økonomiske politikk i Japan blitt lagt om fra det å dempe inflasjonen (som er blitt oppnådd) til det å stimulere innenlandsk etterspørsel. Den økonomiske utvikling i 1982 ventes derfor i større grad enn foregående år å bli påvirket av innenlandsk etterspørsel.

I Vest-Tyskland er tegnene til konjunkturoppgang hovedsakelig et resultat av eksportoppsving. Som følge av at de høye budsjettunderskuddene i uønsket grad bi-

drar til overflytting av ressurser fra privat til offentlig sektor og til opprettholdelse av et høyt rentenivå, har vest-tyske myndigheter bestemt å iverksette betydelige budsjettnedskjæringer. Dette kombinert med fortsatt stram pengepolitikk, gjør at konjunkturoppgangen gjennom annet halvår og inn i 1982 vil bli forholdsvis moderat. Mens en i Vest-Tyskland legger stor vekt på nødvendigheten av en desentralisert markedsøkonomi og lav prisstigning, er den økonomiske politikk i Frankrike blitt preget av mer regulering samtidig som den er lagt om i klar ekspansiv retning. President Mitterrands regjering har således allerede gjennomført omfattende politiske og økonomiske reformer. Dette vil trolig resultere i at aktiviteten tar seg merkbart opp gjennom annet halvår, og at BNP-veksten kan bli så høy som 3–4% i 1982.

Til tross for at et større antall britiske konjunkturindikatorer pekte i retning av at en konjunkturbunn ble nådd i begynnelsen av 1981, ble aktivitetsnivået ytterligere svekket gjennom første halvår. Storbritannia er for tiden inne i sin dypeste nedgangskonjunktur i etterkrigstiden. Siden fjerde kvartal 1979 har BNP falt med mer enn 7½%, mens arbeidsløsheten har steget fra 5¼% til omkring 10½%. Samtidig har konsumprisstigningen falt fra 22% i mai 1980 til 11½% i august 1981. Et moderat oppsving er i sikte mot slutten av inneværende år og inn i 1982. Britisk næringslivs svake konkurransetilstand bidrar likevel til at produksjonsveksten vil bli svak også neste år. Selv om det innen britisk økonomi er i ferd med å skje varige strukturelle endringer som kan bedre vekstevnen på sikt, gir erfaringene hittil ingen umiddelbar støtte til at det eksisterer stabile økonomiske sammenhenger av den typen som britiske myndigheter later til å forutsette.

Svensk økonomi har de senere år vært preget av lav økonomisk vekst, økende driftsunderskudd og høy prisstigning. Myndighetene har inntil nylig ført en rela-

tivt ekspansiv finanspolitikk kombinert med en stram kredittpolitikk. Den svenske regjerings programpakke for å styrke økonomien, som blant annet innebar en 10% nedskrivning av den svenske krone, må dels ses på bakgrunn av at utsiktene i retning av ytterligere økning i driftsunderskuddene i 1981 og 1982 nødvendiggjorde en markert forbedring i konkurranseposisjonen til svensk næringsliv. På bakgrunn av at det eksisterer mye ledig kapasitet i svensk næringsliv, samtidig som utenlandsetterspørselen er i oppgang, kan tiltakene bidra til å styrke produksjonen i 1982. Som følge av at det ikke finner sted noen vesentlig tilstramning av finanspolitikken, kan det være mer usikkert om underskuddet overfor utlandet dermed blir vesentlig redusert. Ut fra hensynet til betalingsbalansen har Danmark over lengre tid ført en bevisst kontraktiv politikk som, kombinert med valutakursjusteringer, har bidratt til betydelig bedring av konkurransevnen overfor utlandet. Danmark er nå i ferd med å dra fordeler av den bedrede konkurransevnen, og produksjonsveksten er anslått til 3% i 1982. Finland derimot gjennomførte markerte tilstramninger i den økonomiske politikk allerede mot slutten av 1975. Som følge av positive effekter av denne omleggingen samt at Sovjet-handelen (omkring 20% av total vareeksport) representerer en stabil avsetningsmulighet for eksportprodukter, hadde Finland både i 1979 og 1980 den høyeste BNP-veksten av OECD-landene. Selv om en ikke regner med noen særlig vekst fra nåværende nivå, vil Finland for disse to årene under ett ha den sterkeste produksjonsøkningen i de nordiske land.

Den betydelige depresieringen av de fleste vest-europeiske lands valutaer, i første rekke overfor dollar og yen, har slått ut i økte importpriser og bidratt til å holde inflasjonstakten oppe. Utslagene har likevel vært mindre enn det valutakursbevegelsene skulle tilsi, noe som dels må skyldes lavere fortjenestemarginer som følge av svak etter-

spørsel. Samtidig har lønningene ikke vist tilsvarende oppgang i stigningstakten som prisene. På bakgrunn av at heller ikke tilbuds- og etterspørselsforholdene taler for noen vesentlig realprisøkning på olje og andre råvarer i resten av 1981 og inn i 1982, vil prisstigningen gå merkbart ned i mange av industrilandene gjennom neste år. Den mer ekspansive økonomiske politikken i Frankrike og Italia vil imidlertid føre til at pris- og kostnadsøkningen i disse to landene vil tilta, og dermed bidra til å øke spredningen i inflasjonsrater OECD-landene imellom.

Teksttabellen viser faktisk og forventet driftsbalanscutvikling for årene 1980–82. I 1981 er bedringen av industrilandenenes driftsbalanser særlig knyttet til USA, Japan og til dels Storbritannia. Som følge av endringer i landenes konkurranseposisjon og ulikheter i konjunktursituasjon vil Vest-Tyskland og enkelte av de mindre industrilandene få styrket sine driftsbalanser i 1982, mens USA og Storbritannia vil få svekket sin stilling. Selv om enkelte nye utviklingstendenser er kommet til siden

Teksttabell. Driftsbalansen i utvalgte OECD-land (milliarder dollar)

	1980	1981	1982
USA	0,1	4½	-5½
Japan	-10,8	0	-½
Vest-Tyskland	-16,0	-17	-5¼
Storbritannia	6,4	9¾	-¾
Frankrike	-7,8	-6	-3¼
Italia	-9,9	-10¼	-3½
Nederland	-2,5	0	3¼
Belgia	-5,9	-6¾	-4
Sverige	-5,2	-4½	-4½
Danmark	-2,4	-2½	-3
Finland	-1,3	-1¾	-¾
OECD-området i alt	-76,8	-63½	-47
OPEC-landene	121	109	67
Ikke-oljeproduserende utviklingsland	-53	-61	-62

Kilde: OECD, Economic Outlook, July 1981

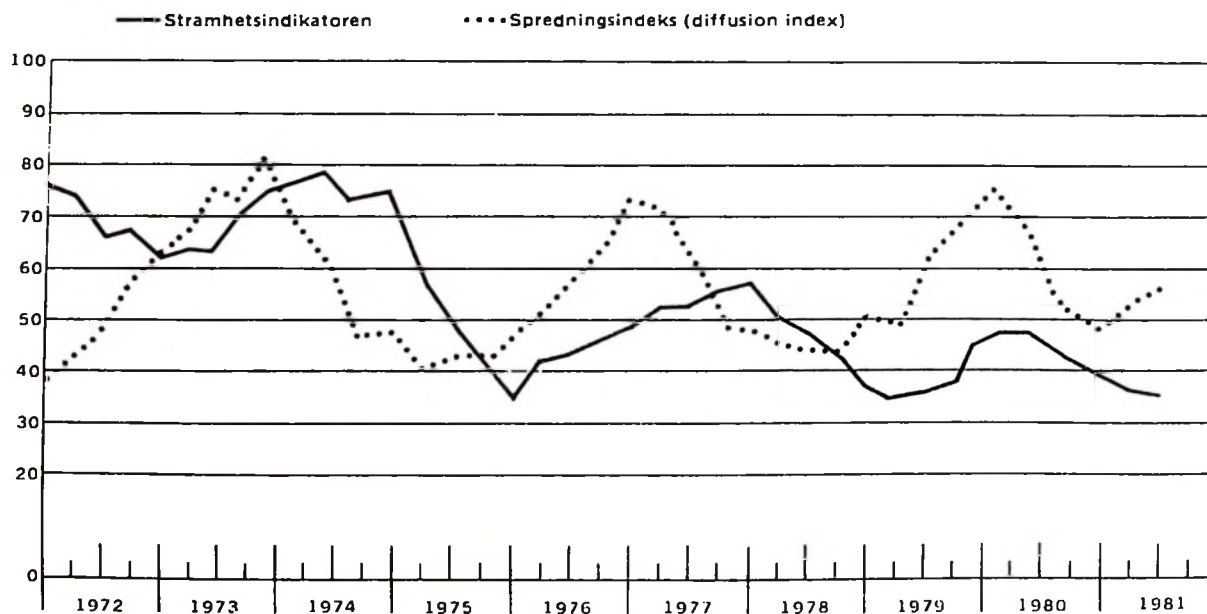
OECD presenterte sine anslag i juli, er hovedbildet fremdeles det samme. OECD-landenes samlede importvolum ventes å gå litt ned i 1981, men i 1982 er veksten anslått til 4%. Eksportøkningen er beregnet til 1¼% i 1981 og 5½% i 1982. Den sterkere utviklingen på eksportsiden begge år kan særlig tilskrives kraftig oppgang i etterspørselen fra OPEC-landene. Samtidig antas det å finne sted en forbedring av OECD-landenes bytteforhold. Dette vil føre til en merkbar reduksjon i OECD-området samlede driftsunderskudd i 1982, samtidig som OPEC-landenes overskudd vil falle. Driftsunderskuddene for OECD som helhet vil neppe reise problemer, men de vedvarende underskuddene i mindre industri-land, som Sverige, Danmark og Middelhavs-landene, kan være problematiske på lengre sikt. For de ikke-oljeproduserende utviklingslandene regner en derimot fortsatt med liten endring i driftsbalanseunderskuddet fra 1981 til 1982. Dette har dels sin årsak i at mange av de fattigste utviklingslandene ikke får finansiert høyere

underskudd. Hvis det internasjonale rentenivå holder seg på et høyt nivå også gjennom 1982, kan betjeningen av utenlandsgjelden bli et stort problem for mange av utviklingslandene.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Norges Banks referanseindikatorer, som tar hensyn til utviklingen i flere sektorer av økonomien, tyder på at konjunkturbunnen ble nådd i fjerde kvartal 1980 (fig. 7d). Det samlede aktivitetsnivå har imidlertid bare vist svakt stigende tendens gjennom første halvår, og dette har ikke vært tilstrekkelig til å forhindre fortsatt svekkelse av arbeidsmarkedet. Utviklingen i spredningsindeksen – og i ledende indikatorer som ordretilgang, eksportvolum og eksportproduksjon – peker i retning av at den moderate konjunkturoppgangen vil fortsette gjennom annet halvår. Norges Banks spredningsindeks kom opp i 55 i annet kvartal, mot 52 i første kvartal og 47

Fig. 1. Sammenfattende konjunkturindikatorer

i fjerde kvartal 1980. Et økende flertall av indikatorene er således i oppgang. Under forutsetning av fortsatt utstrakt bruk av punktvis arbeidsmarkedstiltak overfor utsatte grupper ventes ikke den registrerte ledighet (sesongkorrigert) å stige ytterligere i forhold til sommermånedene.

Det internasjonale konjunkturbildet taler for at markedsveksten for norske eksportvarer vil ta seg opp mot slutten av inneværende år og gjennom 1982. Utenlands- etterspørselen vil således bidra til å styrke den økonomiske aktivitet neste år. Siden produksjonsanslagene for olje og gass er nedjustert, vil det både i 1981 og 1982 antakelig bare bli beskjeden volumvekst i det samlede aktivitetsnivå, målt ved bruttonasjonalproduktet (BNP). Den svake oppgangen i innenlandsk etterspørsel på 1–2% gjennom 1981 ventes å fortsette inn i 1982. Mens driftsbalansen i år ser ut til å ville vise et overskudd i størrelsesorden 10 milliarder kroner, peker foreløpige anslag i retning av at overskuddet vil bli redusert i 1982. Selv om driftsbalansen tilsynelatende ikke later til å representere noen stram beskrankning for utformingen av den økonomiske politikk, er overskuddene ikke større enn at forholdsvis beskjedne justeringer i pris- og volumforutsetningene for olje- og gass-eksport og for den tradisjonelle utenriks- handel lett kan gjøre dem om til underskudd. Dette understreker at spillerommet for utformingen av den økonomiske politikk er relativt begrenset om en ikke skal sette balansen i økonomien i fare.

Som påpekt i forrige konjunkturoversikt, representerer den sterke pris- og kostnads- veksten for tiden hovedproblemet i norsk økonomi. Prisstoppet vil bidra til at gjennomsnittlig konsumprisstigning i 1981 blir i underkant av 14% mot om lag 10% i våre viktigste markedsland. Erfaring tilsier imidlertid at bruk av prisstopp – uten at den økonomiske politikk for øvrig støtter opp under denne – i hovedsak innebærer at prisstigningen forskyves i tid. Med utsikter

til en effektiv depresiering av norske kroner i underkant av 1% fra 1980 til 1981 vil vår konkurransevne overfor utlandet – målt ved relative lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien – ikke vise særlig endring i 1981. I våre markedsland ventes en konsumprisstigning på 8% og en vekst i lønnskostnader pr. produsert enhet, regnet i nasjonale valutaer, på 6% i 1982. På bakgrunn av den usikkerhet som knytter seg til valutakursbevegelsene, og siden det heller ikke eksisterer noen offisiell politikk for å endre den effektive valutakurs for norske kroner, bør det ikke gjøres regning med at en opprettholdelse av konkurransevnen kan realiseres gjennom ytterligere depresiering i 1982. Et mål om fortsatt uendret konkurransevne overfor utlandet også i 1982 vil således stille sterke krav til neste års lønnsoppgjør.

Mye kan tale for at bedringen i nærings- livets konkurranseposisjon siden 1977 er en viktig årsak til at norsk økonomi ikke er blitt sterkere rammet av det internasjonale konjunkturtilbakeslag i 1980–81. Selv om en i noen grad har fått de tilsktede utslag av myndighetenes tiltak, representerer en markert nedgang i pris- og kostnadsstigningen en hovedoppgave i tiden fremover. En slik utvikling gjennom 1982 og 1983 vil betinge en etterspørselspolitikk som sikrer bedre samsvar enn hittil mellom veksten i publikums likviditet og innenlandsk bruk av varer og tjenester. Dette forutsetter en stram finans- og kredittpolitikk, men det skulle ikke være behov for å dempe den innenlandske etterspørsel så sterkt at dette i seg selv svekker produktivitetsutviklingen i norsk næringsliv. Med en innenlandsk etterspørselsøkning på 2–3% skulle vekstevnen kunne bedres, noe som på sikt kan bidra til å redusere pris- og kostnadsstigningen. Som understreket i tidligere konjunkturoversikter, er det ønskelig at etterspørselsstimulansene i større grad kommer fra andre komponenter enn offentlig forbruk. Eventuelle endringer i beskatningen

for å stimulere foretaksinvesteringene og i noen grad også privat forbruk, må imidlertid kombineres med offentlige utgiftsreduksjoner og opphevelse av selektive støttetiltak om den nødvendige balanse i samfunnsøkonomien skal kunne opprettholdes, samtidig som forholdene legges til rette for en sterkere produktivitetsøkning. Både for å begrense ugunstige sosiale konsekvenser – og fordi den prisstabiliserende virkningen av en restriktiv etterspørselsregulering bare i begrenset grad gjør seg gjeldende på kort sikt – vil en stram økonomisk politikk ikke alene være tilstrekkelig. Siden arbeidsmarkedet preges av en etter norske forhold høy registrert ledighet, samtidig som det er knapphet på ulike typer av arbeidskraft, vil det også være nødvendig å stimulere til en bedre tilpasning til markedets behov for arbeidskraft.

Lager. Industriens lagerbeholdning av eksportvarer og av andre norskproduserte varer viste tegn til nedgang fra første til annet kvartal. Som forutsatt i tidligere konjunkturoversikter, har bedriftene i større grad enn under tilsvarende konjunkturfaser tidligere tilpasset produksjonsnivået til etterspørselsforholdene. Statistisk Sentralbyrås konjunkturbarometer for annet kvartal indikerer at et omslag er i ferd med å inntreffe. Et flertall av bedriftene innen industri og bergverksdrift venter således uendret eller lavere lagerbeholdning av egne produkter i tredje kvartal. Den svake etterspørselsutviklingen innenlands har ført til en mindre nedgang i importvarelagrene. Siden importvarelagrene ligger på et forholdsvis lavt nivå, og en venter at aktivitetsnivået vil ta seg opp noe, vil lagrene av importvarer antagelig bli bygget litt opp i tiden fremover.

Ordre. Inntrykket av at industriens ordresituasjon er relativt gunstig, forsterket seg i annet kvartal. Dette skyldes i hovedsak større innenlandsk ordretilgang til oljetil-

Fig. 2. Lagervolumet

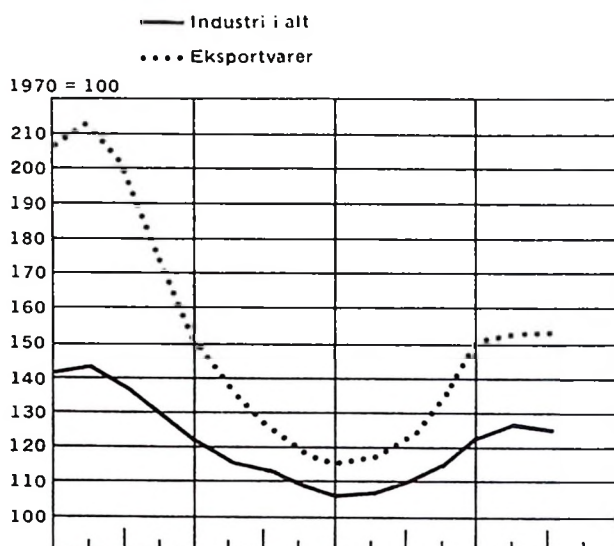
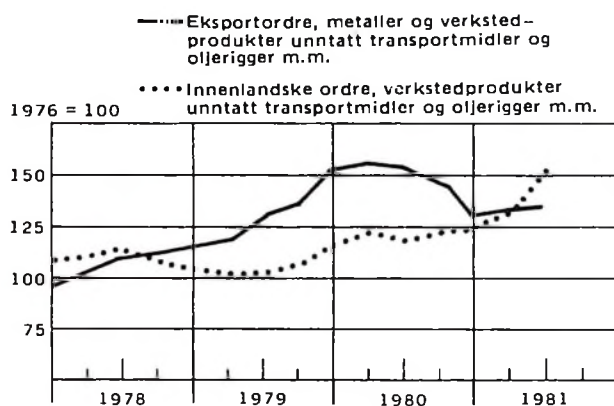

Fig. 3. Ordretilgang, verdi

knyttet verkstedindustri. Ordretilgangen fra utlandet viser derimot en langt svakere utvikling, men også her er det tegn til bedring. Selv om ordrestatistikken tyder på at tilgangen på de fleste områder holder seg godt oppe, er industriens ordrebekholdninger for ujevnt fordelt til å sikre et merkbart oppsving i den samlede produksjonsaktiviteten.

Konsumetterspørsel. Bortsett fra tilfeldige variasjoner, har sesongkorrigerede tall for detaljomsetningsvolumet vist liten endring

siden fjerde kvartal i fjor. Sesongkorrigerte volumtall for januar–juli ligger 1,0% over gjennomsnittet for 1980. Foreløpige beregninger tyder ikke på noen økning i gjennomsnittlig disponibel realinntekt for lønnstakere fra 1980 til 1981. Når en likevel legger til grunn en volumvekst i privat konsum i 1981 på omkring 2% – med en trendmessig vekst i tjenestekonsumet på 4% og i varekonsumet med om lag 1% – skyldes dette vesentlig to forhold. De siste årene har gitt uendret eller redusert disponibel realinntekt for store grupper utenom bønder og pensjonister. Høyere yrkesfrekvens, spesielt blant kvinner, har likevel bidratt til at gjennomsnittshusholdningens konsumdisponible realinntekt har vist oppgang. Dessuten har økningen i privat konsum sammenheng med utviklingen for varige konsumgoder. For denne type varer virker også forhold som lånemuligheter og akkumulerte behov for varige forbruksgjenstander inn på etterspørselen. Hittil i år har således utviklingen for varige forbruksartikler vært relativt sterkere enn for andre deler av varekonsumet. I perioden januar–juli økte detaljhandelsvolumet med motorkjøretøyer og bensin med nesten 5% og møbler og innbo med nesten 4½% i forhold til året før. I tilsvarende sammenligning var det en økning i antall første-gangsregistrerte personbiler på 13%. Dette har sammenheng med klart sterkere utlansvekst fra bankene enn forutsatt i Revidert nasjonalbudsjett. Utlansmulighetene vil bli vesentlig begrenset gjennom annet halvår, og dette peker i retning av en viss reduksjon i kredittfinansiert konsum mot slutten av året.

Investeringssetterspørsel. Sesongkorrigerte tall viser at industriinvesteringene gikk merkbart opp fra første til annet kvartal. Ifølge investeringsundersøkelsen for august er antatte industriinvesteringer, regnet i verdi, beregnet å øke med 10% i 1981, noe som representerer en oppjustering i forhold

Fig. 4. Detaljomssetningsvolumet

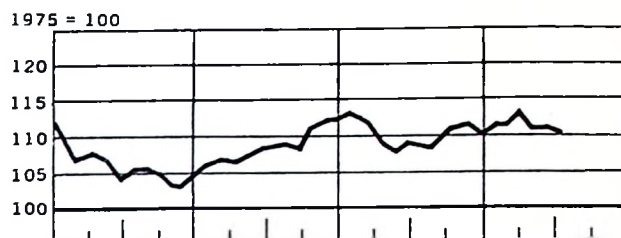

Fig. 5. Utførte investeringer, verdi

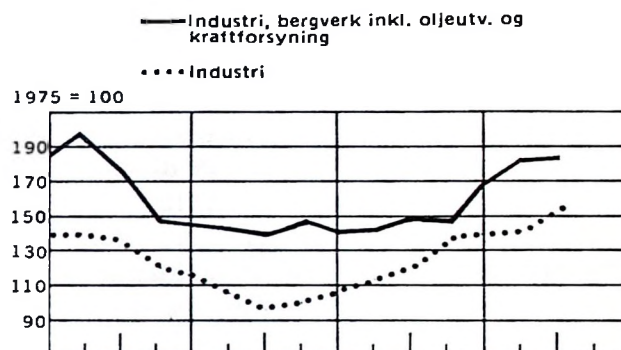
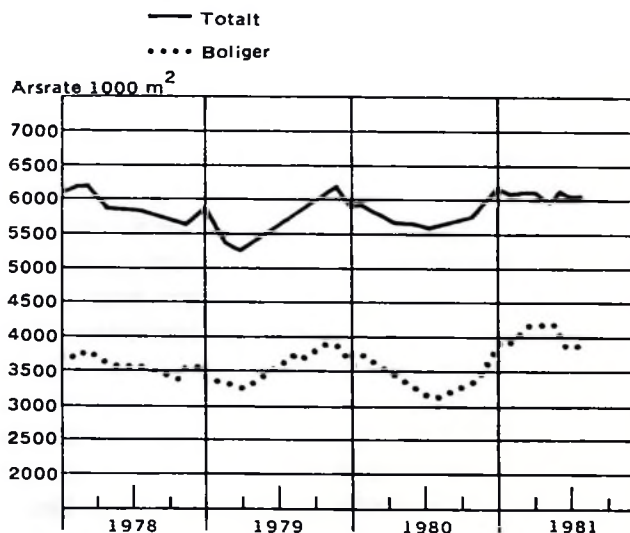

Fig. 6. Bygg igangsatt

til mai-undersøkelsen. Dette innebærer at industriens investeringsvolum for året under ett vil holde seg på omtrent samme nivå som i 1980, men at investeringsaktiviteten vil falle fra første til annet halvår.

Investeringstøllingen tyder videre på at nedgangen i industriens investeringsaktivitet vil forsterke seg i 1982. Regnet i verdi, er antatte investeringer i industrien neste år beregnet å bli redusert med 8%. Utviklingen synes å bli særlig svak for utekonkurrerende industri som treforedling, noe som har sammenheng med fullføringen av Nye Tofte, for produksjon av kjemiske produkter og for metallproduksjon. Bransjer med betydelig grad av skjerming, som næringsmiddelproduksjon, trevareproduksjon og grafisk produksjon, ser derimot ut til å få investeringsøkning. Investeringsaktiviteten i industrien har klar sammenheng med fortjenesteutviklingen. Regnskapsstatistikk for industri og bergverksdrift viser dårlig driftsresultat for store deler av bedriftene i 1980. Foreløpige tall peker i retning av ytterligere svekkelse i 1981. For at industriinvesteringene skal ta seg opp igjen, vil det derfor være nødvendig med en bedring i fortjenesteforholdene. Utsiktene for 1982 med eksportoppsving og noe sterkere innenlandsk etterspørsel kan bidra til en slik utvikling og lede til en investeringsoppgang i 1983.

Igangsett boligflate har vist tegn til nedgang siden april. Som følge av den høye igangsettingen i begynnelsen av året var samlet boligflate under arbeid 5% høyere i juli enn i samme måned året før. Samtidig ligger aktivitetsnivået innen andre deler av bygge- og anleggsvirksomheten nær 5% lavere enn året før. Dette skyldes i hovedsak redusert igangsettingsaktivitet i kommunal og fylkeskommunal regi. I løpet av januar-juli ble det satt i gang over 19 000 boliger, hvilket er 13% flere enn i samme tidsrom i fjor. Utviklingen hittil i år peker således i retning av at myndighetenes mål om 37 000 igangsatte boliger i løpet av 1981 er innen rekkevidde.

Produksjonsutvikling. Samlet industriproduksjon lå i perioden januar-juli 2,3% lavere enn i samme tidsrom året før. Ned-

Fig. 7. Produksjon i bergverksdrift, industri og kraftforsyning

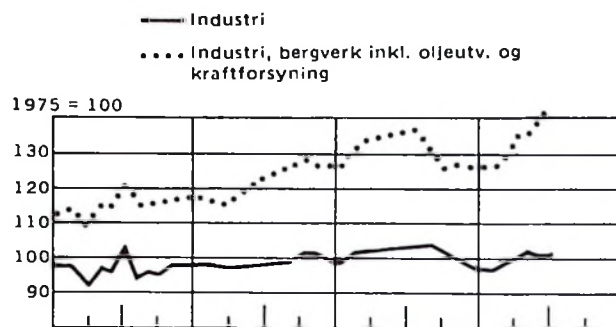

Fig. 7b. Industri

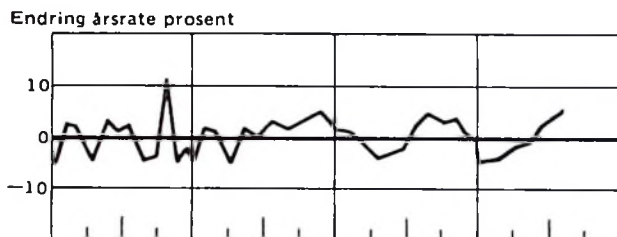

Fig. 7c. Industri og tradisjonell bergverksdrift

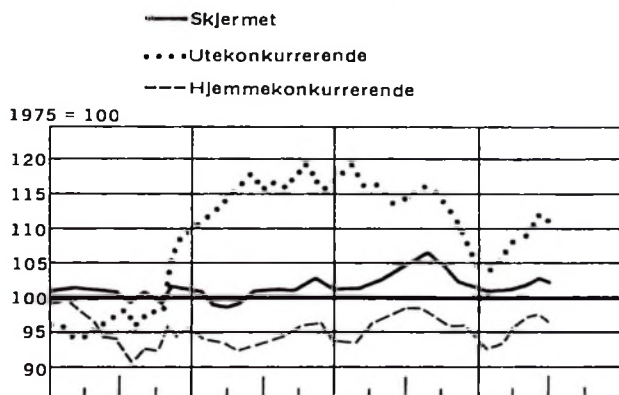
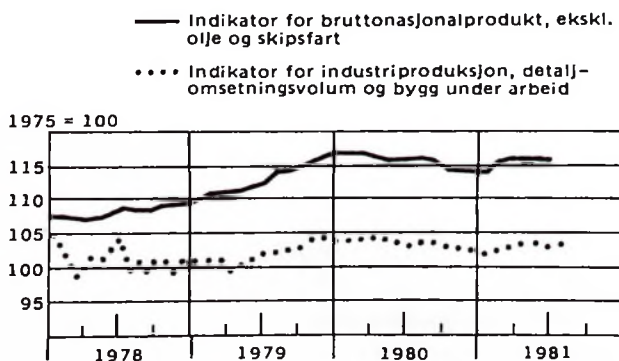

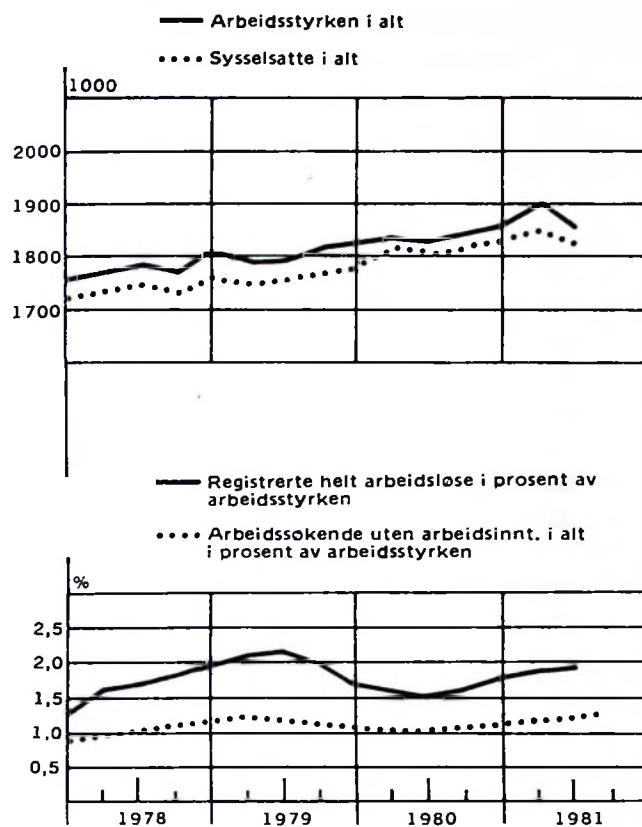
Fig. 7d. Referanseindikatorer

gangen er mest markert innen utekonkurierende industri. Bare innen næringsmiddelindustri og deler av verkstedindustrien var det i tilsvarende sammenligning økt produksjon. Sesongkorrigerte tall viser imidlertid oppgang i samlet industriproduksjon fra første til annet kvartal. I seksmånedersperioden fram til juli viste produksjonsveksten en årsrate på 3½%. Den sterkere utviklingstendensen gjelder både konkurranseutsatt og skjernet industri. Det er likevel få tegn som peker i retning av et generelt omslag i samlet industriproduksjon i annet halvår. Selv om det kan være grunn til å vente at etterspørselen etter norske eksportvarer tar seg opp mot slutten av 1981, bidrar den svake innenlandske etterspørselsveksten til at det ikke vil rette seg noen betydelige vekstimpulser mot industriproduksjonen.

Utsiktene til at industrien samlet opprettholder produksjonsnivået fra 1980, synes likevel å være til stede. Som følge av at industriproduksjonen gikk ned gjennom annet halvår 1980, er et produksjonsomfang på linje med nivået i annet kvartal (sesongkorrigert) tilstrekkelig til å oppnå null-vekst fra 1980 til 1981. I våre viktigste markedsland ventes i år en gjennomsnittlig nedgang på 2%. Siden tidlig i 1970-årene har industriproduksjonen vært klart svakere i Norge enn i andre OECD-land. Bakgrunnen er dels svekket konkurransevne og dels redusert etterspørsel etter norske eksportvarer. Det siste har sammenheng med vare- og markedsstrukturen i norsk eksport, hvor betydelige deler består av varer med lav inntektselastisitet og relativt små ekspansjonsmuligheter. Som en følge av dette er markedsandelene for tradisjonelle norske eksportvarer redusert med over 20% i løpet av 1970-årene. Norsk industris konkurranseposisjon ble imidlertid betydelig forbedret i 1978 og 1979, og det har ikke funnet sted noen ytterligere forverring i 1980 og 1981. Selv om mye kan tyde på at konkurransevnen fremdeles er for svak,

Fig. 8. Arbeidsmarkedet

har produksjonsveksten både i 1980 og 1981 ligget høyere enn i våre viktigste markedsland.

Arbeidsmarkedet. Sesongkorrigerte tall fra Arbeidsdirektoratet viser en registrert ledighet i juli-august på litt under 33 000 (1,6% av arbeidsstyrken), mot 27 500 i gjennomsnitt for første halvår 1981. Samtidig har antall meldte ledige plasser vært i nedgang siden årsskiftet. Økningen i registrert ledighet synes å være mest markert innen bygge- og anleggsvirksomhet. Dette har sammenheng med redusert kommunal og fylkeskommunal byggeaktivitet. Ifølge Statistisk Sentralbyrås kvartalsvise arbeidskraftundersøkelse er svekkelsen av arbeidsmarkedet mindre markert enn Arbeidsdirektoratets tall indikerer. I annet kvartal utgjorde således antall arbeidssøkende uten

arbeidsinntekt 2,0% av arbeidsstyrken (sesongkorrigert), mot 1,9% i første kvartal. Til sammenligning var ledighetsprosenten ved utgangen av juli 5,6% i Vest-Tyskland, 10,7% i Storbritannia, 7,0% i USA og 2,4% i Sverige.

Den samlede sysselsetting viste liten endring fra første til annet kvartal, men sammenlignet med annet kvartal 1980, var det en oppgang på 19 000 personer, eller 1,0%. Tallet på sysselsatte økte bare for kvinner, og da særlig for kvinner med deltidsarbeid. I annet kvartal lå således antall utførte timeverk ubetydelig over nivået på samme tid året før. Som et resultat av det svekkede arbeidsmarkedet har omfanget av punktvis arbeidsmarkedstiltak vært økende. Dette illustreres ved at det i første halvår var sysselsatt gjennomsnittlig 17 800 ved spesielle arbeidsmarkedstiltak, mot 15 800 på samme tid i fjor. Bruken av denne form for arbeidsmarkedspolitik vil ventelig forsterke seg, og dermed bidra til at den registrerte ledighet (sesongkorrigert) neppe vil stige ytterligere.

Pris- og kostnadsutvikling. I januar–august lå konsumprisindeksen gjennomsnittlig 14,2% høyere enn i samme tidsrom året før. Prisstigningsimpulsene kommer stadig i hovedsak fra hjemmemarkedet, mens prisutviklingen for importerte varer representerer en bremsende faktor. Selv om den økonomiske situasjonen ikke er karakterisert ved noe generelt etterspørselspress, viste delindeksen for andre norskproduserte konsumvarer enn jordbruksvarer (for å eliminere mye av virkningene i administrerte priser og subsidier) i tilsvarende sammenligning en økning på 16,6%. Både konsum- og engrosprisindeksen har de siste månedene vist avtakende stigningstakt. I seks månedersperioden fram til august steg konsumprisindeksen med en årlig rate på 12½% mot over 16% i seks månedersperioden fram til mars. Prisstoppet fra 3.

Fig. 9. Priser

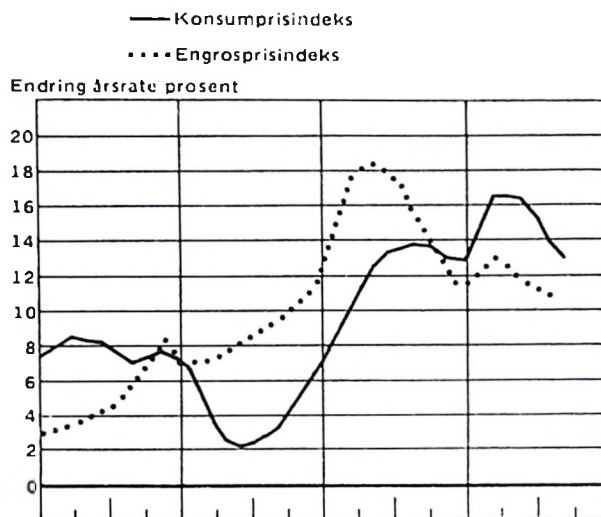

Fig. 9b. Konsumpriser etter leveringssektorer

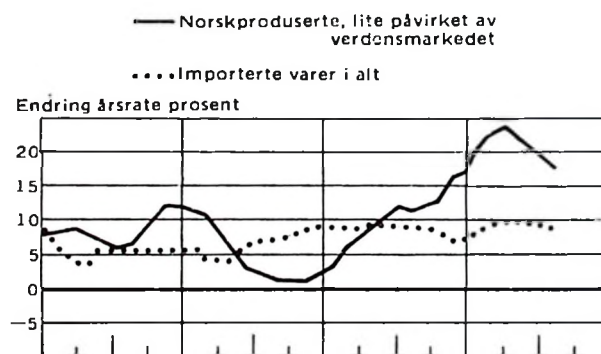
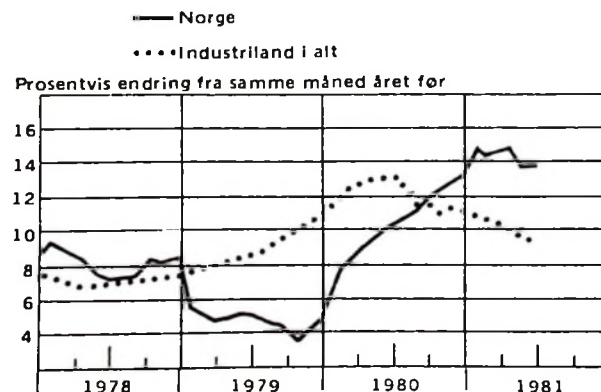

Fig. 9c. Konsumprisene

august vil dempe prisstigningen ytterligere i annet halvår. En noe sterkere prisutvikling enn under forrige pris- og inntektsstopp synes imidlertid realistisk. Dette vil innebære en gjennomsnittlig økning i konsumprisene på 13½–14% i 1981. Som følge av at prisstoppen vil være av forholdsvis kort varighet, vil avviklingen fra årsskiftet ikke i samme grad som forrige gang utløse vesentlig innebygget inflasjonspress. Med et "overheng" på rundt 3½% vil det likevel være vanskelig å realisere en lavere gjennomsnittlig prisstigning enn 10% i 1982.

I første halvår lå timekostnadene i industrien 13¼% høyere enn i første halvår 1980. Ved tilsvarende sammenligning økte timeproduktiviteten med 1%, slik at industriens lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) steg med 12¼% i denne perioden. Avgjørelsen i Arbeidsretten om tak på lønnsgradningen og opphevelsen av indeks-klausulen vil bidra til å dempe lønnsveksten i annet halvår. For 1981 under ett ventes en økning i timekostnadene på 10½–11% og i timeproduktiviteten på om lag 1%, noe som innebærer en LPE-økning på 9½–10%. Samtidig er LPE-økningen i våre viktigste markedsland nå anslått til 8½–9%, regnet i nasjonale valutaer, for 1981. Bakgrunnen for denne mindre oppjusteringen er at produktivitetsoøkningen hos våre største handelspartnere ser ut til å bli noe svakere enn tidligere regnet med. Dersom en tar utgangspunkt i faktisk valutakursutvikling hittil i år, vil effektive valutakurser i gjennomsnitt for hele året vise en depresiering i underkant av 1% fra 1980 til 1981. Hensyn tatt til kursutviklingen, indikerer LPE-tallene således liten eller ingen endring i vår konkurranseevne for 1981 under ett. På bakgrunn av den usikkerhet som knytter seg til valutakursbevegelsene, og siden det ikke eksisterer noen offisiell politikk om å endre den effektive valutakurs for norske kroner fra 1980 til 1981, bør oppmerksomheten i særlig grad rettes mot LPE-utviklingen, regnet i nasjonale valutaer.

Fig. 10. Indikatorer for konkurranseevne

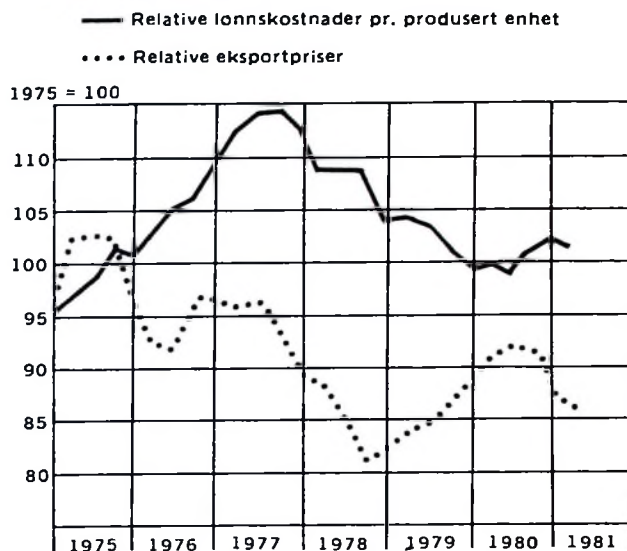
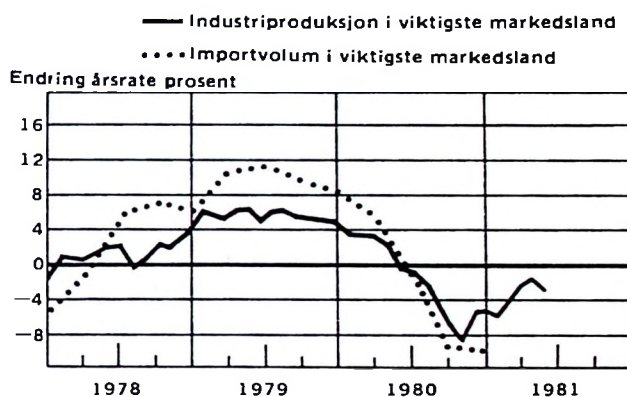

Fig. 11. Utviklingen i norske eksportmarkeder

Utenrikshandel. Utviklingen i utenriksøkonomien peker stadig i retning av volumnedgang for import og oppgang for eksport av tradisjonelle varer. Sesongkorrigerte tall for første halvår viser at importvolumet lå 2% lavere og eksportvolumet 2% høyere enn gjennomsnittet for 1980. Den svake importutviklingen skyldes i hovedsak mindre innførsel av råolje og av innsatsvarer til industrien. Olje fra Statfjord-feltet blir nå skipet direkte til Norge, mens den tidligere gikk via Teeside og dermed ble registrert som import. Hvis råoljeimporten holdes utenom, var nedgangen i import-

volumet av tradisjonelle varer i første halvår i underkant av 1%. Blant eksportvarene var oppgangen mest markert for matvarer og verkstedprodukter, mens konjunkturfølsomme eksportvarer som kjemiske produkter, malmer og metaller har vist volumfall i forhold til 1980.

Mens prisindeksen for eksport av tradisjonelle varer (uten skip, plattformer, olje og gass) var om lag uendret fra første til annet kvartal, viste importprisindeksen (uten skip og plattformer) nedgang. Det fant således sted en bedring i bytteforholdet for tradisjonelle varer på 5% i første halvår, sammenlignet med første halvår 1980. Dersom importprisen også renses for olje og gass, blir bedringen i bytteforholdet begrenset til 2%. Den effektive kursutviklingen for norske kroner – med depresiering overfor dollar og appresiering overfor EMS-valutaene – har bidratt til å styrke bytteforholdet. Denne utviklingen ventes reversert i tiden fremover, noe som kan medføre en mindre svekkelse i bytteforholdet fra første til annet halvår.

I første halvår viste driftsbalansen overfor utlandet et overskudd på nær 8½ milliarder kroner, mot 3½ milliarder kroner i samme periode 1980. Bedringen i driftsresultatet fra i fjor skyldes i hovedsak lavere underskudd på den tradisjonelle varebalansen samt høyere nettoeksport av varer og tjenester knyttet til oljevirkomheten. Svakt tiltakende aktivitetsnivå innenlands og lave importvarelagre peker i retning av at importen vil ta seg opp gjennom annet halvår. Blant annet som følge av produksjonsstoppen på Ekofisk i august på grunn av vedlikeholdsarbeid vil eksportinntektene av råolje og gass gå litt ned fra første til annet halvår. Selv om en regner med at vareeksporten vil holde seg bra oppe, legger en til grunn en markert svekkelse av driftsbalansen i annet halvår. For 1981 under ett regner en med et overskudd på driftsbalansen på om lag 10 milliarder kroner, mot 5 milliarder kroner året før. Foreløpige

Fig. 12. Eksport og import, volum

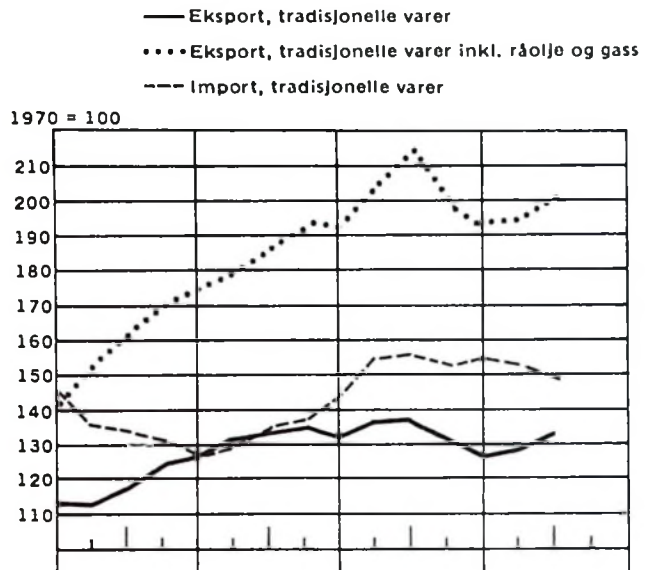
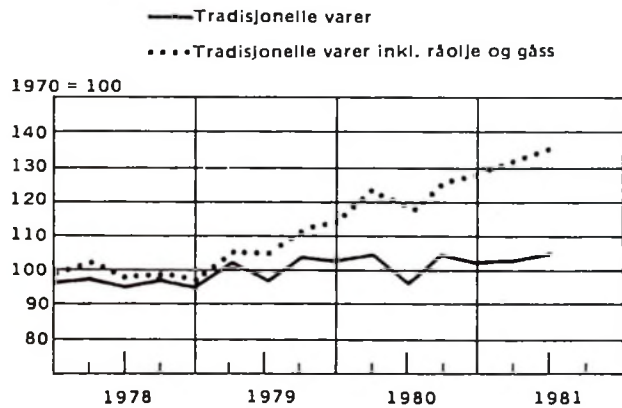

Fig. 13. Bytteforholdet

anslag viser et lavere, men fortsatt positivt driftsregnskap overfor utlandet i 1982.

Norsk eksportindustriens konkurransevne overfor utlandet, uttrykt ved utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet og ved relative eksportpriser for bearbejdede eksportvarer, er belyst i fig. 10. Den siste av disse indikatorene ivaretar det sentrale forhold at etterspørselsutviklingen for norsk eksport av industrivarer vil avhenge av prisforholdet mellom egne og konkurrentenes produkter. En økning i den

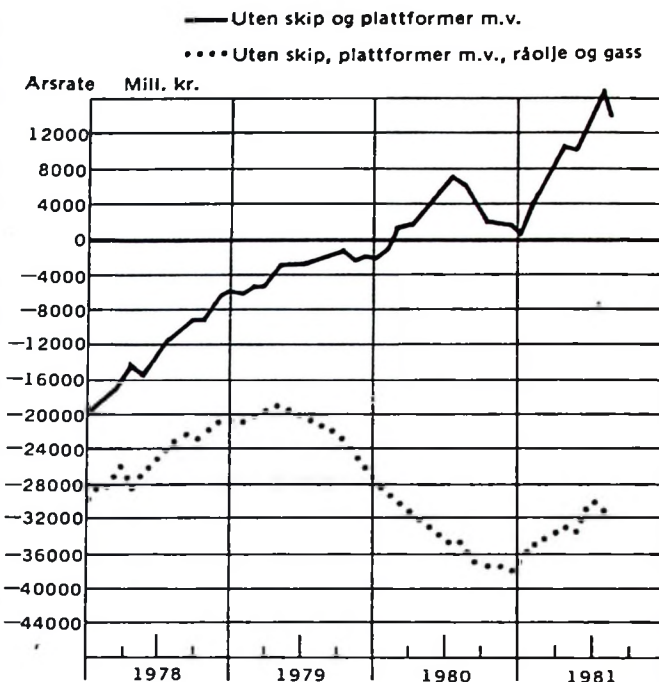

relative eksportprisindeksen tilsier således svekket konkurransevne. En svakhet er at endringer i indeksen ikke utelukkende behøver å gjelde prisendringer, men også kan skyldes forandringer i varesammensetning og kvalitet. Indikatorene gir imidlertid et relativt ensartet bilde av utviklingen i vår konkurransevne overfor utlandet.

Fraktmarkedene viser fremdeles en svak utvikling, og omfanget av oljeskipninger synes å bli redusert med over 10% i 1981. Ved utgangen av august lå i alt 11% av den norske handelsflåten i opplag, mot 5,4% i samme måned året før. Det alt vesentlige av opplagstonnasjen består av tankskip, som utgjør 60% av den totale norske flåten. Som følge av styrkingen av dollar vis-à-vis norske kroner ligger fraktinntektene likevel på et høyere nivå enn i fjor.

Oslo, 23. september 1981

Fig. 14. Varebalansen

Kredittoversikt

Forretnings- og sparebankenes utlånsrammer for 1981 ble i revidert nasjonalbudsjett redusert fra 10 til 9 milliarder kroner. Rammen for bankenes boliglån på spesielle vilkår (PSV-lån) er på 900 mill. kroner.

Utlånene fra de private banker viste stor økning både i april og mai. Ved utgangen av mai lå således bankenes utlån én milliard kroner over de veiledende tall for årets fem første måneder. Dette forsterket nødvendigheten av å føre en stram kredittpolitikk resten av året. Det var særlig utlån til lønnstakere som viste sterk økning. Siste 12 måneder fram til utgangen av mai var utlånsveksten til denne sektoren 18%, men tilsvarende vekst for samlede utlån til publikum var 12%.

Regjeringens vedtak i mai om å bruke kredittlovens §8, satte begrensninger for alle lån til kommuner (inkl. kommunefore-

tak), personlig næringsdrivende og lønnstakere o.l., unntatt kassekreditter, byggelån og PSV-lån. Slike lån utgjør omtrent halvparten av bankenes samlede utlånsmasse. Dersom bankene ikke oppfyller de krav som kredittlovens §8 angir, vil de måtte sette inn et beløp på rentefri konto i Norges Bank (tilleggsreserver) lik den overskridelse som eventuelt har funnet sted. De lån som faller inn under §8-reguleringen, heretter kalt regulerte utlån, ble tillatt å øke med 9% i 1981, eller noe mer enn den vekst utlånsrammene tilsier for de samlede utlån i 1981.

Utlånsøkningen til publikum fra de private banker var sterk også i juni og juli. Ved utgangen av juli lå utlånene for forretnings- og sparebankene samlet hele to milliarder kroner over veiledende utlånstall, fordelt med én milliard kroner i overskridelse for hver bankgruppe. I juni var det

Teksttabell 1. Forretnings- og sparebankenes utlånsøkning, ekskl. PSV-lån.
(Milliarder kroner)

	Faktiske tall			Sesongkorrigerte tall		
	Juni 1980–juni 1981			August 1980– august 1981 ¹⁾	Januar–august 1981 ¹⁾	
	Regulerte utlån	Ikke-regul. utlån	I alt	I alt	I alt	Avvik veil. tall
Forretningsbanker	4,2	0,7	4,9	4,5	3,6	0,5
Sparebanker	4,1	1,1	5,2	4,9	3,4	1,0
I alt	8,3	1,8	10,1	9,4	7,1	1,5

1) Foreløpige tall.

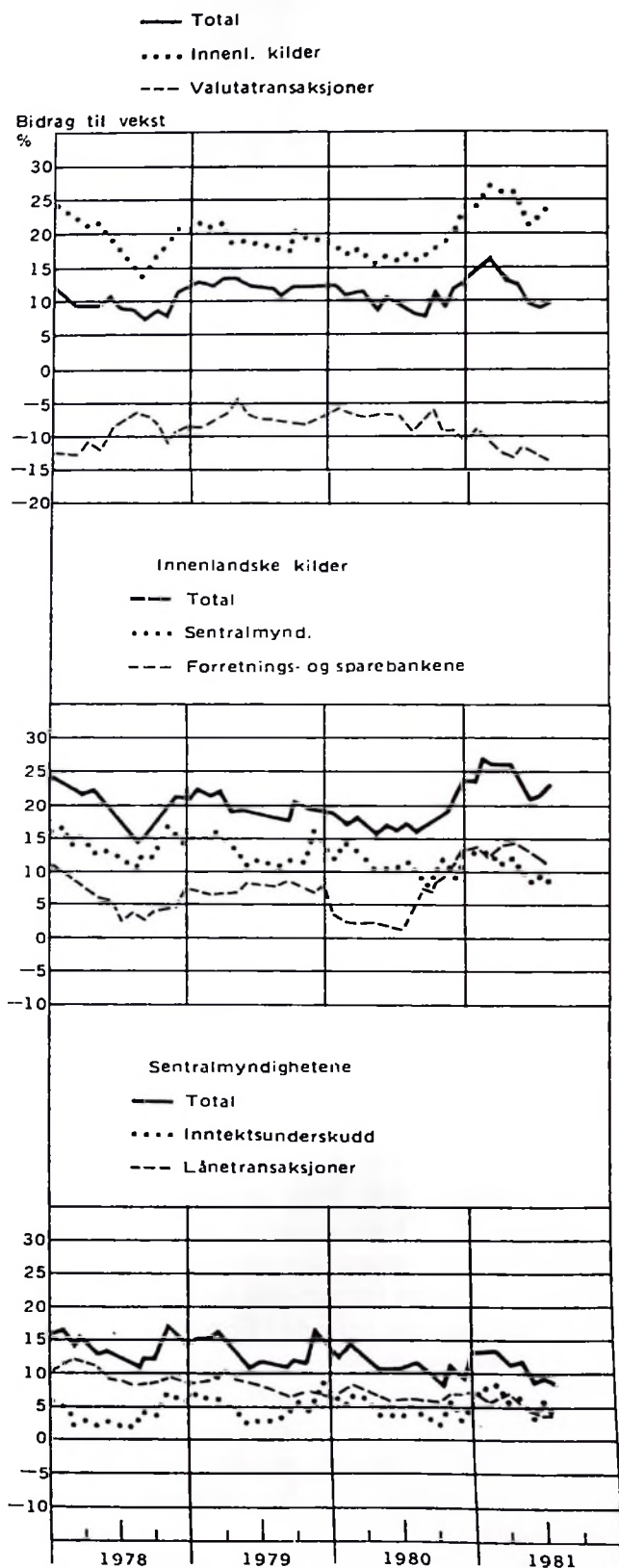
særlig sparebankene som hadde en kraftig økning, mens det i juli var forretningsbankene som viste sterkest vekst. Noe av sparebankenes sterke vekst i juni kan isolert sett forklares ut fra en økende grad av halvårlig rentekapitalisering. Sparebankenes kumulerte økning siden årsskiftet skulle imidlertid gi et godt bilde av den reelle utlånsutvikling.

Foreløpige tall for august viser en moderat utvikling i bankutlånene denne måneden, spesielt for forretningsbankene. Dette må ses i sammenheng med bankenes tilpasning til første kontrolltidspunkt for §8-reguleringen, som er utgangen av september. Forretnings- og sparebankenes samlede utlånsøkning siden årsskiftet ligger imidlertid fortsatt 1½ milliard kroner over de veiledende tall ved utgangen av august.

Statistikk over utlån fordelt på låntakersektorer foreligger fram til utgangen av juni. Teksttabell 1 viser at over tre firedeler av utlånsøkningen i forretnings- og sparebankene i perioden juni 1980 – juni 1981 skrev seg fra *regulerte utlån*, mens massen for disse utlån som nevnt tidligere, utgjør omtrent halvparten av den samlede utlånsmasse. §8-reguleringen innebærer at de regulerte utlån kan øke med 4,4 milliarder kroner i 1981. De ikke-regulerte utlån kan da øke med høyst 3,7 milliarder kroner i år for at de samlede utlån skal holde seg innenfor kredittbudsjettets rammer for de private banker.

Beregninger viser at de regulerte utlån økte så mye i første halvår at det for bankgruppene sett under ett ikke er rom for noen vesentlig økning i disse utlån i siste halvår dersom §8-kravet skal overholdes. Det kan derfor være rimelig å anta at bankene vil forsøke å vri noe av utlånsveksten i siste halvår over fra regulerte til ikke-regulerte utlån. Foreløpig tyder tallene imidlertid på at dersom bankene oppfyller §8-kravet for de regulerte utlån ved utgangen av året, vil økningen i de *samlede utlån* til publikum i 1981 bli i rimelig godt

Fig. 1. Publikums likviditet (korrigert for oljeskatter)

samsvar med det kredittpolitiske opplegget for året.

Nettoemisjoner av *private og kommunale obligasjoner* ble i revidert nasjonalbudsjett forutsatt å utgjøre 7,8 milliarder kroner i 1981, én milliard mer enn forutsatt ved fremleggelsen av nasjonalbudsjettet i fjor høst. Nettoemisjoner av private og kommunale obligasjoner i alt utgjorde i perioden januar–august 8,6 milliarder kroner. Nå trenger ikke alle emisjoner å ha ført til kreditt-tilførsel til publikum. De obligasjonsutstedende kredittforetak kan ha brukt en del av tilgangen på midler til å øke sine bankinnskudd eller andre kortsiktige fordringer. Nettoemisjonene indikerer imidlertid at *kreditt-tilførselen over obligasjonsmarkedet* hittil i år har vært større enn forutsatt.

Forretnings- og sparebankenes kredittgivning i form av nettokjøp av private og kommunale obligasjoner har vært stor hittil i år. Dette har sin bakgrunn i at de i stor grad foretrekker å oppfylle plasseringsplikten med slike obligasjoner fremfor stats- og statsbankobligasjoner. Fram til utgangen av august var bankenes beholdning av private og kommunale obligasjoner økt med 5,3 milliarder kroner. Det er allerede mer enn hva som implisitt er forutsatt for 1981 under ett.

Forretnings- og sparebankenes ordinære utlånsøkning og deres nettokjøp av private og kommunale obligasjoner er en viktig kilde for veksten i *publikums likviditet*. Hovedsakelig som følge av sterkere utlånsvekst og økte kjøp av slike obligasjoner var likviditetstilførselen fra bankene til publikum i perioden januar–juli betydelig større i år enn i samme periode i fjor.

Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd var større i de sju første månedene i år enn i fjor. Tilførselen ved lånetransaksjoner var imidlertid mindre, noe som i hovedsak skriver seg fra redusert utlånsøkning fra statsbankene.

Likviditetstilførselen til publikum fra

Fig. 2. Forretningsbankenes utlån¹⁾

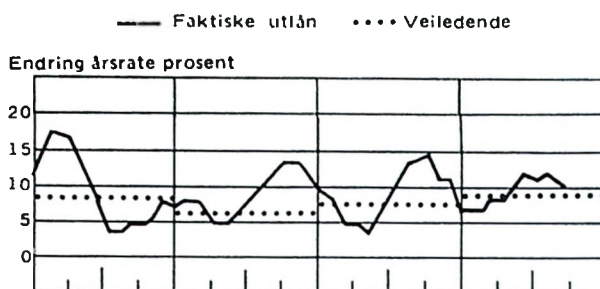
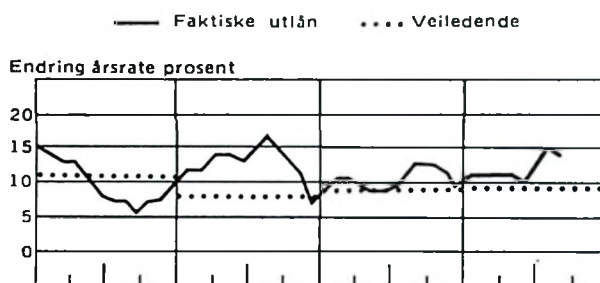
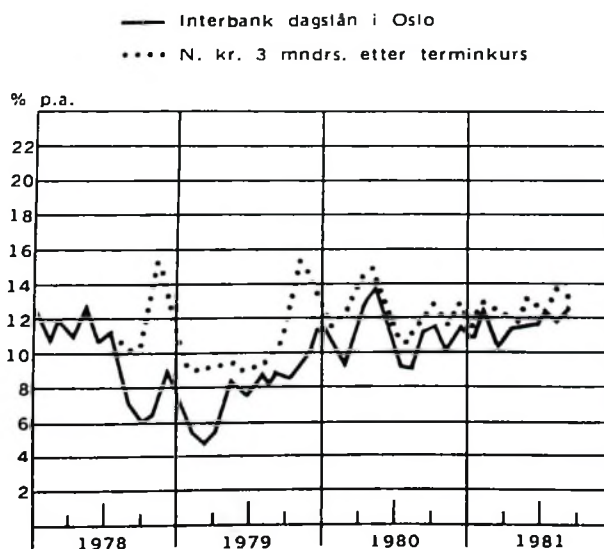

Fig. 3. Sparebankenes utlån¹⁾

1) Ekskl. PSV-lån for 1981

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

innenlandske kilder – sentralmyndighetene og de private banker m.v. – utgjorde nærmere 19 milliarder kroner i årets sju første måneder mot 11 milliarder kroner i samme periode i fjor. For 1981 sett under ett, ble det i revidert nasjonalbudsjett forutsatt en mertilførsel på ca. 2 milliarder kroner i forhold til 1980.

Publikums nettokjøp av valuta fra bankene har vært betydelig større i år enn i fjor. Valutakjøpene virker inndragende på publikums likviditet. Forretnings- og sparebankenes utlån til innlendinger mot valutalisens regnes i kredittbudsjettsammenheng som direkte kapitalinngang til publikum. I nasjonalbudsjettets pengemengdetabell inkluderes disse utlån under publikums nettosalg av valuta til bankene. Alternativt kan disse utlån betraktes som kreditt-tilførsel fra bankene.

Den samlede likviditetstilførsel til publikum – økningen i publikums likviditet – har vært større hittil i år enn i samme periode i fjor. Veksten siste 12 måneder lå ved utgangen av juli på vel 13%, mens det i revidert nasjonalbudsjett ble forutsatt en vekst på 9,7% i 1981.

Banklikviditeten har vært relativt stram også de senere måneder. Utlånsutviklingen i bankene har nødvendiggjort en relativt stram likviditetspolitikk. Likviditeten har imidlertid ikke vært strammere enn at bankene stort sett har dekket de pålagte likviditetsreservekrav uten å måtte ta opp nye B-lån i Norges Bank. Bankenes automatiske lånepotensial i Norges Bank ble både i låneperioden mai–juni og i perioden juli–august utnyttet med vel 80%. Forretningsbankene som gruppe hadde høyere utnyttning enn sparebankene. Hevingen av

Teksttabell 2. Kilder bak endring i publikums likviditet¹⁾ (korrigert for oljeskatter). (Milliarder kroner)

	Januar–juli		Juli 1980– Juli 1981	Forutsatt for 1981 ²⁾
	1980	1981		
Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd m.v.	2,9	5,4	10,9	8,6
Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner	6,3	4,7	9,1	8,9
Herav:				
Statsbankenes utlån	6,2	4,6	9,2	
Forretnings- og sparebanker m.v.	1,9	8,5	18,0	13,1
Herav:				
Ordinære utlån	5,3	7,1	10,3	
Nettokjøp av private og kommunale obl.	0,8	3,6	7,4	
Annen tilførsel/inndragning ³⁾	-4,2	-2,2	0,3	
Innenlandske kilder	11,1	18,7	37,9	30,6
Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	0,8	1,5	3,2	
Publikums nettosalg av valuta til bankene	-5,7	-11,7	-19,9	-13,9
Samlet likviditetstilførsel til publikum	6,1	8,4	21,2	16,7

1) Foreløpige tall.

2) Beregnet på grunnlag av Revidert nasjonalbudsjett 1981.

3) Viktige tilførselsposter i år er ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Viktige inndragningsposter er forretnings- og sparebankenes inntektsoverskudd og økning i banksparing med skattefradrag.

rentenivået på bankenes kortsiktige utlån og enkelte av Norges Banks satser for utlån til bankene fra midten av mai har ført til en heving av de kortsiktige pengemarkedsrenter. Bortsett fra slutten av juni og begynnelsen av juli har interbankrenten gjennomgående ligget på 12–13%, og en- og tremånedersrenten på norske kroner, beregnet etter terminkurser, på 13–14%.

I likviditetspolitikken har en de senere måneder benyttet seg av to virkemidler: markedspapirer og valutaswapper.

Som følge av stor likviditetstilførsel fra det offentlige utover i juni og juli ble bankene i slutten av juni og begynnelsen av juli tilbudt å kjøpe markedspapirer til en rente på vel 13% p.a. Bankene kjøpte for 1,3 milliarder kroner. For å holde en relativt stram banklikviditet og holde pengemarkedsrentene oppe, var det nødvendig å trekke inn ytterligere likviditet.

Det ble gjort ved at Norges Bank inngikk kortsiktige swapper med bankene fra midten av juli. På den måten ble det midlertidig inndratt likviditet for 2½ milliarder kroner. Skatteoverføringer til det offentlige i august ville føre til automatisk strammere likviditet. En del av de inngåtte swappene i juli ble derfor avtalt med forfall i august.

Tilførselen fra det offentlige utover i september førte som ventet etter hvert til rommeligere likviditet. Nye skatteoverføringer i oktober vil føre til meget stor likviditetsinndragning til det offentlige. Blant annet forfaller første termin av oljeselskapenes skatt for 1981 den 9. oktober. Oljeskattinnbetalingen vil denne dagen beløpe seg til hele 11½ milliarder kroner.

Oslo, 23. september 1981

Valutaoversikt

Kurssystemet for norske kroner – "kurven"

Som kjent besluttet regjeringen med virkning fra 12. desember 1978 at den norske krone skulle knyttes til et gjennomsnitt av de valutaer som er av særlig betydning for eksport og import av varer og tjenester. I den pressemelding som ble utsendt den 11. desember 1978, viste regjeringen til at "det er viktig at den norske krone holdes på det nåværende leie".

Norges Bank fastla et sett av vekter for beregning av en kursindeks. Denne gir uttrykk for endringene i norske kroners internasjonale verdi i forhold til et basisnivå. Basisnivået fikk indeksverdien 100.

Vektene for de valutaer som var med i kurven, ble offentliggjort i Penger og Kreditt nr. 1/1979, og høsten samme år begynte også publiseringen av indeksverdiene, første gang i Penger og Kreditt nr. 3/1979. Norge har ikke rapportert noen bindende svingningsmarginer for indeksverdiene til Det internasjonale Valutafond (IMF).

Vektene er fastsatt på basis av vedkommende lands andel i norsk utenrikshandel (eksport + import). Vekten for amerikanske dollar er imidlertid justert opp for å ivareta dollarens spesielle betydning for skipsfarts- og oljesektoren. På dette grunnlag er følgende vekter fastlagt:

Amerikanske dollar	25%	Franske francs	4%
Svenske kroner	18%	Nederlandske gylden	4%
Tyske mark	14%	Finske mark	3%
Pund sterling	13%	Belgiske francs	2%
Danske kroner	7%	Italienske lire	2%
Japanske yen	6%	Sveitsiske francs	2%
			<hr/>
			100%
			<hr/>

Det vil fra tid til annen kunne være behov for å endre vektene som følge av forskyvninger i Norges utenrikshandel. I Norges Bank er det nylig gjort et slikt oversyn over utenrikshandelens fordeling på land og mulig konsekvens for vektene. Den sterke veksten i oljesektorens eksport de siste år ville føre til en betydelig økning i dollarvekten om den skulle reflekteres i valutakurven. Betraktes imidlertid samhandelsstrukturen eksklusive olje og gass, er det ikke observert store endringer over de siste år. Når det dessuten tillegges betydning at det skal forholdsvis store endringer til i vektene for at det skal få særlig virkning for indeksen, har en på det nåværende tidspunkt ikke funnet grunn til å justere vektene.

Basiskursene ble fastlagt til gjennomsnittskursene på Oslo Børs for august 1978 (middelkurser) – altså den siste måned innen iverksettelsen av pris- og inntektsstoppen. Denne basis gjelder fortsatt.

Når det gjelder svingningsmarginene omkring basisnivået for indeksen, vil Norges Bank fortsatt intervensere i nødvendig utstrekning for å holde kursfluktuasjonene innenfor et begrenset område og for øvrig opprettholde ordnede forhold på valutamarkedet i samsvar med avtalen om Det internasjonale Valutafond (IMF).

Valutamarkedet

Dollarens sterke stilling har preget forholdene i valutamarkedet også de siste to-tre måneder. Årsakene til dollarens sterke stilling ble nærmere omtalt i forrige

valutaoversikt. Ser en på dollarnoteringene for en del valutaer siden årsskiftet, får en et klart inntrykk av de betydelige endringer som har funnet sted i kursforholdene.

Tabellen nedenfor viser kursendring i prosent fra siste årsskifte til 1. september. Dollar har appresiert i forhold til samtlige valutaer i tabellen:

Italienske lire	pr. dollar	31,8%
Franske francs	" "	29,3%
Danske kroner	" "	27,3%
Tyske mark	" "	25,0%
Britiske pund	" "	23,0%
Sveitsiske francs	" "	21,7%
Svenske kroner	" "	19,5%
Norske kroner	" "	18,0%
Japanske yen	" "	13,7%

Usikkerheten om dollarutviklingen preger stadig det internasjonale valutamarked. Med den sentrale valuta i systemet i en slik stilling, viser markedet betydelige fluktasjoner i verdiene for de enkelte valutaer.

Mange lands valutamyndigheter – også de norske – har i internasjonale fora gitt uttrykk for ønske om en mer aktiv amerikansk politikk for intervensjoner i valutamarkedet med sikte på å dempe de kortsiktige kursfluktasjoner for dollar. Det er også pekt på behov for en nærmere koordinering av rentepolitikken mellom hovedvalutalandene, da de kortsiktige svingninger i valutakursene i stor utstrekning har vært utløst av renteforskjeller mellom landene. Amerikanske myndigheter har liten tro på at intervensjoner i valutamarkedet vil bidra til kursstabilitet over tid. De mener slike bare utsetter nødvendige tilpasninger i kursene eller i økonomien for øvrig og dermed skaper forstyrrende forventninger om periodisering og omfang av slike intervensjoner. Den amerikanske sentralbank intervensjoner således som hovedregel ikke i valutamarkedet for å innvirke på kursene.

Den sterke kursoppgang for amerikanske dollar bidrog til en "svakkelse" av kronen

utover i juni målt ved kurvindeksen (økende tallverdi for indeksen). Indeksverdien økte til i overkant av 102 mot slutten av måneden. Norges Bank solgte enkelte dager mindre dollarbeløp (spot) i kursstyringsøyemed. I løpet av måneden ble det også kjøpt dollar ved terminforretninger med forfall i begynnelsen av oktober (tidspunktet for forfall av oljeskatt). Utover i juli stabiliserte kurvindeksen seg på om lag 101,9. Norges Bank intervenserte heller ikke i juli i særlig omfang for å påvirke kronens stilling i valutamarkedet. Derimot solgte Norges Bank nærmere 600 mill. dollar (inndragning av kronelikviditet) med kontrakt om senere tilbakekjøp (swaps) som ledd i det likviditetspolitiske opplegg. Kronen ble ytterligere noe styrket i løpet av august, da indeksen var gjennomsnittlig 101,5. Ved utgangen av august lå indeksen på 101. Norges Banks intervensjoner i august begrenset seg til likviditetspåvirkende swaps i form av kroneninndragning tilsvarende 145 mill. dollar. Forfall av termin- og swapkontrakter resulterte imidlertid i at Norges Banks valutamarkedsoperasjoner i august netto gav en likviditetstilførsel på vel 800 mill. kroner. I løpet av de to første uker av september fant det sted en gradvis styrking av kronen målt ved kurvindeksen. Årsaken var i hovedsak et visst dollarfall. Den svenske devalueringen på 10% mandag 14. september førte til en viss uro også omkring norske kroner. I løpet av dagen stabiliserte imidlertid kurvindeksen seg på 98,6 – dvs. en appresiering av kronen på ca. et prosentpoeng i forhold til indeksens verdi den foregående fredag. Salgsnoteringen for svenske kroner på Oslo Børs 16. september var 1,06 norske kroner pr. svensk krone. Depresieringen i forhold til gjennomsnittsnoteringen for svenske kroner i august var ca. 10% – altså lik den svenske devaluering. Med svenske kroners vekt på 18% i valutakurven for norske kroner skulle dette gi en effekt på kurvindeksen på ca. 2% (alt annet

likt). Norges Bank har også i første halvdel av september inngått likviditetsinndragende swapper (tilsvarende 129 mill. dollar). Likviditetsinndragningen som følge av Norges Banks valutatransaksjoner med bankene i denne perioden var imidlertid – som følge av at en del swapper forfalt – 330 mill. kroner. Norges Banks intervensjoner i kursstyringsøyemed har hittil i september vært helt ubetydelige.

Endringene i kurser på enkeltvalutaer i norsk regning var i sommermånedene særlig markerte for amerikanske dollar og britiske pund. Kronen deprimerte vel 7% overfor amerikanske dollar. Samtidig skjedde en kursoppgang overfor britiske pund på ca. 5½%. Overfor japanske yen og sveitsiske franc deprimerte kronen med 1%, mens den overfor EMS-valutaene franske francs og italienske lire appresierte med ca. 1%. Overfor de øvrige valutaer var bevegelsene minimale. Samlet deprimerte kronen ifølge kurvindeksen med 1% fra utgangen av mai til begynnelsen av september. Kursoppgangen på dollar ble altså i betydelig grad nøytralisert ved kursfallet på de europeiske valutaer. De siste dagers begivenheter har resultert i at indeksen viser en sterkere

krone enn den en hadde ved utgangen av mai.

I forbindelse med terminen for oljeskatt i begynnelsen av oktober 1980 var det over sommermånedene i fjor en betydelig overskuddsetterspørsel etter norske kroner. Noen tilsvarende utvikling har vi ikke hatt i år. Heller ikke skatteterminen i april i år skapte behov for intervensjoner fra Norges Bank i kursstyringsøyemed.

De internasjonale reserver ble i sommermånedene redusert med ca. 3,6 milliarder kroner og utgjorde pr. 15. september 30,7 milliarder kroner. Reservenedgangen i sommer er dels en følge av intervensjoner i valutamarkedet, dels skyldes den Norges Banks salg av valuta til staten og offentlige institusjoner. Mye av nedgangen er av midlertidig karakter, idet den er en følge av de likviditetsinndragende swapper som innebærer at bankene er kontraktmessig bundet til å selge denne valutaen tilbake til Norges Bank på bestemte tidspunkter, for størstedelen i begynnelsen av oktober. Pr. 15. september utgjorde således slike valutaforordringer på bankene 3 milliarder kroner. Regnet fra årsskiftet, er det hittil i år en nedgang i reservene tilsvarende ca. ½ milliard kroner.

Fig. 1. Kronens internasjonale verdi. Indeks for kurv-valutaene i forhold til norske kroner Ukegjennomsnitt

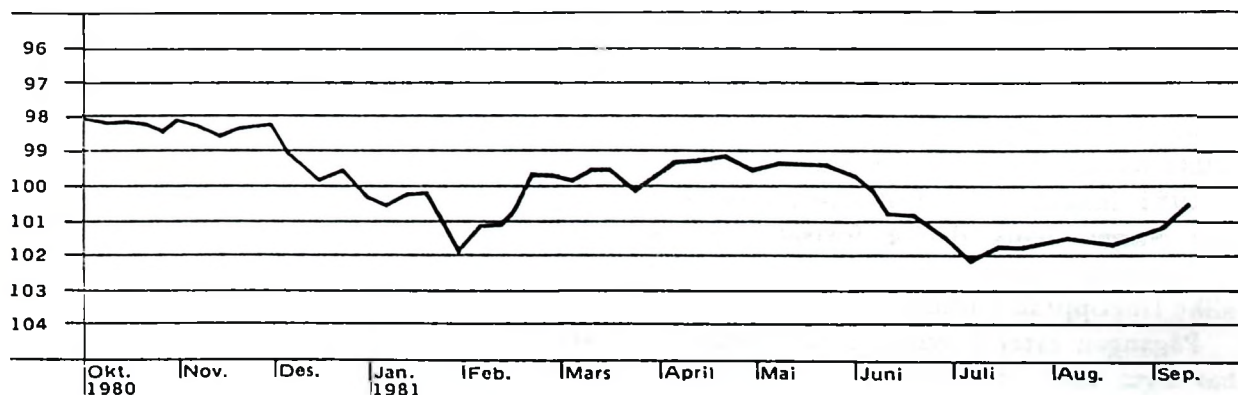
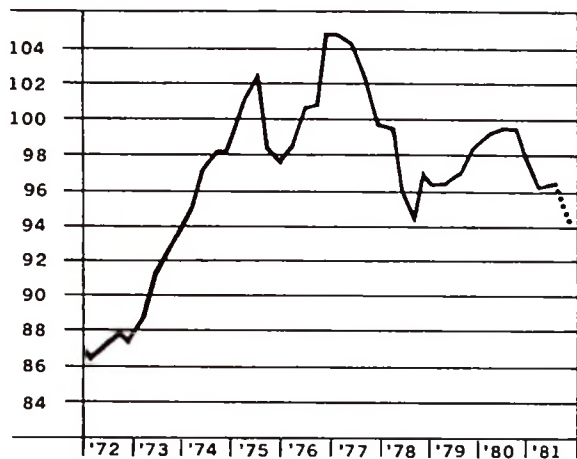

Fig. 2. Kronens internasjonale verdi beregnet etter Valutafondets MERM-metode (1975 = 100) Kvartalsgjennomsnitt

Valutareguleringen

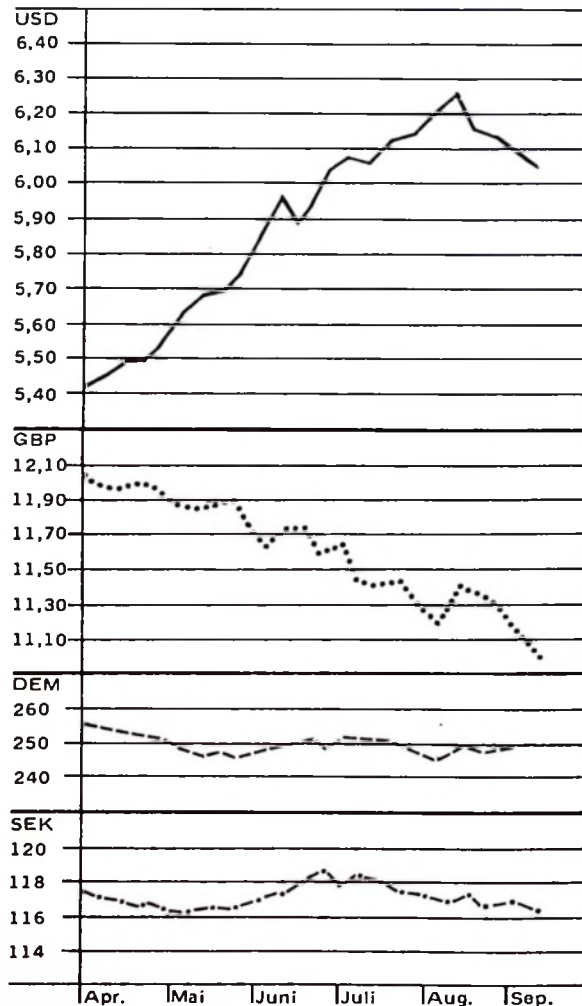
Etterspørselen etter lisenser for opptak av langsiktige lån i utlandet er fortsatt stor. Den har hittil i år særlig vært konsentrert om investeringslån (i stor grad erstatnings- og vedlikeholdsinvesteringer). Det er også gitt en del lisenser for opptak av likviditetslån og lån til refinansiering av eksisterende utenlandsgjeld.

Basert på nasjonalbudsjettet 1981, er den totale innvilgningsramme for brutto langsiktige lån i utlandet til næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart satt til 2,7 milliarder kroner for inneværende år. Fremleggelsen av Revidert nasjonalbudsjett i vår medførte ingen endringer i dette rammetallet. Tilsvarende tall for i fjor var 600 mill. kroner lavere. Med de lisenser som er gitt hittil i år og i 1980 eller tidligere, er tre firedeler av lånerammen for 1981 nå utnyttet. For å holde opplåningen i 1981 innenfor den fastsatte låneramme, må Norges Bank derfor fortsatt føre en forholdsvis restriktiv reguleringspraksis for slike låneopptak i utlandet.

Pågangen etter kortsiktige lån i utlandet har også vært stor hittil i år. I årets åtte

første måneder ble det til ovennevnte næringssektor gitt lisenser for opptak av nye kortsiktige lån i utlandet og for fornyelser av eksisterende låneavtaler for i alt ca. 5,3 milliarder kroner. Dette er 2,6 milliarder kroner mer enn i tilsvarende periode i fjor. Det er særlig byggelånene til norske verft i forbindelse med bygging av skip og boreplattformer som dominerer lisensmassen, og som svarer for den største del av økningen fra i fjor. Likviditetslån til næringslivet utenom verftene er også av betydelig omfang. Den større pågangen

Fig. 3. Salgskurser for US dollar (USD), pund sterling (GBP), tyske mark (DEM) og svenske kroner (SEK) i Oslo

etter utenlandslån gjenspeiler delvis den stramme kredittpolitikk som før tiden føres innenlands. Det vil være behov for å foreta en forholdsvis streng prøving utover høsten også av søknader om tillatelse til å ta opp kortsiktige lån i utlandet.

I januar–august i år ble det til oljeletingselskapene gitt lisenser for nye lån i utlandet for til sammen nærmere 1,2 milliarder kroner. Dette var ca. 500 mill. kroner mindre enn i tilsvarende periode i fjor. Et tegn på at flere av oljeletingselskapene er i inntjeningsfasen, er at datterelskapene eller filialene i Norge nå har begynt å tilføre moderselskapene i utlandet betydelige likvider i form av lån.

Norske bankers lån til utlandet mot valutalisens er økende. Lisensierte valutalån til valutainnlendinger og utlendinger ble etter endring i kredittloven sommeren 1978 fritatt for primærreservekrav og plasseringsplikt, idet man ønsket å stille norske banker konkurransemessig på lik linje med utenlandske banker om å yte slike lån. I første halvår i år økte norske bankers disponerte utlån i valuta til utlendinger med ca. 420 mill. kroner. Utlånsøkningen i hele 1980 var på ca. 300 mill. kroner. Til tross for denne økningen er det i likhet med foregående år fortsatt lån fra norske moderselskaper til datterbedrifter i utlandet som dominerer lisensmassen. Norges Bank fører en liberal reguleringspraksis for valutainnlendingers lån til utlandet.

Omfanget av norske direkte investeringer i utlandet har økt noe i januar–august i år sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. Lisenstallene var 800 mill. kroner mot 350 millioner i samme periode i fjor. Oppgangen reflekterer imidlertid ikke en generell tendens til økt interesse for utenlandsetableringer, men kan i sin helhet henføres til et fåtall større investeringer innen forsikring og ferrolegering. Det er fortsatt USA, Storbritannia og Sverige som er de største målområder for norske etableringer i utlandet. Utenlandske direkte investeringer i Norge utgjorde 200 mill. kroner mot 150 mill. kroner i januar–august i fjor. I likhet med tidligere år ble det gitt flest lisenser for etableringer fra Sverige, hovedsakelig innen handel.

Interessen blant utlendinger for kjøp av norske børsnoterte verdipapirer (ekskl. aksjer i Norsk Hydro og skipsaksjer) er fortsatt stor. I januar–august i år ble det solgt slike papirer for i alt 330 mill. kroner til utlendinger, mens lisenstallet for hele 1980 var på 200 mill. kroner. Vel tre firedeler av det lisensierte salget hittil i år var aksjer. Grensen for hva en utlending maksimalt kan kjøpe i norske børsnoterte verdipapirer, er 1 mill. kroner. Aksjer i Norsk Hydro omsettes fritt med utlandet, mens skipsaksjer lisensieres særskilt av Handelsdepartementet etter skipsfartspolitiske retningslinjer.

Oslo, 16. september 1981

Skattesystemets betydning for bankenes virksomhet

*Direktor Hermod Skånlands foredrag
i Sparebankforeningen den 1. oktober 1981**

I økonomisk teori kan man se på et lån som en adgang til å disponere realressurser for man er i stand til å betale for dem av egen inntekt. Renten er da den pris man betaler for å få foreta en slik disponering. Er prisstigningen på realressurser høyere enn rentenivået, vil de realressurser man må avstå fra når man betaler rente og avdrag på lånet, være mindre enn de man kan disponere når lånet blir tatt opp. Vi sier da at realrenten er negativ. Går vi ut fra at vi som konsumenter har et ønske om, under ellers like forhold, å kunne disponere mest mulig realressurser i løpet av et eller annet tidsrom, gjør en negativ rente det lønnsomt å låne penger. På den annen side vil sparing til negativ realrente innebære at man over tid disponerer mindre realressurser enn om man hadde brukt inntekten etter hvert som den ble opptjent. Kort – og noe enklere sagt: Med negativ realrente lønner det seg å låne, men ikke å spare.

Til tross for dette har vi gjennom deler av etterkrigstiden hatt negative renter for så vel sparekapital som lån. Oppmykingen av rentepolitikken i de siste par år har ført til en endring i dette, noe som også var ett av formålene med oppmykingen. Kan vi regne med at den underliggende inflasjonsrate for tiden ligger i området 10–11%, har vi nå en positiv realrente for de fleste lån i forretnings- og sparebanker, mens den fortsatt er negativ eller rundt null for lån i statsbankene. Realrenten vil også være negativ for innskott som kan disponeres på kort varsel, mens det er mulig å få en svakt positiv realrente for innskott med lengre binding eller ved plassering i verdipapirer. Alt dette gjelder så lenge en ser bort fra

skatt på renteinntekter og fradrag i skattepliktig inntekt for renteutgifter.

Men folk flest ser slett ikke bort fra virkningen av skattesystemet, og derfor kan heller ikke vi gjøre det hvis vi vil studere økonomisk adferd. Når renteutgifter kan trekkes fra ved beregningen av den skattepliktige inntekt, blir de realressurser man må avgi for å forrente et lån, redusert med det beløp som rentene reduserer skatten med. Retten til fradrag reduserer med andre ord belastningen av renten på den disponible inntekt. En positiv realrente kan da lett bli negativ etter skatt, og negative realrenter blir enda mer negative. En tilsvarende virkning har skattleggingen overfor renteinntekter. La oss se litt på hvor mye dette kan bety i praksis.

Vi går ut fra at en person låner 10 000 kroner til en realrente på 3%, dvs. en nominell rente som er 3% høyere enn prisstigningen. Videre forutsetter vi at lånet avdras med like store årlige avdrag over ti år. Vi vil så se på hvor mye betaling av renter og avdrag belaster hans egen disponible realinntekt i løpet av de følgende ti år under ulike forutsetninger om inflasjon og marginalsatt. Dette er vist i tabellen nedenfor.

Inflasjonsrate	Marginalsatt		
	40	50	60
7%	9574	9149	8724
10%	9148	8648	8150
12%	8916	8371	7825

Vi ser at selv med hva vi nå regner som moderat inflasjon på 7% og med en så vidt moderat marginalsatt som 40%, vil realbelastningen ved betjening av lånet ikke nå opp i det lånebeløp som reelt er stilt til disposisjon. Etter hvert som vi forutsetter sterkere inflasjon og høyere marginal skatt, blir realbelastningen stadig mindre, slik at med 12% inflasjon og 60% marginalsatt betaler han i virkeligheten mindre enn 80% av hva han har mottatt. I tillegg til dette kommer verdien av å kunne disponere den gjenstand man har anskaffet for de lånte penger fra et tidligere tidspunkt enn man ellers kunne gjort. Men selv når det gjelder noe som blir forbrukt i samband med anskaffelsen, som f.eks. en reise, kan det lønne seg å låne fremfor å spare penger til den. Salgsappellen "reis først, betal senere" kunne like godt lyde "og betal mindre senere".

Vi kan regne dette om til "realavkastning ved å låne penger". Dermed får vi et begrep som er lettere å sammenlikne med avkastningen av andre finansielle disposisjoner. Tabellen nedenfor viser hvilke realrenter som ville kreves for at den reelle belastning låntakeren faktisk påtar seg ved å avdra og forrente et lån under forutsatte vilkår, i løpet av årene skulle ha gitt en realformue på 10 000 kroner.

Inflasjonsrate	Marginalsatt		
	40	50	60
7%	1,0	1,9	2,9
10%	1,9	3,1	4,4
12%	2,8	3,9	5,5

Som man ser, gir lån med den nåværende inflasjonsrate en realavkastning på 2–5% for nokså representative marginalsattsatser. Det kan være av interesse å se på hvilke muligheter man har for å oppnå noe tilsvarende ved finansiell sparing.

Skattlegging av renteinntekter har naturligvis den omvendte effekt av fradragsrett for renteutgifter. Nå faller en stor del av renteinntektene innenfor de skattefrie beløp, og da er naturligvis en positiv realrente fortsatt positiv. En annen sak er at realavkastningen på de vanligste innskottformer i dag er negativ, selv uten skatt på renteinntektene. Men la oss for enkelhets skyld holde oss til en rente som er lik inflasjonsraten. Det svarer noenlunde til hva man i dag får på langtidssparing. Realrenten etter skatt blir da under de ulike inflasjonsrater og marginale skattesatser som vist nedenfor.

Inflasjonsrate	Marginalsatt, prosent				
	0	40	50	60	70
7%	0	-2,6	-3,3	-3,9	-4,6
10%	0	-3,6	-4,6	-5,5	-6,4
12%	0	-4,3	-5,4	-6,4	-7,5

Til tross for at bankinnskott gir så dårlig realavkastning, er ikke sparingen blitt borte, slik det kunne være nærliggende å vente. Dette skyldes dels at man har behov for likviditet, dels at sparing gjerne er en forutsetning for lån. Dels står vi vel også overfor sparing fra folk som ikke har behov eller praktiske muligheter for å bruke sine inntekter.

Men skal vi finne en form for finanssparing som med hensyn til reell avkastning kan konkurrere med lån, må vi over på sparing med skattefradrag. Så lenge renten faller inn under det skattefrie beløp, gir denne en ganske tilfredsstillende realavkastning. Men avkastningen faller med skatt på renter og stigende inflasjon. Vanlig bankrente for slike innskudd synes å være 7,5% til tross for at man her står overfor innskott som har karakter av langtidssparing og som ellers forrentes med 10–11%. Med en inflasjonsrate på 10% gir i så fall sparing

med skattefradrag en realrente på 6% så lenge renteavkastningen faller inn under det skattefrie beløp. Med 7% og 12% inflasjon blir avkastningen henholdsvis 9 og 4%. Men avkastningen faller drastisk dersom renteavkastningen blir beskattet. Dersom marginalskattene kommer opp i 70% og inflasjonen er 12%, vil selv sparing med skattefradrag gi negativ realavkastning.

Ut fra våre forutsetninger var realrenten for vi tar hensyn til skattleggingen, 3% for lån og 0% for fordringer. Differansen kan vi se på som bankenes rentemargin. En prisstigning på 7% gir altså 10% nominell lånerente, og en prisstigning på 12% er knyttet sammen med en lånerente på 15%. Inflasjonen fører under disse forutsetninger ikke i og for seg til noen omfordeling av formue mellom låntakere og fordringshavere selv om de som har lånt mye og skaffet seg varige verdier, vil være rikere når lånet er betalt tilbake enn de som intet har lånt og intet har skaffet seg. I realbeløp har de betalt for dette gjennom de høye nominelle renter. Det er fradragsretten for disse rentene som gjør at låntakeren blir rikere enn hans egen innsats gjennom avståelse av disponibel inntekt skulle tilsi. Og tilsvarende er det skattleggingen av renter som fører til at innskyteren blir stadig fattigere. I et fritt kredittmarked vil realrenten, i alle fall over noen tid, tendere til å bli positiv. Under slike forhold vil inflasjonen, hva stygt man ellers kan si om den, ikke nødvendigvis innebære omfordeling av formue mellom debitorer og kreditorer. Det gjør derimot den skattemessige behandling av renter.

Det forhold at de realressurser man avstår fra gjennom betaling av renter og avdrag, er mindre enn de man disponerer i forbindelse med at lånet tas opp, gjør seg naturlig nok desto sterkere gjeldende jo lengre lånet er. Særlig markert er det i boligfinansieringen. Om vi f.eks. ser på det opplegget som er trukket opp i Boligmeldingen, og bygger på de samme forut-

setninger som der, nemlig 10% inflasjon, opptrapping til 10½% rente for grunnlån og etableringslån, 12% rente for sekundærlån i bank og 45% marginalskatt, innebærer opplegget at skattelette på rentefradrag betaler om lag tredjeparten av lånet. Denne skatteletten er to til tre ganger så stor som de rentesubsidier som låntakeren får i de første årene, alt etter om det innvilges etableringslån eller ikke. Selv om realbelastningen av egen inntekt ikke på langt nær dekker realverdien av lånet, kan belastningen de første årene etter innflyttingen likevel være ganske høy. Under de forutsetninger som er nevnt, faller om lag halvparten av realbelastningen i Boligmeldingens eksempler på de åtte første år. Deretter bor man stadig billigere.

Den offentlige finansieringsstøtte begrenser seg ikke til den sosiale boligbygging. Siden de som bygger med privat finansiering, gjennomgående kan antas å ha høyere inntekt og marginalskatt, mottar de i virkeligheten vel så mye støtte som den representative låntaker i Husbanken. Med et førsteprioritetslån omtrent som Bykreditt og tilleggsfinansiering i bank over 15 år på to tredjedeler av førsteprioritetslånet, dekker realverdien av skattelette på grunn av rentefradrag om lag 55% av det opprinnelige lånebeløp når marginalskatten er 60%. For den statsbankfinansierte boligbygging vil verdien av skattelette og subsidier til sammen begrense seg til mellom 40 og 50% av lånebeløpet under de forutsetninger som Boligmeldingen har lagt til grunn.

Mens rentesubsidier bevilges over statsbudsjettet, kommer ikke kostnadene for det offentlige ved rentefradraget like tydelig fram. Men utslag gir de like fullt. På basis av en noe foreldet formuesstatistikk og de tall Finansdepartementet la fram i 1979 om fradrag for renter ved skatteklikningen, kan en vel noe løselig anslå renteutgifter for lønnstakere og for personlig næringsdrivende, eksklusive den del som gjelder næringsvirksomhet, til godt og vel 7

milliarder kroner i 1981. Som kjent stiger gjelden med stigende inntekt, og det skulle derfor ikke være urimelig å regne med at utlignet skatt reduseres med 55–60% av dette. I så fall er inntektsbortfallet for det offentlige rundt 4 milliarder kroner. Innskrenkning av fradragsretten ville nok føre til at noe gjeld ble nedbetalt ved reduksjon av andre fordringer, slik at den eventuelle inntektsøkning ville bli noe mindre. Det er likevel ikke tvilsomt at fradragsretten gjelder beløp som teller i statsfinansiell sammenheng. Det kan f.eks. til sammenlikning nevnes at samlede landbrukssubsidier eller lån til statsbankene hver er på vel 6 milliarder kroner.

Der hvor vi ellers bruker subsidier, skjer det ut fra distriktspolitiske hensyn, for sosiale formål og til inntektsutjamning, eller for å få en bedre utnyttelse av ressurser som vi har overskott av. Økonomisk støtte gjennom fradragsretten virker sterkest i områder med høye boligpriser og høyt inntektsnivå. Regionalpolitisk har det altså den motsatte virkning av hva man ellers tilsikter. På grunn av progresjonen gis støtten med de største beløp til de som har de største inntekter, og går således på tvers av hva vi ellers sikter mot med sosialpolitiske overføringer. Den bidrar til å øke etterspørselen etter ressurser som på forhånd er knappe, nemlig tomter og arbeidskraft i byggevirksomhet. Dermed får den også en prisdrivende effekt. Vi skal derfor ikke gå ut fra at en eventuell begrensning av fradragsretten vil gi seg tilsvarende utslag i bokostnadene. Utslagene i eiendomsprisene så vi da det var tvil om dens videre fremtid.

I Norges Bank har vi vært opptatt av å bidra til en utvikling i kredittpolitikken som innebærer at vi i større utstrekning kan bygge på markedskreftene. Derfor har vi tilskyndet og støttet den oppmykning av rentepolitikken som har funnet sted. Men til tross for at vi nå på viktige områder har en positiv realrente for lån, er realbelastningen for personlige låntakere, slik

jeg tidligere har definert den, omtrent den samme eller kanskje til og med mindre enn den gang vi hadde negative realrenter og lavere inflasjon. Vi har nemlig samtidig økt marginals kattene med minst 10% for inntekter som i dag svarer til 100 000 kroner og oppover, og også under denne grensen har det funnet sted en økning. Det nytter lite å sette opp renten når likningskontoret betaler brorparten av regningen.

Før valget gav alle partier uttrykk for at det ikke ville bli gjort noe med fradragsretten i den kommende fireårsperiode. Selv om man ikke har vært like kategorisk med hensyn til andre mulige endringer, f.eks. når det gjelder skattlegging av fast eiendom, er det neppe realistisk å tenke seg tiltak som på en avgjørende måte vil påvirke lønnsomheten av å låne penger. Dempning av inflasjonen vil hjelpe, men selv med all mulig optimisme må vi regne med å ha en lang veg å gå. Reduserte marginals katter vil også hjelpe, men det synes urealistisk at man med dette skulle komme bort fra negative realrenter etter skatt.

Slike negative realrenter innebærer at personlige lån i realiteten er gratis eller har en negativ pris. Med "personlige lån" vil jeg her mene lån til lønntakere og til selvstendig næringsdrivende når de ikke skjer til næringsformål, men altså inklusive boliglån. At prisen er negativ, er naturligvis ikke til hinder for at et lån nominelt må betales tilbake med både renter og avdrag. Men det koster ikke noe å disponere kjøpekraft før denne er ervervet ved egen inntekt. Tvertimot kan man, som nevnt, disponere mer kjøpekraft på denne måten enn om man baserer seg på å kjøpe kontant. Reglene oppfordrer således til å låne, og folk er rasjonelle nok i sin adferd til å følge oppfordringen.

Nå vet vi fra andre områder av det økonomiske liv at når en ytelse er gratis, blir etterspørselen etter den vanskelig å begrense. Det viser seg jo da også at etterspørselen etter personlige lån er stor,

og at den ser ut til å være stigende. Denne utviklingen har bankene selv stimulert ved å overgå hverandre i tilbud om lånerettigheter. Man må også kunne si at mange av disse lånetilbud neppe bidrar til å bygge opp en sunn privatøkonomi. De står ofte i et sterkt misforhold til hva som en gang var sparebankenes ideologiske grunnlag.

Men selvsagt er der grenser for hva folk vil og kan låne selv til negative renter etter skatt. Denne begrensningen ligger særlig i deres evne til å betjene gjelden de første år. Man kan på en måte si at folk har ikke råd til å bli så rike som fradragsretten gir muligheter for. Men de som har best råd, har råd.

Muligheten for opplåning til personlige formål vil særlig bli nyttet når man venter fortsatt prisstigning, inntektene er gode og man har en rimelig tillit til framtida, kort sagt i perioder som har alle trekk av en høykonjunktur. Den vil derfor bidra til økt etterspørsel nettopp når det er minst ønskelig. Dette så vi tydelig i årene 1976–77, da utlånene til lønnstakere steg med rundt 20% årlig. Etter at bankene ble pålagt å gjennomføre en begrensning av konsumlånene i 1978 og 1979 under trusel om at de ellers ville miste sin automatiske låneadgang i Norges Bank, ble utlånsøkingen vesentlig redusert. Men i 1980 skjøt utlånsstigningen ny fart og stadig mer etter som året gikk. I annet halvår var stigningen kommet opp i en årsrate på nær 19%, og utlånsøkingen til lønnstakere var da større enn den samlede utlånsøking til publikum. På bakgrunn av den stadig mer aggressive markedsføring av lånerettigheter fryktet vi at denne utviklingen bare ville bli forsterket, noe tallene for første halvår i år synes å bekrefte. Derfor grep man inn med §8 før utviklingen var kommet så langt at bankene skulle måtte gå til en direkte nedskjæring av en del av denne utlånsmassen, slik de måtte i 1978–79.

Både i 1978 og i år bar tiltakene preg av ad hoc-løsninger, og særlig §8 innebærer,

om den skal virke over lengre tid, en fastfrysing av strukturen bankene imellom som er lite heldig. Vi må derfor se oss om etter løsninger som kan virke på en mer varig basis.

Når prismekanismen er satt ut av spill gjennom skattebestemmelsene, ligger ikke forholdene til rette for et fritt kredittmarked på dette området. I stedet må mulighetene for å oppta personlige lån begrenses gjennom rasjonering på den ene eller den annen måte eller på flere måter. Bankstrukturgruppen, som fremla sin rapport i 1979, pekte på behovet for å finne fram til en forståelse bankene imellom og med myndighetene med hensyn til hva man kalte "forbrukslån". Bankenes medlemmer i gruppen var nok imidlertid i tvil om muligheten av dette og kanskje også om ønskeligheten. For at vi skal ha noe å møte en avvikling av §8-reguleringen med, er det imidlertid nødvendig å ta dette spørsmålet opp på nytt. Og skulle denne reguleringen bli opphevet uten at noe annet er kommet i stedet, tilsier selve kredittmarkedets funksjonsmåte at problemer vil reise seg igjen i løpet av forholdsvis kort tid.

En mer varig begrensning kan inneholde flere elementer.

For det første må det være rimelig å kreve et etablert kundeforhold av en viss varighet før lån til personlige formål blir innvilget. Dette kan reise problemer overfor grupper som kommer ut i arbeidslivet, men er man klar over dette på forhånd, er et studielån nok til å etablere en bankforbindelse. Det vesentlige er at man ikke bare kan gå over gata til den konkurrerende bank når man ikke får de lån man ønsker, uten først å ha etablert et kundeforhold i denne banken.

For det andre må bankene ta på seg den sure jobb det er å prøve låneformål og finansieringsplan når lånene kommer opp i noe større beløp. Dette må nødvendigvis innebære en begrensning i forhold til de lånerettigheter som nå gjelder.

For det tredje må vi få en form for konkurransebegrensning med hensyn til lånetilbud når det gjelder lånenes størrelse, avdragsvilkår m.v. Naturligvis er inngrep i den frie konkurranse prinsipielt lite ønskelig, men det kan ikke gjelde når det gode man tilbyr, er subsidiert av det offentlige. Da er det også det offentlige som må betale når det, takket være konkurransen, selges stadig mer av vedkommende gode.

Men viktigst er det kanskje at vi finner en form for å begrense hvor mye den enkelte bank kan låne ut til slike formål. Begrensningen kan f.eks. knyttes til økningen i forvaltningskapital eller kanskje heller til økningen av visse former for innskott som særlig kommer fra den samme gruppe av låntakere. Det kan også tenkes andre former eller kombinasjoner av former. Dette er spørsmål som må drøftes med bankene og hvor vi alle får forsøke å bruke vår fantasi.

Et litt delikat spørsmål er hvordan slike regler skal håndheves og hvilke former for sanksjoner som skal nyttes overfor banker som ikke følger dem. Helst vil en jo gå ut fra at når slike regler først blir utformet, så vil også bankene være lojale overfor dem. Utover dette har det kanskje liten hensikt å være særlig presis på dette punkt allerede nå, men det må være tillatt å antyde at Norges Bank nok vil vurdere bankens utlånspolitik når og hvis det blir tale om visse former for lån fra Norges Bank.

Det kunne være fristende å gå lenger i å utvikle mulighetene for begrensninger og de problemer de reiser. Men jeg tror ikke det er hensiktsmessig i et spørsmål som vil måtte bli gjenstand for drøftinger både bankene imellom og mellom deres organisasjoner og de kredittpolitiske myndigheter.

La oss i alle fall ikke ha noen illusjoner om at slike begrensninger blir lettere å håndheve eller at de kan håndheves uten uheldige bivirkninger, forsøk på omgørelser osv. Dette gjelder overfor alle former for rasjonerings og direkte reguleringer, men

så lenge vi ikke kan samle oss til å lage et prissystem for kreditt som virker etter markedets forutsetninger, er det ingen vei utenom. Fradragsretten representerer et inngrep i prisdannelsen for kreditt, og da har vi ikke annet å gjøre enn å foreta et inngrep med motsatt virkning. De land som har et system som vårt og som ikke foretar inngrep i den ene eller den annen form, betaler dyrt for det i form av høye renter og lave investeringer i næringslivet.

Dersom det lykkes å få til en rimelig begrensning i økningen av personlige lån, er det mindre grunn til å opprettholde plasseringsplikten. Noe av det viktigste formålet med denne i dag er å sikre kanaliseringen av kapital til næringslivet. Men sett fra et samfunnsøkonomisk synspunkt, er det ikke av avgjørende betydning om kapitaltilgangen til næringslivet skjer direkte fra bankene eller via obligasjonsmarkedet.

Overfor tiltak med sikte på å begrense tilgangen på personlig kreditt, blir man ofte møtt med den innvending at slike lån for det meste går til boligformål som jo er prioritert av myndighetene. Det er da viktig å være klar over at boligpolitikken ifølge Boligmeldingen har som siktemål "at enhver skal kunne disponere en høvelig bolig innenfor en utgiftsramme som står i et rimelig forhold til inntektene".

Det er et ambisiøst siktemål som det kan være vanskelig nok å få realisert. Men målsettingen går ikke lenger enn dette, og hvor dette målet er nådd, følger det ikke av noen boligpolitiske retningslinjer at boligformål skal ha en spesiell prioritet. Det er både legitimt og rimelig at man låner penger til å bygge på huset, nyinnrede kjøkken og bad eller sette i stand kjellerstua, og for så vidt også gjerne til en bolig som er mer enn "høvelig". Men det er ingen grunn til å prioritere slike lån fremfor lån til andre formål, enn si subsidiere dem i den ene eller den annen form. Og mye av de personlige lån må åpenbart gå til slike

formål. Å følge opp det boligprogram som er trukket opp i nasjonalbudsjettet, vil i 1981 betinge en utlånsøkning på ca. 3 milliarder kroner, mens økningen i personlige lån bare i første halvår 1981 går langt utover dette. I 1982 vil merbelastningen ved det nye boligopplegget i første omgang falle på byggelånene.

Spørsmålet om hva vi skal gjøre for å sikre akseptable finansieringsvilkår for boligbyggingen hvis og når det blir gjort noe med fradragretten, skal jeg ikke gå inn på her. Som sagt, må vi realistisk regne med at dette er et dødt spørsmål i kommende fireårsperiode. Jeg vil likevel peke på at om vi kunne svelge vår uvilje mot indeksbundne låneformer, ville man kunne bygge opp en boligfinansiering som ikke belastet låntakerne for sterkt i de første krevende år, men som på den annen side sikrer at de i alle fall betaler tilbake realverdien av det lån som blir stilt til disposisjon. Indeks-

binding av fordringer reiser imidlertid en rekke andre spørsmål, som ikke minst berører skattelovgivningen. Et slikt system ville derfor ikke kunne gjennomføres uten nærmere utredning.

Nå vil kanskje noen si at dette er gamle toner, og at det regjeringsskifte som snart skal finne sted, vil bringe saken i en ny stilling. Personlig er jeg ikke så sikker på det. Høyre har sagt at man ikke vil gjøre noe med rentefradraget, men det sa også den finansministeren som snart går av. Vårt nye regjeringsparti har ellers gitt uttrykk for at man vil stimulere den personlige sparing og sikre næringslivet gode arbeidsvilkår, formodentlig også når det gjelder tilgang på lån. Skal dette kunne realiseres, blir kravene til hva som må gjøres, bare enda større når retten til rentefradrag blir stående. Det var et storting og en regjering som ble valgt. De økonomiske sammenhenger var heller ikke denne gangen på valg.

Euro-kroner

*Geir Bergvoll,
konsulent i valutaavdelingen
i Norges Bank*

1. Innledning

Med Euro-kroner menes vanligvis innskudd denominert (pålydende) i norske kroner i en bank utenfor Norge. I drøftingene nedenfor vil vi legge en mer generell definisjon til grunn, idet vi i begrepet vil innbefatte alle fordrings- og gjeldsforhold uttrykt i norske kroner hvor valutautlending er involvert. Siktemålet med denne artikkelen er å drøfte ulike virkninger for norsk økonomi av et eventuelt internasjonalt marked for fordringer og gjeld i norske kroner.

De internasjonale kapitalmarkeder har i størstedelen av etterkrigstiden vært dominert av amerikanske dollar. Imidlertid er denne valutas relative betydning blitt noe redusert i 1970-årene, spesielt dens funksjon som verdioppbevaringsenhet. Denne utviklingen har sammenheng med sammenbruddet av fastkurssystemet. I et marked hvor valutakursene kan endres raskt og sterkt, har internasjonale investorer behov for å spre sin portefølje på flere valutaer for å redusere risikoen for verditap. Økt bruk av kroner internasjonalt må ses i sammenheng med disse forhold.

Omfanget av en internasjonalisering av kronen vil være bestemt av en rekke ulike forhold. Et felles trekk ved de valutaer som historisk har vært særlig brukt internasjonalt, er gjerne at investorene har ansett mulighetene for kurstap ved å holde denne valuta, som relativt små. Dette har igjen ofte hatt sammenheng med en sterk betalingsbalanse. Ovennevnte momenter trekker i retning av at omfanget av norske kroners internasjonalisering kan påvirkes betydelig av den tillit kapitalmarkedene har til norsk

økonomi. I lys av Norges betydelige energi-eksport er det ikke urimelig å anta at det internasjonalt gjør seg gjeldende spesielle forventninger til utviklingen i norsk økonomi. Dette kan gi opphav til økt interesse for fordringer uttrykt i norske kroner. Slike fordringer vil investor f.eks. kunne skaffe seg ved kronedenominerte innskudd i utenlandsk bank eller kjøp av verdipapirer (som kan være utstedt internasjonalt) med pålydende i kroner. Det kan således godt finne sted en internasjonalisering av kronen uten at norske sektors gjelds- og fordringsforhold overfor utlandet i første omgang er blitt påvirket. Dette er sentralt ettersom papirer utstedt internasjonalt som er uttrykt i kroner, senere kan gi opphav til kroneetterspørsel rettet mot norske banker.

Et eksempel kan belyse dette. Vi antar en internasjonal låntaker legger ut et obligasjonslån uttrykt i kroner. Det at lånet er uttrykt i kroner, er imidlertid ikke til hinder for at de som kjøper obligasjonene, betaler med annen valuta, og at låntaker også får utbetalt låneprovenyet i annen valuta enn kroner. Dersom låntaker ikke skal anvende pengene til kjøp av varer og tjenester i Norge, er det meget mulig at kroner ikke *ønskes* som transaksjonsvaluta. Vi ser at det i dette tilfellet har oppstått Euro-kroner uten at kroner med basis i fordringer på norske sektorer har vært med i transaksjonene. Den beskrevne låneoperasjonen ville således heller ikke merkes av norske myndigheter eller banker. Hvis det imidlertid skulle oppstå forventninger i valutamarkedet om kursendringer for kronen, vil vi lett få virkninger i det norske pengemarked. Dersom kronen antas å

appresiere, vil alle med gjeld i kroner forvente å lide et kurstap. Disse vil derfor søke kurssikring av gjelden, f.eks. ved å skaffe seg et kronedenominert bankinnskudd i en utenlandsk bank. Ønsker utenlandske banker å kurssikre slike innskudd, vil det i praksis i siste omgang måtte finne sted en økning i inntøending på lorokonto i norsk bank. Resultatet blir altså i dette tilfellet en kapitalinnføring til Norge. Skjer denne type transaksjoner i betydelig omfang, vil det kunne reise problemer ved gjennomføringen av penge- og kredittpolitikken.

Vi skal i neste avsnitt beskrive nærmere tendensen til økt porteføljespredning internasjonalt i 1970-årene. Herunder vil vi også omtale de eurokrone-obligasjonslån som er tatt opp. I avsnitt tre analyseres mulige virkninger på norsk økonomi av økt internasjonal bruk av kroner, mens avsnitt fire vurderer virkemidler som kan benyttes for å redusere eventuelle negative effekter av en slik utvikling. Til slutt vil avsnitt fem oppsummere de viktigste momenter omkring norske kroners internasjonalisering.

2. Porteføljespredning i 1970-årene

For investorer med ønske om å holde deler av formuen i utenlandsk valuta, betyde sammenbruddet av fastkurssystemet økte incentiver til porteføljespredning. I løpet av 1970-årene har en kunnet observere at både private og offentlige investorer har redusert dollar- og pundandelene. Ved utgangen av 1970 var 75,6% av IMF-landenes valuta-beholdninger (ekskl. gull) euro-dollar og fordringer på USA, mens samme andel ved utgangen av 1980 var 71,8% (når vi ser bort fra plasseringer i ECU). Videre utgjorde pund i 1970 12,5% av de nevnte beholdninger mot bare 2,7% i 1980. (Pundets stilling som internasjonal reservevaluta er styrket de siste par år. Ved utløpet av 1978 var pund-andelen av IMF-medlemmens

valutabeholdninger nede i 1,2%). Pundet er ikke blitt erstattet av en enkelt ny reservevaluta, men av fordringer i en rekke valutaer så som tyske mark, japanske yen og sveitsiske franc. Amerikanske dollar har, til tross for redusert tillit i løpet av 1970-årene, stort sett beholdt sin sentrale posisjon som reservevaluta for verdens sentralbanker. Dette må ses i sammenheng med størrelsen på og likviditeten i det amerikanske kapitalmarked, som er andre lands klart overlegen.

Andre momenter som kan forklare dollarens nesten uendrede stilling, er at en sterk spredning ut av dollar fra de store sentralbankenes side åpenbart vil presse dollarkursen og derved påføre de aktuelle sentralbanker tap. Mange land har også vært skeptiske overfor å la sin valuta utvikles til reservevaluta, noe som har begrenset plasseringsmulighetene i andre valutaer enn dollar.

Valutareservene i OPEC-landene og ikke-oljeproduiserende u-land er klart mer diversifisert enn industrilandene. Mens dollarens betydning er redusert hos de to førstnevnte landgrupper, er denne valutas andel av reservene i ti-landsgruppen (de ti største vestlige industriland) nå om lag som i 1970.

Villigheten til spredning hos private investorer ser ut til å ha utviklet seg omtrent som for offisielle investorer¹⁾. Noen ulikheter finnes likevel. Mens offentlige beholdninger av pund falt betydelig omkring midten av 1970-årene, var det i samme periode en svak økning i pund-beholdningene hos private investorer. Sannsynligvis har dette sammenheng med at pundet fremdeles var sentral som transaksjonsvaluta, spesielt for olje. En annen forskjell på private og offentlige investorer finner en i utviklingen i beholdningene av tyske mark. Etter høsten 1979 har denne valuta svekket sin stilling hos private investorer,

1) Som mål for spredningen hos private investorer er benyttet valutafordelingen i Euro-markedet.

mens offentlige investorer foreløpig ikke har gått ut av tyske mark i særlig grad.

I første halvdel av 1970-årene ble det ved flere anledninger ytret ønske om å la lån som norsk låntaker tok opp i utlandet, være uttrykt i norske kroner. Både fra låntaker- som långiversiden var det interesse for dette. Noen slike lån ble også tatt opp. Spørsmålet om opptak av krone-denominerte lån i utlandet ble drøftet på prinsipiell basis i Valutarådet¹⁾ i 1974. Konklusjonen ble da at det innenfor de ordinære rammene for lån i utlandet skulle være anledning til opptak av kronelån. I årene fra 1976 til 1979 var det imidlertid moderat interesse for slike lån.

En ny fase ble innledet da Den nordiske Investeringsbanken høsten 1979 fikk tilatelse til å ta opp et lån i Euro-markedet uttrykt i norske kroner. Interessen for slike lån viste seg da å være betydelig både fra internasjonale investorer og fra låntakere. I løpet av 1980 og hittil i 1981 er krone-denominerte lån på i alt 600 millioner tatt opp i utlandet. De tilhørende obligasjonene har i hovedsak blitt solgt i de internasjonale kapitalmarkeder uten problemer. (Valuta-innlendinger har ikke anledning til å kjøpe Euro-kroncobligasjoner. Motivet for dette er blant annet at markedet for slike obligasjoner bør stå på egne ben, og ikke understøttes av bankenes plasseringsplikt.)

I tillegg til Euro-kroncobligasjoner kan investorer skaffe seg langsiktige fordringer i kroner ved å kjøpe børsnoterte norske aksjer og obligasjoner. Etter at grensen for valutautlendingers kjøp av slike papirer høsten 1979 ble økt fra 50 000 til 1 mill. kroner pr. kjøper, er det solgt aksjer og obligasjoner til utlandet (eksklusive skips- og Hydro-aksjer) tilsvarende 440 mill. kroner, hvorav halvparten i 1981.

1) Valutarådet fungerer som koordinerende og rådgivende organ for myndighetene i spørsmål av valutamessig karakter.

Fordrings- og gjeldsforhold uttrykt i kroner mellom valutautlending og -innlending vil også kunne oppstå ved kommersielle transaksjoner, f.eks. når utenlandsk eksportør gir betalingskreditt i kroner ved eksport til Norge. Innenfor visse grenser for løpetid er slike kreditter liberalisert. Omfanget av Euro-kroner etablert ved betalingskreditter, har vi lite informasjon om.

Norske myndigheter har ikke muligheter til å skaffe seg informasjon om krone-denominerte fordrings- og gjeldsforhold hvor bare valutautlendinger er involvert. Selv om interesse for slike transaksjoner er registrert, er det lite sannsynlig at dette i dag har særlig omfang. I de tilfeller norske myndigheter har fått kjennskap til slike forhold, har en anmodet om at norske kroner ikke ble benyttet.

3. Virkninger for norsk økonomi av økt internasjonal bruk av kroner

Det hevdes iblant at internasjonaliseringen av en valuta i hovedsak er etterspørselsbestemt, dvs. at valutautlendinger som ønsker krone-denominerte fordringer, alltid vil kunne skaffe seg slike. Dersom det legges begrensninger på valutautlendingers adgang til valutaspredning via det norske penge- og kapitalmarkedet, vil diversifiseringen ifølge dette synspunkt skje gjennom Euro-markedet ved bankinnskudd uttrykt i kroner. Dersom det generelt er liten interesse for gjeld uttrykt i norske kroner eller bankreguleringer hindrer åpne posisjoner i enkeltvalutaer, vil vedkommende bank måtte kurssikre seg ved en økning av innstående på lorokonto i norsk bank.

Ved å pålegge begrensninger på lorokontienes saldi, eller avkastning, vil en således i prinsippet kunne begrense internasjonaliseringen.

Under normale og rolige forhold i de internasjonale kapitalmarkeder vil vi sannsynligvis merke lite til et eventuelt krone-

marked utenfor landets grenser. Derimot vil endringer i investorenes forventede relative avkastningsvilkår og justering av porteføljens sammensetning i samsvar med dette kunne ha innvirkning på norsk økonomi. Internasjonalisering av kronen vil neppe noen gang nå samme omfang som for sveitser-franc, men utviklingen i Sveits i 1978 kan likevel tjene som et illustrerende eksempel på effektene på den interne økonomi av forsøk på diversifisering fra utenlandske investors side.

Styring av pengemengden er sentral i den sveitsiske økonomiske politikk. For 1978 var måltallet en vekt i M_1 på 5%. I de internasjonale valutamarkeder ble tilliten til dollar betydelig redusert gjennom 1978, mens sveitser-franc på den annen side ble vurdert å være en sterk valuta. Følgelig var investorene interessert i å øke fordringene (redusere gjelden) denominert i sveitser-franc. Etterspørselen etter sveitser-franc førte til en appresiering av valutaen. Fra årsskiftet 1977/1978 til oktober 1978 steg francen hele 18% mer vis-à-vis andre valutaer enn det den relative prisutvikling skulle tilsi. Kursendringer av denne størrelse vil kunne medføre betydelig skade i små, åpne økonomier. Den sveitsiske nasjonalbank besluttet derfor å stoppe appresieringen ved å knytte francens verdi til tyske mark. Sentralbanken måtte derved tilføre sveitser-franc til valutamarkedene, og måltallet for pengemengdeveksten kunne følgelig ikke opprettholdes. Intervensjonene i valutamarkedene førte til at den faktiske pengemengdeveksten i 1978 ble hele 16,2%. Fra sveitsisk side hevdes det at den sterke pengemengdeveksten i 1978 er en viktig årsak til at inflasjonsraten økte i 1979 og 1980.

Virkningen av økt internasjonal bruk av kroner vil generelt avhenge av om valutakursen tillates å flyte eller ikke. Dersom en økt etterspørsel etter kronefordringer fra utenlandske investorer ikke tilfredsstilles ved intervensjoner i valutamarkedet, vil

resultatet bli en høyere kronekurs enn vi ellers ville ha hatt. Dersom en slik appresiering ikke er ønskelig eller den stoter an mot de grenser som følges i kurspolitikken, vil Norges Bank måtte intervensjonere ved å kjøpe valuta mot kroner. Derved tilføres krone-likviditet, som kan medføre økt etterspørsel etter varer og tjenester. Resultatet vil kunne bli større etterspørselspress og raskere prisstigning enn forutsatt.

Effektene på norsk økonomi av at internasjonale investorer investerer i fordringer i norske kroner, vil som antydnet ovenfor, langt på vei kunne bli de samme hva enten transaksjonene skjer i det norske kapitalmarked eller i Euro-markedet.

Investorenes motiv for å benytte Euro-markedet, vil normalt være høyere innskuddsrenter ettersom Euro-bankene er engrosbanker som ikke er pålagt plasseringsplikt eller reservekrav. Et annet viktig motiv vil kunne være hensynet til anonymitet eller rett og slett mangelen på alternativer.

En valutautlending som ønsker å skaffe seg en kronefordring i Euro-markedet, kan kjøpe fra Euro-kroneobligasjonsmassen utstedt etter lisens fra norske myndigheter. Økt etterspørsel etter disse obligasjonene vil medføre kursoppgang, dvs. fall i renteavkastningen. Omvendt vil forventninger om kursfall for norske kroner medføre salgspress og derved kursfall på Euro-kroneobligasjonene. Det kan tenkes situasjoner der en fra norsk side ønsker å ha innflytelse på kursene i Euro-kroneobligasjonsmarkedet. I så fall vil eksistensen av et slikt marked kunne øke behovet for valutareserver. Investor vil også kunne skaffe seg kronefordringer i Euro-markedet i form av kroneinnskudd stående i en utenlandsk bank. Dersom vedkommende bank ikke ønsker å bære kursrisiko, må tilsvarende kronemengde lånes ut. Lånes pengene til en annen valutautlending som ikke har behov for kroner (transaksjonene skjer i annen valuta), oppstår ingen umiddelbar effekt

for norsk penge- og valutapolitikk. Imidlertid har nå to valutautlendinger åpne posisjoner i kroner, som under andre forhold kan føre til kronetransaksjoner med norsk bank. Endres forventningene f.eks. i retning av en appresierende krone, vil den som har gjeld i kroner, ønske å kurssikre seg. Dette kan gjøres ved kjøp av kroner på termin i bank. Benyttes utenlandsk bank som heller ikke ønsker å sitte med kronegjeld, vil denne banken videre kjøpe kroner mot valuta i norsk bank. Kurssikringsprosedyren ender derved som etterspørsel etter kroner i det norske valutamarked med etterfølgende intervensjonsbehov og likviditetsvirkninger som tidligere beskrevet.

Styrken på utslagene i det norske penge- og valutamarked av en internasjonalisering av kronen vil influeres av Euro-bankenes interesse for å ha åpne posisjoner i kroner, som igjen bestemmes av forventninger om relative avkastningsrater, villighet til å ta risiko, bankreguleringer m.v.

Etableringen av fordrings- og gjeldsforhold uttrykt i kroner i utlandet, vil ikke medføre prinsipielt nye problemer for den norske penge- og valutapolitikken. Imidlertid vil de *potensielle* problemene øke ved at risikoen for store kapitalbevegelser mellom Norge og utlandet øker. Drøftingene ovenfor har implisitt forutsatt at endringer i valutautlendingenes portefølje har vært årsaken til kapitalbevegelsene. Fra tidligere har vi erfaring for at også valutainnlendinger i gitte situasjoner viser stor evne til å tilpasse seg endringer i relative avkastningsrater. Norske bedrifters arbeidskonti i utenlandsk valuta, som nå beløper seg til om lag 12 milliarder kroner, kan f.eks. vise betydelige svingninger. Samme forhold kan observeres for endringer i kreditt-tiden for eksport- og importbetalinger. I gjennomsnitt utgjør disse betalingene henholdsvis 11–13 milliarder og 10–12 milliarder pr. måned. Følgelig vil en *tenkt* forskyvning i kreditt-tiden på en måned medføre en

kapitalimport (-eksport) på 20–25 milliarder kroner.

Interessen er ovenfor i hovedsak konsentrert om mulige *problemer* for gjennomføringen av den økonomiske politikk som følger av framveksten av et Euro-kronemarked. Et slikt marked har imidlertid også positive sider.

Den oftest nevnte fordel en land med en internasjonal valuta får, er de såkalte seignorage-gevinster som oppnås ved at norske kroner kan nyttes til betaling for varer og tjenester fra utlandet. Så lenge utlandet ønsker å sitte med disse kronebeholdningene, finansierer i realiteten Norge denne importen ved et avdragsfritt lån i utlandet, gjerne også til lavere rente enn en ellers kunne oppnå. Imidlertid er det usikkert i hvor stor utstrekning slike gevinster kan opprettholdes på lang sikt. En internasjonal valuta er avhengig av tillit (med hensyn til avkastning) hos internasjonale investorer. Dette vil normalt trekke i retning av at vedkommende land på lang sikt må ha tilnærmet balanse i utenriksøkonomien, dvs. ikke være noen betydelig netto låntaker.

Brutto-kapitalstrømmene ut og inn av land som har en internasjonal valuta, vil være særlig stor. Forholdene vil derfor ligge godt til rette for utvikling av et bankvesen som kan ta hånd om disse strømmene. De sveitsiske bankers sentrale posisjon er delvis bygget opp på dette forhold. Bankene vil i nevnte tilfelle måtte utnytte fullt ut sin kreditt-tid-transformerende evne ettersom kapitalimporten vanligvis er kortsiktig, mens kapitaleksporten tenderer til å være langsiktig. Imidlertid har en også eksempler på at land har utviklet et internasjonalt bankvesen uten at landets egen valuta benyttes internasjonalt.

Økt internasjonal bruk av kroner vil videre kunne innebære fordeler for norske importører og eksportører som i større utstrekning vil ha muligheter til fakturering i kroner, slik at valutarisiko unngås. Imid-

lertid må også denne effekten tillegges begrenset vekt, fordi kronen internasjonalt neppe vil spille noen rolle for andre formål enn verdioppbevaring.

4. Virkemidler som kan benyttes for å redusere eventuelle negative effekter av et Euro-kronemarked

Dersom de negative effektene ved et Euro-kronemarked antas å være større enn de positive, bør en søke å begrense mulighetene for etablering av fordrings- og gjeldsforhold i kroner mellom valutautlendinger og -innlendinger. Finansdepartementet, som er lisensgivende myndighet for Euro-kroneobligasjonslån, følger nå en relativt restriktiv linje i behandlingen av søknader om opptak av Euro-kronelån, delvis med sikte på å begrense utviklingen av et internasjonalt kronemarked.

Imidlertid vil denne utvikling ikke være fullt ut kontrollerbar for norske myndigheter. Det kan derfor være av interesse å vurdere andre virkemidler enn en restriktiv lisensieringspraksis for Euro-kronelån.

I teorien finnes flere alternative metoder som kan benyttes for å redusere de svingninger i valutakurs og pengemengde som kan oppstå ved endringer i investorenes portefølje. Vi skal i dette avsnitt se nærmere på enkelte av disse og vurdere den effektivitet virkemidlene antas å ha.

På lang sikt er det ikke mulig for et land å sette mål for valutakursutvikling og pengemengde uavhengig av hverandre. Dette forhindrer imidlertid ikke at en kan holde fast på målsettinger med hensyn til valutakurs ved intervensjoner i valutamarkedet og samtidig gjennomføre markedsoperasjoner som nøytraliserer likviditetsvirkningene når kapitalstrømmene har en kortsiktig karakter eller er av begrenset størrelse. I dag praktiserer vi denne type virkemidler i form av valutaswapper/terminmarkedsintervensjoner. Dersom det senere blir mulig å

gjennomføre markedsoperasjoner, vil også dette være et virkemiddel som kan brukes. Forutsatt at interessen for diversifisering inn i kroner er moderat, vil denne type virkemidler kunne være tilstrekkelig. Ofte vil imidlertid kapitalmarkedet være for tynt til å absorbere de beløp det her kan bli snakk om.

Kapitalbevegelser mellom land kan i prinsippet reduseres ved bruk av avgifter. I Sveits har en f.eks. i perioder pålagt bankene å gi negative renter på innskudd i sveitser-franc fra valutautlendinger. Det er en viss uenighet om dette har hatt noen effekt på internasjonaliseringen av sveitser-francen. Noen mener dette virkemiddelet kan ha begrenset veksten i Euro-francmarkedet, fordi de negative rentene via Euro-bankenes behov for kassereserver i innskuddsvalutaene har hatt smitteeffekt til Euro-markedet. Andre nedtoner dette argumentet ved å vise til at Euro-bankene ikke nødvendigvis ønsker å holde reserver i innskuddsvalutaen, og at kurssikring oppnås ved utlån til ikke-sveitsere. Euro-francmarkedets vekst i perioden med negative renter skyldes nok hovedsakelig appresieringen av sveitser-francen. Siden høsten 1978, da de negative rentene ble fjernet, har det imidlertid vært sterk vekst i Euro-francmarkedet. (Dette kan også ha sammenheng med samtidig redusert tillit til dollar fram til høsten 1980.)

Et alternativt virkemiddel som vil ha samme effekt som negative renter, er å pålegge en spesiell plasseringsplikt for innskudd fra valutautlendinger. Hensikten også med dette virkemiddel er å redusere den forventede avkastning på kronfordringer. Kredittlovens §7, hvoretter forretnings- og sparebankene kan pålegges å holde en valutadekningsreserve, har prinsipielle likheter med plasseringsplikt for innskudd fra valutautlendinger. Denne paragrafen i kredittloven har til nå ikke vært benyttet. Begge disse virkemidlene, spesielt plasseringsplikt for lorokonti eller negativ rente

på disse, må suppleres med begrensninger i norske bankers termingjeld i kroner overfor utenlandske banker. Uten slike begrensninger vil valutautlendinger kunne oppnå "normal" avkastning på kronfordringer ved å swappe mot valuta med norske banker.

Ved et to-delt valutamarked kan en ta sikte på å opprettholde faste valutakurser for transaksjoner knyttet til poster på driftsbalansen, mens transaksjoner som posteres i kapitalbalansen, skjer i et eget valutamarked hvor kursen fastsettes fritt. Fordelen med en slik to-delning av valutamarkedene er at realtransaksjoner drar nytte av fastkurssystemets fordeler, og at forstyrrende kapitalbevegelser kanaliseres i et eget marked. En slik oppdeling av valutamarkedet forutsetter stram kontroll av minst en type av de underliggende transaksjoner. I praksis er denne kontrollen meget vanskelig, og en får derved lekkasjer mellom markedene.

Overfor offentlige investorer vil det ofte være mulig å komme fram til bilaterale avtaler som tilfredsstiller behovet for porteføljediversifisering uten risiko for destabiliserende kapitalbevegelser. Avtalene kan f.eks. utformes slik at investor får kjøpe verdipapirer direkte av den aktuelle sentralbank mot at papirene fortrinnsvis beholdes hele løpetiden. Kortsiktige swapper mellom sentralbanker vil være et annet aktuelt

alternativ. En kan ikke via slike arrangementer påregne at alle offentlige investorer nås, ettersom både mulige politiske bindinger og behovet for anonymitet vil representere betydelige hindringer.

5. Avslutning

Flytende valutakurser er en av de viktigste årsaker til at investorer, både private og offentlige, ønsker å sitte med fordringer og gjeld spredt i flere valutaer. Et slikt fler-valutareservesystem er ustabil på grunn av de store kursutslag som kan oppstå ved endringer i investors ønskede beholdninger av de enkelte valutaer.

Bruk av norske kroner internasjonalt vil påvirke utviklingen i norsk økonomi på ulike sett. A priori er det særdeles vanskelig å vurdere om fordelene vil være større enn ulempene. På kort sikt vil fordelene, f.eks. gjennom mulighet til kurssikret opplåning i utlandet, kunne være betydelige. Imidlertid er det åpenbart at usikkerheten forbundet med den økonomiske utvikling og valget av økonomisk-politiske virkemidler, vil øke, idet norsk økonomi lettere vil påvirkes av forhold utenfor landets grenser. Når en skal vurdere ønskeligheten av en internasjonalisering av kronen, er det disse to hovedhensyn som må vurderes mot hverandre.

Samarbeidet mellom Distriktenes utbyggingsfond og Norges Bank

*Knut Knutsen,
kontorsjef i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank*

*Nord-Norge-fondet og Norges Bank
1952–1961*

Da Nord-Norge-fondet ble opprettet i 1952, var det opprinnelig meningen at Finansdepartementet og Skattefogdene skulle ta seg av en rekke administrative funksjoner i forbindelse med Nord-Norge-fondets utlånsvirksomhet. Dette fant Fondets styre lite tilfredsstillende. Etter avtale mellom Finansdepartementet, Norges Bank og Nord-Norge-fondet ble det besluttet at Norges Bank skulle ta seg av Fondets administrative funksjoner. Norges Bank hadde avdelingskontorer i de tre nordligste fylker, og avdelingene satt inne med erfaring fra forvaltning av offentlige midler. De administrerte ikke bare de statsgaranterte utlån til fiskerinæringen, men avdelingskontorene i Troms og Finnmark hadde også de statsgaranterte utlån som ble bevilget bygningsvarefirmaer i forbindelse med gjenreisningen av landsdelen. Norges Bank skulle imidlertid ikke, slik praksis var for de statsgaranterte ordninger, behandle bevilgningsspørsmål og saker som i den forbindelse var nødvendige. Disse arbeidsoppgaver skulle Fondets eget sekretariat ta seg av.

I 1955 ble det, etter avtale med Nord-Norge-fondet, for første gang foretatt besøk hos fondets lånekunder og avgitt rapport til Fondet vedrørende kundenes økonomiske stilling m.v. Det var imidlertid først etter at Distriktenes utbyggingsfond ble opprettet i 1961, at man inngikk en avtale som forutsatte at Norges Bank og dens 20 avdelinger på vegne og etter oppdrag av Fondet skulle foreta inspeksjon og utarbeide økonomiske analyser av bedrifter

som hadde fått lån eller garantier av Distriktenes utbyggingsfond.

*Distriktenes utbyggingsfond og Norges Bank
1961–1964*

Den første avtale mellom Norges Bank og DUF gikk ut på at funksjonærer ved Norges Banks lokale avdelinger, i den utstrekning avdelingene hadde personalmessig kapasitet til det, skulle bistå DUF med regnskapsgjennomgørelser, bedriftsanalyser etc. av kunder som hadde mottatt lån og støtte fra Fondet. I perioden 1961-64 utførte både Norges Bank og Kontorene for områdeplanlegging engasjementskontroll for DUF "ute i marken". Arbeidsmengden var i denne periode sterkt økende, og antall engasjementer nådde i begynnelsen av 1964 opp i ca. 1 400. Fondets styre kom da til at den tilsynsplikt Fondet var pålagt i lov og vedtekter, etter hvert var blitt så arbeidskrevende at det var nødvendig med en økning og samordning av Områdeplan-kontorenes og DUF's innsats på dette felt. For å sikre dette, besluttet Fondet at det skulle opprettes lokale kontrollkonsulentstillinger i en rekke fylker. Dette førte til en nyordning av samarbeidet mellom Norges Bank og DUF. De fleste oppdrag inntil 1964 fikk Norges Bank v/hovedsetet direkte fra Fondets sekretariat. Hovedsetet ble derved det koordinerende ledd mellom DUF og de av våre avdelinger som utførte oppdragene. Da Fondet i 1964 opprettet sin egen rettleiings- og kontrolltjeneste, ble ansvaret for gjennomføringen av sam-

arbeidsavtalen overført til den enkelte avdeling av Norges Bank og til de lokale rettleiings- og kontrollkonsulenter.

Fondets egen rettleiings- og kontrolltjeneste

Rettleiings- og kontrollkonsulentene sorterer under "Kontoret for kontroll og rettleiing" ved DUF-sekretariatet, og de skal ifølge instruks sørge for:

- 1a. En forsvarlig *tilsynsordning* ved gjennomføringen av de prosjekter som har fått støtte av Fondet. Det gjelder så vel støtte i form av lån og garantier som bevilgninger til generelt eller konkret utredningsarbeid og bidrag til bestemte oppdrag.
- 1b. En løpende *kontroll* med de bedrifter Fondet har gitt støtte.
2. En *veiledningstjeneste* som gjennomføres på en slik måte at den inngår som et aktivt virkemiddel i Fondets arbeid.

Rettleiings- og kontrollkonsulentene ble etter omorganiseringen av tilsynstjenesten i 1964 Norges Banks nærmeste samarbeidspartnere, og de tildeler oss oppdrag. I den første periode etter at rettleiings- og kontrollkorpset ble opprettet, ble det imidlertid en stagnasjon og, i enkelte distrikter, en tilbakegang i samarbeidet mellom institusjonene. Årsaken synes delvis å ligge i den sterke kapasitetsøkning som man fikk innen tilsynstjenesten, slik at det ikke var behov for Norges Banks tjenester, og delvis i at de nye rettleiings- og kontrollkonsulenter trengte noen tid på å sette seg inn i sine nye arbeidsoppgaver. Enkelte av våre avdelinger hadde også problemer med å innpasse DUF-oppdragene i sitt øvrige arbeid innen rimelige tidsfrister.

Samarbeidsavtalen av 1970

I november 1969 tok DUF opp spørsmålet om et utvidet og intensivert samarbeid. Norges Bank stilte seg positivt til denne henvendelsen. I den avtale som ble inngått, ble det ikke spesifisert hvilke oppgaver Norges Bank skulle påta seg. Det ble imidlertid sagt at Norges Bank i første rekke fortsatt skulle bistå med regnskapsanalyser og utarbeidelse av økonomiske rapporter etter bedriftsbesøk. Norges Banks funksjonærer skulle også drive rettleiingsvirksomhet overfor den enkelte bedrift i den grad de hadde nødvendig innsikt og kompetanse. For øvrig sier avtalen at Fondets tilsyns- og rettleiingsoppgaver skal fordeles mellom Fondets konsulenter og funksjonærene i Norges Bank, slik at de best mulig utfyller hverandre. Ansvar for funksjonene skulle imidlertid helt ut ligge i Fondets organer, som også skulle gi Norges Bank de oppdrag banken skulle utføre.

Norges Bank gav uttrykk for at banken skulle gi oppdragene høy prioritet og ta de forholdsregler som ville vise seg nødvendige for å yte den bistand det etter hvert ble behov for.

Samarbeidet i dag bygger fortsatt på avtalen av 1970. Ved inngåelsen av 1970-avtalen ble det opprettet et eget kontor ved hovedsetet i Norges Bank ("Kontoret for engasjementskontroll", senere "Engasjementskontoret"), som skulle koordinere og følge opp samarbeidet.

Våre arbeidsoppgaver for Fondet

Det arbeid som Norges Bank i dag utfører for Fondet, kan deles inn i følgende kategorier:

- rutinemessige regnskapsanalyser
- bransje-/gruppestatistikk
- bedriftsanalyser
- spesielle oppdrag
- kurs og bedriftsledersamlinger

I de *rutinemessige regnskapsanalysene* behandles regnskapene for bedrifter som har lån og/eller garantier, med sikte på å tilfredsstille de krav DUF har satt til slike analyser. Formålet med analysene er å gi en oversikt over de enkelte kunder og skaffe materiale for å plukke ut bedrifter hvor det er behov for en nærmere oppfølging og veiledning. De rutinemessige regnskapsanalysene er enkle og kortfattede. De gir vanligvis ikke noen inngående vurdering av bedriftenes utvikling, stilling og muligheter, og de bygger på ukorrigerede regnskapsdata.

Enkelte avdelinger utarbeider *bransje/gruppestatistikk* for visse grupper av bedrifter som f.eks. hoteller, treforedlingsbedrifter, skiheiser, trålerbedrifter etc. Statistikken utarbeides med utgangspunkt i de rutinemessige regnskapsanalysene.

Bedriftsanalyser er langt mer arbeidskrevende enn de rutinemessige regnskapsanalysene. Ved bedriftsanalyser setter man seg grundig inn i bedriftens situasjon og problemer, og de rapporter som avgis, er omfattende.

Analysene tar sikte på å beskrive og forklare utviklingen de siste to-tre årene, finne fram til bedriftens sterke og svake sider og foreslå tiltak. Det skal også i samarbeid med bedriftens ledelse utarbeides driftsprognoser, og kapitalbehov skal beregnes for ett år framover. Samtidig vurderes mulighetene for å dekke kapitalbehovet. Analysene foretas etter oppdrag av rettleiings- og kontrollkonsulentene i hvert enkelt tilfelle, og bedriftsbesøk inngår som en del av oppdraget. Selv om rapporten er rettet til DUF ved rettleiings- og kontrollkonsulenten, legges det vesentlig vekt på at rapporten skal være et hjelpemiddel for bedriftene selv. De får gjennom våre rapporter en nøytral vurdering av sin utvikling, stilling og sine muligheter. Rapportene går også til DUF-sekretariatet og til fylkesmyndighetene.

Det er, som nevnt foran, forutsetningen at de funksjonærer som arbeider i marken,

ikke bare skal kartlegge forholdene ute ved bedriftene. De skal også, når de finner grunn til det, komme med anbefalinger med hensyn til forhold de mener bør rettes på. Direkte påbud kan de imidlertid ikke gi. Det er en oppgave for DUFs ansvarlige organer.

Bedriftsanalyser og regnskapsmeldinger utgjør hovedtyngden av det arbeidet som Norges Bank utfører for DUF. Arbeidet innenfor disse kategorier har utviklet seg slik:

	Antall bedriftsanalyser	Antall rutinemessige regnskapsanalyser
1970	184	635
1971	241	912
1972	262	1 159
1973	259	1 429
1974	274	1 845
1975	373	2 356
1976	365	2 443
1977	303	2 468
1978	342	2 980
1979	354	3 179
1980	315	3 612

Ut fra den enkelte bedrifts behov/problemer gir rettleiings- og kontrollkonsulenten *spesielle oppdrag*. Disse oppdrag kan gå ut på å innarbeide budsjetteringsrutiner, utvikle regnskapssystemer og regelmessige kortperiodiske regnskapsanalyser eller å kontrollere/analysere bestemte deler av virksomheten. Eksempler på det siste kan være kontroll av byggeregnskap og at investering virkelig er foretatt, analyse av årsakene til likviditetsproblemer osv. Slike spesielle oppdrag gis ofte sammen med en vanlig bedriftsanalyse.

Norges Bank har hatt det faglige ansvar for en del *bedriftsledersamlinger* som DUF har arrangert de senere år. Slike samlinger har vært holdt i Sogn og Fjordane, Nord-

Trøndelag, Finnmark, Møre og Romsdal, Troms og Vest-Agder fylker. Disse samlinger er bygd opp rundt den modell for analyse som vi nytter. Deltakerne har ved siden av å gjennomgå et bestemt praksistilfelle, gjennom gruppearbeid utarbeidet prognoser for en av de bedrifter som selv deltar på seminaret. Etter samlingen har vi ytet bistand til de bedrifter som har ønsket prognoser for sin egen bedrift.

Målsettingen for bedriftsledersamlingene har vært å trene deltakere til å:

- kunne bruke dekningsbidragsmetoden for analyse av en bedrifts resultatutvikling og til å utarbeide driftsprognoser,
- kunne bruke en bestemt teknikk for beregning av det framtidige driftskapitalbehov for en bedrift i virksomhet,
- kunne utarbeide prognoser for en bedrifts samlede kapitalbehov for året/årene som kommer,
- kunne foreta en vurdering av kapitalbehov med sikte på å se hva som kan dekkes av egen inntjeningssevne/egeninnsats, og hva som må/kan dekkes ved låneopptak.

Organiseringen av DUF-samarbeidet i Norges Bank

Engasjementskontoret, Norges Bank, Oslo. Kontoret ble opprettet i 1970 og har blant annet som oppgave å koordinere det arbeidet vi utfører for DUF, og organisere den faglige opplæring og utvikling av våre funksjonærer som deltar i samarbeidet. Noe mer spesifisert kan man si at kontoret skal:

- sørge for å legge forholdene til rette, slik at den inngåtte samarbeidsavtale mellom DUF og Norges Bank kan oppfylles på en tilfredsstillende måte for begge parter,
- holde Norges Banks avdelinger orientert om DUFs politikk, om det som skjer ved andre avdelinger innenfor arbeidsområdet, og ellers gi informasjon av faglig

art etc. som kan ha betydning for samarbeidet,

- følge opp rapportene fra avdelingene for å se etter at de holder et tilfredsstillende faglig nivå, gi veiledning til analytikerne og annen feed-back på rapportene etter behov,
- holde avdelingene ajour med utviklingen innenfor fagområdet bedriftsanalyse og beslektede områder,
- videreutvikle systemer for gjennomføring av kontroll og veiledning,
- analysere behovet for opplæring innenfor fagfeltet og planlegge og gjennomføre kurs og seminarer for medarbeiderne.

Engasjementskontoret har fra begynnelsen av 1960-årene lagt ned meget arbeid på å finne fram til analyseformer som oppfyller de krav vi setter til analyser av bedrifter. De analyseformer vi har utviklet, har vi gjennom kurser og rådgiving lært våre medarbeidere å nytte, samtidig som vi har lagt vekt på å motivere og understøtte utviklingen mot stadig bedre analyser og rapporter.

En vil også nevne at kontoret i dag har en rekke oppgaver i forbindelse med de statsgaranterte driftskreditter til fiskerier næringen som banken yter, og i forbindelse med bankens egen utlåns- og garantivirk-somhet.

Norges Banks avdelinger. Avdelingene utenfor Oslo er de utførende organer for samarbeidet med DUF. Etter revideringen av samarbeidsavtalen i 1970 ble det nødvendig å utvide staben ved flere avdelinger. I perioden før 1970 ble oppdrag fra DUF bare utført i den utstrekning avdelingene hadde ledig kapasitet. Nå blir imidlertid DUF-saker stilt på lik linje med det øvrige arbeid i banken, og oppgavene for DUF skal prioriteres høyt. Det er i alle avdelinger bestemte funksjonærer som stiller med DUF-sakene. Man tar sikte på at det ved hver avdeling som deltar i samarbeidet, skal være minst to funksjonærer som kan utføre

denne typen arbeid. Dette er nødvendig for å skape et bedriftsøkonomisk miljø ved hver avdeling. Ved flere avdelinger er DUF-medarbeiderne organisert som egne arbeidsgrupper, men de utfører også andre arbeidsoppgaver etter behov.

Avdelingene i Halden, Fredrikstad og Larvik, som ligger i områder hvor DUF er lite engasjert, har ikke hatt oppdrag de siste år.

Mellom 30 og 35 funksjonærer deltar i samarbeidet med DUF.

Avslutning

DUF holder for tiden på å gjennomføre organisasjonsmessige endringer. Disse vil også berøre rettleiings- og kontrolltjenesten. I den forbindelse vil samarbeidet mellom Norges Bank og DUF også bli vurdert på nytt. Det er vanskelig å si om og eventuelt hvilke endringer som vil komme i forhold til den nåværende avtale, men mye tyder på at det vil skje en ytterligere styrking av dette samarbeidet.

Likviditetsstatistikk og prognoser – hjelpemidler i likviditetspolitikken

*Audun Grønn,
konsulent i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank*

Løpende oversikt over utviklingen i bankenes likviditet er av avgjørende betydning for den kortsiktige kredittpolitiske virkemiddelbruk. Dette skyldes den antatte sammenheng mellom bankenes likviditet og deres tilbud av lån til publikum. Enten myndighetene påvirker bankutlånene indirekte gjennom generell likviditetsstyring, eller ønsker å få en mer direkte kontroll med bankenes utlån gjennom deres B-lånsopptak i Norges Bank, er det nødvendig å ha fortløpende kjennskap til den aktuelle likviditetssituasjonen i bankene og dessuten informasjon om hvordan likviditeten vil utvikle seg framover under visse forutsetninger.

I denne artikkelen vil vi først gi et innblikk i den likviditetsstatistikk som utarbeides i Norges Bank, og de faktorer som påvirker banklikviditeten, dernest gå inn på tankegangen bak likviditetsprognosene og til slutt si litt om hva statistikken og prognosene brukes til.

Norges Banks likviditetsstatistikk og de faktorer som påvirker likviditeten

I penger og Kreditt nr. 2/1975 ble det gjort rede for Norges Banks statistikk over bankenes likviditet, og i nr. 2/1976 ble de prognoser som utarbeides, spesielt kommentert.

I Norges Bank utarbeides det både månedlige og daglige tabeller over utviklingen i bankenes likviditet. Det er utviklingen i de daglige tabeller som har størst betydning for den kortsiktige likviditetspoli-

tikk. Den månedlige hovedtabellen over bankenes likviditet gjengis som tabell 7a og 7b i det statistiske vedlegget i Penger og Kreditt. Kronedelen av denne tabellen utarbeides daglig og sendes ut to ganger ukentlig blant annet til banker.

Hovedtabellen over bankenes likviditet gir oversikt over de faktorer som påvirker bankenes primærlikvider. Bankenes primærlikvider består av deres beholdning av sedler og mynt, deres folioinnskudd i Norges Bank og på Postgiro og deres beholdning av statskasseveksler. Sistnevnte er rentebærende fordringer på statskassen, og bankene holder derfor en høyest mulig andel av sine primærlikvider i form av slike vekslere.

Fra *Norges Banks balanse*, som foreligger i form av daglige regnskapsutdrag, kan en i prinsippet finne de poster som utgjør bankenes primærlikvider. De øvrige poster i Norges Banks balanse danner dermed de regnskapsmessige motposter, dvs. forklaringsfaktorene bak endringene i primærlikvidene. For å komme fram til likviditetsvirkningen overfor bankene av de forskjellige faktorer, må vi korrigere for transaksjoner som ikke har en slik likviditetsvirkning. Endringer i statens foliokonto som skyldes endring i bankenes beholdning av statskasseveksler, har ingen likviditetsvirkning da statskasseveksler inngår i definisjonen av primærlikvider. Videre må det korrigeres for transaksjoner med utlandet og for transaksjoner mellom Norges Bank og staten.

På grunnlag av Norges Banks balanse kan man derfor sette opp følgende sammenheng:

Økning i bankenes primærlikvider =

- 1. Nettoutbetalinger over statens og andre offentlige konti i Norges Bank
- 2. Økning i publikums kassehold
- + 3. Bankenes nettosalg av valuta til Norges Bank
- 4. Økning i bankenes beholdning av Norges Banks markedspapir
- + 5. Økning i bankenes sjekkkreditter i Norges Bank
- + 6. Økning i bankenes lån i Norges Bank
- + 7. Nettovirkningen av Norges Banks "andre transaksjoner"

Faktorene 1.–7. kalles de likviditets-påvirkende faktorer. Det er disse faktorer hovedtabellen over bankenes likviditet gir en daglig oversikt over.

Den første av dem, transaksjonene over *statens og andre offentlige konti* i Norges Bank, er den viktigste faktor i denne sammenheng. Innbetaling av skatt fører til inndragning av likviditet fra banksystemet, mens utbetalinger fra det offentlige – lønninger, trygder etc. – gir tilførsel av likviditet til bankene. Likviditetssvingningene som skyldes inn- og utbetalinger over offentlige konti, viser normalt følgende mønster: (a) Inndragning av likviditet ved månedsskiftene. Da overføres skatter og avgifter til det offentlige. En del innbetaling av skatt skjer imidlertid også ved midten av måneden. Overføring av merverdiavgift skjer seks ganger i året. Kredittinstitusjonenes kjøp av statsobligasjoner virker også som inndragning. (b) Tilførsel av likviditet utover måneden. Blant annet virker fordelingen av skattemidler til kommunene som tilførsel i den grad de setter sine midler inn i private banker.

Økte skatteinntekter til staten fra virksomheten i Nordsjøen og omlegging av oljeselskapenes skatteterminer fra fire til to ganger årlig har ført til særlig store svingninger ved statens og andre offentlige konti det siste året. I løpet av ti dager fra slutten av mars til 9. april i år førte ordinære skatteoverføringer i månedsskiftet mars/

april og terminskatt på olje 9. april til en *nettolikviditetsinndragning* til offentlige konti i Norges Bank på nærmere 15 milliarder kroner.

Norges Bank utarbeider også daglig statistikk der likviditetsvirkningen ved statens og andre konti blir spesifisert på underposter. Denne tabellen inneholder spesifikasjoner over blant annet skatter, avgifter, offentlige utgifter og lånetransaksjoner. En del av de tall som fremkommer, kan sammenlignes med størrelser i nasjonalbudsjettets tabeller.

Utviklingen i *publikums kassehold* – dvs. deres beholdning av sedler og mynt – følger klare sesongmessige svingninger. Publikum er her definert som andre sektorer enn forretnings- og sparebanker. Publikums beholdning av kontanter viser merkbare økning i forbindelse med ferier, ved tilbakebetaling av skatt i september–oktober og fremfor alt i forbindelse med julehandelen i desember.

Bankenes *nettosalg av valuta til Norges Bank* bestemmes i hovedsak av bankenes valutaoverskudd og den kurspolitikk som føres. Likviditetsregulering gjennom utstrakt bruk av valutaswapper kan imidlertid på kort sikt føre til store likviditetssvingninger uten at disse har sitt opphav i kurshensyn. En viktig årsak til Norges Banks kjøp av valuta er oljeselskapenes betaling av skatt. Oljeselskapene får sine inntekter i dollar, men må betale skatt i norske kroner. Etter hvert som dollarinntektene kommer inn til selskapene, kjøper disse kroner på termin fra bankene med forfall på betalingsdagen. Valutareguleringen krever at bankene er i tilnærmet valutarisk balanse. Etter at bankene har økt sine dollarterminfordringer på oljeselskapene, kan den valutariske balanse blant annet gjenopprettes ved at bankene låner i utlandet, eller ved at Norges Bank gjør motgående terminforretninger med bankene. Norges Banks terminforretninger med bankene i forbindelse med oljeskattene kan

bli store. Forut for forrige oljeskattinnbetaling i april i år, som utgjorde vel 10 milliarder kroner, ble bankene tilført likviditet ved valutatransaksjoner for over 9 milliarder kroner. Nettolikviditetsvirkningen for bankene av oljeskattinnbetalingen og valutasalget til Norges Bank ble dermed liten i april.

Norges Banks *markedspapir* ble første gang tilbudt bankene i 1978. Markedspapirer er et likviditetsregulerende virkemiddel med 90 dagers løpetid. Det kan brukes til kortsiktig å trekke inn likviditet fra andre kilder i perioder hvor tilførselen er stor. Renten på markedspapirer kan variere.

Bankenes *sjekkkreditter* i Norges Bank følger stabile sesongsvingninger. Dette er sjekker som er godskrevet mottakeren, men ikke belastet betaleren.

Bankenes *lån i Norges Bank* er en hovedstørrelse likviditetspolitikken søker å styre. Vi vil i neste hovedavsnitt om likviditetsprognoser komme nærmere inn på bankenes lånebehov i Norges Bank.

Nettovirkningen av *Norges Banks "andre transaksjoner"* tar i prinsippet vare på endringene av alle poster i Norges Banks balanse som ikke dekkes av størrelsene 1.–6. ovenfor. Blant annet er salg av Norges Banks beholdning av statsobligasjoner til kredittinstitusjonene en viktig likviditetsinndragende transaksjon som henføres til denne sekkeposten.

Faktorene 1.–7. gir tilgangen på kronelikviditet som bankene plasserer i primærlikvider — hovedsakelig statskasseveksler. Bankenes primærreservekrav — for tiden 8% av sørnorske bankers forvaltningskapital (korrigert for enkelte poster) — gir de *pliktige primærlikvider* — eller hva bankene i gjennomsnitt pr. dag over en måned er pålagt å holde av primærlikvider. Differansen mellom bankenes beholdning av primærlikvider i alt og pliktige primærlikvider kalles *disponible primærlikvider*. Ved videre å trekke fra bankenes lån i Norges

Bank, kommer vi fram til begrepet *frie primærlikvider* — dvs. kronelikvider som ikke er bundet med hjemmel i kredittlovens §§4–6 og som heller ikke er skaffet til veie ved likviditetslån fra sentralbanken.

Prognoser

Det primære målet med en kortsiktig likviditetsprognose er under visse forutsetninger å anslå hva lånebehovet i Norges Bank blir for *banksystemet sett under ett* fra dag til dag og kumulert over en lengre periode. Den kortsiktige likviditetsprognosen dekker et tidsrom på to måneder, noe som har sammenheng med at låneordningen bankene har i Norges Bank, er knyttet til tomånedersperioder. Prognosen søker å gi et bilde av utviklingen fra et gitt tidspunkt dersom det ikke iverksettes nye likviditetspolitiske tiltak. Den faktiske likviditetsutviklingen kan imidlertid som følge av iverksatte tiltak avvike betydelig fra den opprinnelige prognose.

Når bankenes lånebehov i Norges Bank skal anslås, kan dette gjøres ved å lage anslag over utviklingen i de ulike faktorer som påvirker bankenes likviditet. Penge- og kredittmodellen KRØSUS gir årsprognoser over de faktorer som påvirker bankenes likviditet, mens Norges Banks korttidsmodell gir prognoser på månedsbasis. Av spesiell interesse er det å anslå likviditetsvirkningen av endringer i statens og andre offentlige konti. I tillegg til de nevnte modeller kan en på grunnlag av tall fra nasjonalbudsjettene gi årsanslag på likviditetsvirkningen av offentlige transaksjoner. For den kortsiktige virkemiddelbruk er det *dag-til-dag*-prognosene for en tomåneders låneperiode i Norges Bank som er viktigst. Bak årsanslagene basert på KRØSUS skjuler det seg store sesongsvingninger, noe utviklingen i begynnelsen av april, som nevnt ovenfor, er et eksempel på.

Vi skal ikke gå nærmere inn på hvordan en i praksis kan anslå dag-til-dag-utviklingen i de enkelte likviditetspåvirkende faktorer fra utgangspunktet, som gjerne er siste årsskifte. For enkelhets skyld antar vi at anslagene er gjort. Ved å summere de enkelte faktorer kommer en fram til dag-til-dag-anslag over endringer i frie primærlikvider fra årsskiftet. Som nevnt ovenfor, gir begrepet disponible primærlikvider uttrykk for differansen mellom primærlikvider i alt og pliktige primærlikvider. Sett over en periode på en måned, vil den gjennomsnittlige beholdning av disponible primærlikvider teoretisk være lik null ved akkurat oppfylling av primærreservekravet. *Bankenes beholdning av frie primærlikvider gir med andre ord speilbildet av bankenes lånebehov i Norges Bank.* Ut fra den førnevnte sammenheng mellom frie primærlikvider og disponible primærlikvider kan endringer i bankenes lånebehov i Norges Bank fra siste årsskifte restbestemmes. Anslag på endring i bankenes lån blir lik endringer i disponible primærlikvider fra årsskiftet (som settes slik at beholdningen av disponible primærlikvider blir null) minus den anslåtte endringen i frie primærlikvider. Bankenes lånebehov i Norges Bank kan vi da finne ved å legge til beholdningstallet for bankenes lån i Norges Bank ved årsskiftet.

Likviditetsstatistikk og prognoser – et hjelpemiddel

Hvilken rolle spiller så prognosene ved utformingen av likviditetspolitikken overfor bankene? Det er viktig å være oppmerksom på at en likviditetsprognose bare gir et bilde av likviditetsutviklingen for banksystemet sett under ett. Myndighetene baserer i hovedsak sine beslutninger på utviklingen i banksystemet sett samlet. Dersom ledelsen i de enkelte banker vil prøve å forutse eventuelle likviditets-

politiske tiltak, er det derfor ikke tilstrekkelig å kjenne til likviditetssituasjonen og forventet likviditet fremover bare i sin egen bank. Det vil være en nødvendig betingelse – om enn ikke tilstrekkelig – å kjenne banksystemets likviditet sett samlet.

En likviditetsprognose må betraktes som et hjelpemiddel for den løpende likviditetspolitikk. Ved vurdering av likviditetssituasjonen legges det først og fremst vekt på utviklingen av lånebehovet i Norges Bank for banksystemet samlet. Andre likviditetsmessige indikatorer er utviklingen i kort-siktige pengemarkedsrenter. Foruten renten på bankenes lån i Norges Bank, som blir høyere jo mer bankene bruker av sitt automatiske lånepotensial, følger en nøye med i utviklingen i forskjellige pengemarkedsrenter. Utviklingen i bankenes lånebehov i Norges Bank og pengemarkedsrentene ses i lys av den faktiske likviditetsutvikling. Dette sammenholdes med anslagene i prognosen og hvordan bankene tilpasser seg i forhold til primærreservekravet.

Den faktiske likviditetssituasjon – dvs. hvor stram eller rommelig likviditeten i øyeblikket er i banksystemet – sammenholdes med en "ønsket" likviditetsstramhet. Den ønskede likviditetsstramhet er blant annet avhengig av utlånsvæksten fra bankene sett i relasjon til det kredittpolitiske opplegget i nasjonalbudsjettet. Ved vurderingen av utlånstallene trekkes imidlertid flere momenter inn. Foruten de forskjellige sider ved utlånsvæksten og tidligere iverksatte kredittpolitiske tiltak tas det også hensyn til pris- og kostnadsutviklingen, etterspørselsutviklingen i økonomien og utenriksøkonomiske forhold (f.eks. inngang av kapital fra utlandet eller utgang til utlandet).

Ved å bruke de likviditetspolitiske virkemidler – primærreservekrav, markeds-papirer, valutaswapper og eventuelt endringer i låneadgangen i Norges Bank – kan myndighetene med utgangspunkt i prog-

nosen korrigerer utviklingen slik at lånebehov i Norges Bank og pengemarkedsrenter beveger seg i nærheten av hva det er tatt sikte på.

Vi vil til slutt nevne to eksempler fra i år der likvidetsprognosen dannet en del av grunnlaget for likvidetspolitiske tiltak. Nedsettelsen av primærreservekravet for sørnorske forretningsbanker fra 13 til 10% fra 1. april i vår ble blant annet begrunnet med at likviditeten ellers ville ha blitt strammere enn ønsket. Nødvendigheten av

likviditetsinndragning i juni og juli ble tidlig klar ut fra det bilde prognosen gav for sommermånedene. På bakgrunn av utlånsutviklingen i bankene var det ønskelig å holde en relativt stram banklikviditet. Prognosen gav videre forventning om en automatisk tilstramning av likviditeten i august. Derfor ble en del av de likviditetsinndragende valutawappene i juli avtalt med forfall i august med derpå følgende tilførsel av likviditet.

Redusert produktivetsvekst - men hvorfor?

Morten Staude,
konsulent i Utrednings- og informasjons-
avdelingen i Norges Bank

Produktivetsutviklingen har siden tidlig i 1970-årene vært klart svakere enn i foregående tiår. Dette er et internasjonalt fenomen. Første del av denne artikkelen gir en kortfattet oversikt over produktivetsutviklingen i norsk industri - så vel i absolutt forstand som relativt til utviklingen i våre viktigste markedsland - for perioden 1960-80. Det er ulike teorier om hvorfor produktivetsveksten er svekket. Årsakene er ikke klarlagt. Annen del av artikkelen analyserer noen variable som kan bidra til å forklare den reduserte produktivetsveksten. En nærmere empirisk analyse er av nytte både for bedre å forstå årsakene til redusert produktivetsvekst og for å kunne danne seg et bilde av forventet vekst. Følgende spørsmål søkes besvart:

- Representerer utviklingen etter 1973 et permanent brudd med den tidligere trendmessige produktivetsvekst, eller skyldes svekkelsen normale sykliske variasjoner omkring trenden?

- Hvilke faktorer forklarer utviklingen, og hva er deres relative betydning for produktivetsutviklingen i norsk industri?

Innledningsvis er det nødvendig med en presisering av produktivetsbegrepet. Om en velger å studere totalproduktiviteten, dvs. avkastningen av alle produksjonsfaktorene samlet, eller produktiviteten av enkeltfaktorer, er avhengig av formålet med analysen. Med produktivitet menes i denne artikkelen *bruttoprodukt pr. timeverk*. Det er med andre ord den partielle produktiviteten av arbeidskraft som studeres. Produktivetsutviklingen vil variere avhengig

av hvilket produktivetsbegrep som legges til grunn. Mens industriens *bruttoprodukt pr. årsverk* således viste en gjennomsnittlig årlig økning på 2% i perioden 1970-80, var tilsvarende tall for *timeproduktiviteten* over 3½%. Forskjellen skyldes en markant nedgang i antall timeverk pr. år. Endringer i bruken av andre innsatsfaktorer i produksjonen påvirker også produktiviteten av arbeidskraft. Utviklingen i produktiviteten av arbeidskraft vil derfor være avhengig av størrelsen på kapitalutstyret som den enkelte arbeider har til disposisjon, og av forhold som f.eks. endringer i relative faktorpriser og produksjonsomfang. Resultatene av analysen viser at de sistnevnte faktorene er av vesentlig betydning for produktivetsutviklingen.

Partielle produktivetsmål, i motsetning til mål for totalproduktivet, har derfor klare svakheter. Kanskje særlig fordi de ofte ikke tolkes riktig. Utviklingen i bruttoprodukt pr. timeverk - eller liknende nasjonalregnskapsmål for produktivitet - gir således ikke nødvendigvis noe godt uttrykk for arbeidskraftens dyktighet eller evne til produksjonsinnsats. Dersom produksjonen blir mer kapitalintensiv, øker forholdet mellom produktmengde og arbeidsinnsats, dvs. at arbeidsproduktiviteten går opp. Dette behøver likevel ikke bety at arbeidskraften utnyttes bedre enn før. Selv om skalaendring, substitusjon og teknisk fremgang gjør det vanskelig å isolere hvilke forhold som har forårsaket produktivetsendringene, kan det argumenteres for at tallene har informasjonsverdi og kan brukes som en av flere indikatorer på "forsvarlig" lønnsutvikling.

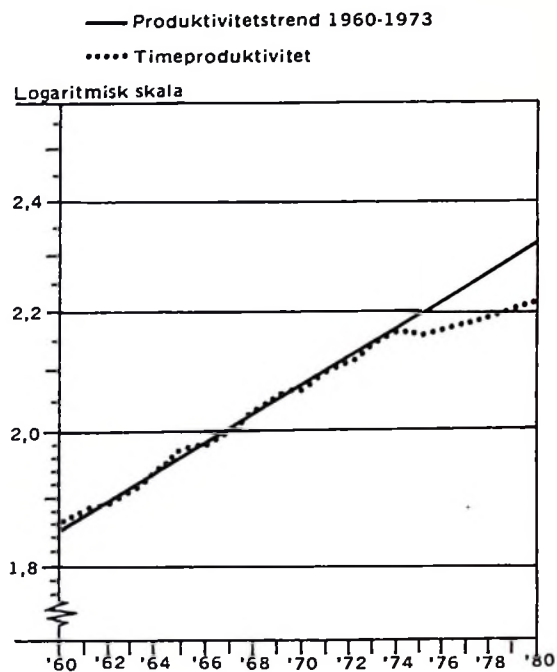
Produktivitetsutviklingen i norsk industri 1960–1980

Produktivitetsveksten i norsk industri har siden tidlig i 1970-årene vært klart svakere enn i foregående tiår. Dette gjelder uansett hvilke produktivetsmål som legges til grunn. Figur 1, som viser utviklingen i bruttoprodukt pr. timeverk (logaritmisk skala), tyder på at et omslag fant sted omkring 1973–74. Mens det i perioden 1960–73 var en trendmessig årlig vekst i industriens bruttoprodukt pr. timeverk på 5,4%, har produktivitetsveksten etter 1973 i gjennomsnitt ligget på 2,1%, eller under det halve.

Svekkelsen gjelder industrien under ett. Nedgangen i produktivetsvekst har vært mest markert for utekonkurrerende industri. Denne delen av industrien har likevel stadig en sterkere produktivetsvekst enn gjennomsnittet for industrien under ett.

Selv om redusert produktivetsvekst i 1970-årene er et internasjonalt fenomen, har utviklingen i industriens timeproduktivitet vært svakere i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere. Dette illustreres i

Fig. 1. Timeproduktivitet i norsk industri

teksttabellen. Vår relative produktivitet – definert som forholdet mellom timeproduktivitet i norsk industri og i våre markedsland – falt fra 104,7 i 1970 til 92,2 i 1980. I løpet av 1970-årene ble

Teksttabell. Internasjonal sammenligning av produktivetsutviklingen. Bruttoprodukt pr. timeverk i industrien

Prosentvis årlig vekst, gjennomsnitt:											
	Norge	Sverige	Vest-Tyskland	Storbritannia	Japan	USA					
1959–1973	5,2	6,4	5,8	4,3	10,9	3,1					
1974–1980	2,1	2,5	4,5	1,2	7,1	1,6					
Indeks 1975=100:											
	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Norge	82,8	87,3	92,1	98,2	102,0	100,0	103,5	104,7	106,4	110,7	112,9
Varemarkedsland	79,1	83,2	88,9	95,3	98,1	100,0	106,4	110,1	114,6	120,1	122,5
Relativ produktivitet											
	104,7	104,9	103,6	103,0	104,0	100,0	97,3	95,1	92,8	92,2	92,2

Kilde: Norges Bank

relativ timeproduktivitet således forverret med om lag 12%. Spesielt i perioden med motkonjunkturpolitikk, 1974–77, var svekkelsen markert.

Hvorfor lavere produktivitetsvekst?

Teoretisk bakgrunn. Det er ulike teorier om hvorfor produktivitetsveksten i norsk industri er svekket etter 1973. Jeg vil her se nærmere på noen av de forklaringer som er gitt. En teori tar utgangspunkt i betydningen av lav kapasitetsutnyttelse som følge av vedvarende lavkonjunktur. Det er flere forhold som trekker i retning av at næringslivet kan finne det lønnsomt å møte en kortsiktig produksjonsnedgang med uendret arbeidsstyrke. Synspunktet kan synes å ha spesiell relevans for arbeidsmarkedet i Norge i 1960- og 1970-årene. Før det første vil det i et gjennomgående stramt arbeidsmarked eksistere til dels betydelige ansettelseskostnader. Sammen med et utstrakt oppsigelsesvern, som gir relativt høy grad av jobbsikkerhet, innebærer dette at deler av arbeidskraftkostnadene vil være faste, uavhengig av produksjonsomfang. Også teorien om implisitte kontrakter – mellom arbeidsgiver og arbeidstaker – bidrar til å forklare hvorfor arbeidskraft bør behandles som en delvis fast produksjonsfaktor. Dette innebærer at sysselsettingsutviklingen viser større grad av stabilitet enn tradisjonell produksjonsteori skulle tilsi. Som en konsekvens av dette vil produktivitetsveksten variere i takt med produksjonsomfanget eller konjunktursituasjonen.

En annen teori legger vekt på at redusert vekst i industriens bruttoprodukt pr. timeverk er en konsekvens av en strukturell tilpasning i bruken av ulike produksjonsfaktorer. Bedriftenes faktorkombinasjoner vil (blant annet) være bestemt av rådende prisforhold produksjonsfaktorene imellom, prisforventninger og tilgjengelig teknologi.

Hvilke konsekvenser endringer i relative faktorpriser har for utviklingen i bruttoprodukt pr. timeverk, er i tillegg avhengig av hvorvidt de ulike produksjonsfaktorene erstatter hverandre i produksjonen (substitusjon) eller om økt bruk av én faktor forutsetter økt bruk også av andre (komplementaritet).

En tredje teori er at produktivitetsutvikling har sammenheng med redusert kapitalakkumulasjon og/eller at det fra et produktivitetssynspunkt er en mindre effektiv fordeling av industriinvesteringene. Økende kapitalintensitet i produksjonen stimulerer produktiviteten av arbeidskraft ved at arbeidskraft og kapital vanligvis er substitutter, og ved at nye investeringer gjerne medfører forbedret teknologi.

Empirisk analyse. I hvilken grad de tre skisserte teoriene forklarer den reduserte produktivitetsveksten i norsk industri etter 1973, må avgjøres på empirisk grunnlag. Dette spørsmålet vil jeg se nærmere på med utgangspunkt i regresjonsanalyse. Artikkelen gir et sammendrag av analysens hovedkonklusjoner. En noe mer teknisk dokumentasjon av statistiske metoder og estimeringsresultater er gjengitt i et eget arbeidsnotat fra Norges Bank av 30. september 1981, "Om årsaker til redusert produktivitetsvekst i norsk industri 1970–1980".

Figur 2 bekrefter inntrykket av positiv samvariasjon mellom produksjons- og produktivitetsendringer i norsk industri (teori 1). Foruten at årsaks-/virkningsforholdene er uklare, er det også et spørsmål om i hvilken grad en eventuell sammenheng av denne typen er stabil over tid. Det å formulere produktivitetsveksten som lineær funksjon av produksjonsveksten, gav følgende resultater:

$$(1) \Delta(X/N) = 2,2 + 0,5\Delta X + \text{sesongfaktorer}$$

(3,1) (6,7)

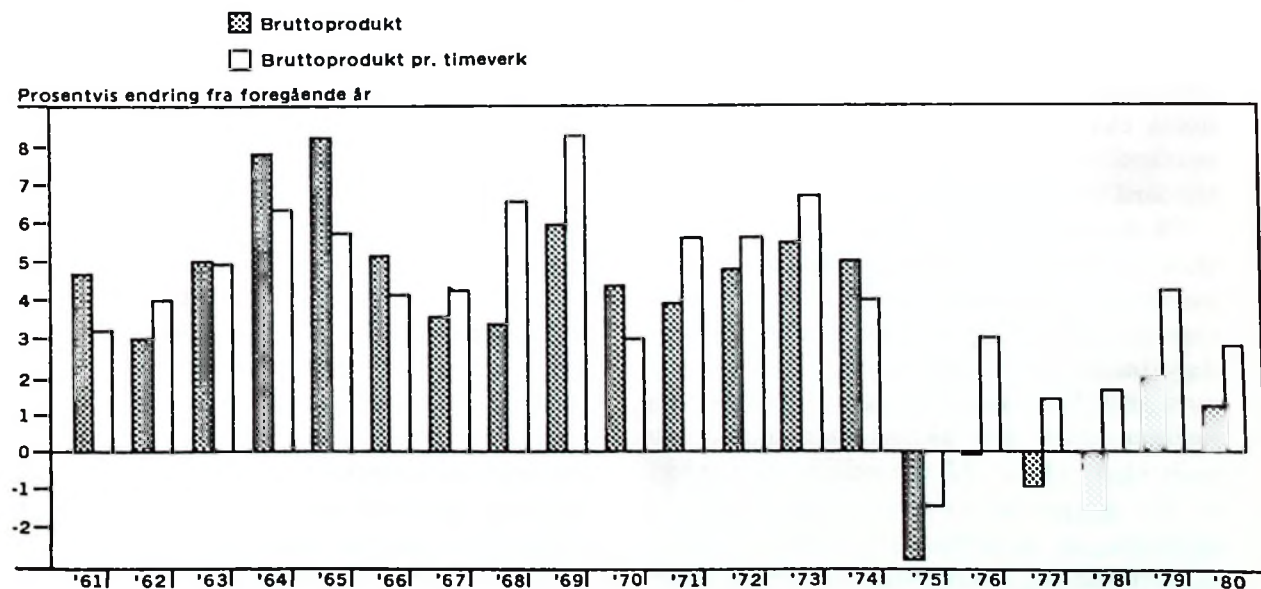
$$R^2 = 0,57$$
$$\bar{R}^2 = 0,54$$
$$DW = 1,58$$

hvor $\Delta(X/N)$ står for prosentvis endring i industriens bruttoprodukt pr. timeverk og ΔX for tilsvarende endring i industriens bruttoprodukt. Ved tallfesting av koeffisientene ble minste kvadraters metode brukt på kvartalsdata for perioden 1971:1–1980:4. Virkningen av sesongmessige variasjoner i datamaterialet er tatt hånd om ved bruk av binære sesongvariable.

Koeffisientestimatenes t-verdier, som her og senere er angitt i parentes under, uttrykker noe om hvor sikre vi kan føle oss på at "de virkelige" koeffisientverdiene er forskjellige fra null. Som en tommelfingerregel kan vi si at sannsynligheten for at de variable vi her analyserer, faktisk påvirker produktivitetstilviklingen, er tilstrekkelig stor når t-verdiene er større enn to i tallverdi. Korrelasjonskoeffisienten mellom $\Delta(X/N)$ og ΔX er angitt ved observatoren R^2 . For bedre å kunne sammenlikne ulike relasjoners forklaringskraft, angis også verdien for R^2 korrigert for antall frihetsgrader, $\bar{R}^2$. En relativt lav verdi på Durbin-

Watson observatoren DW, som angir graden av autokorrelasjon i datamaterialet, tyder på treghet i produktivitetstilpasningen. Relasjonen (1) antyder at en økning i produksjonsveksten på 1% vil gi en økning i produktivetsveksten med 0,5%. Størrelsen på konstantleddet i relasjonen indikerer en produksjonsuavhengig vekst i timeproduktiviteten i norsk industri på i overkant av 2%. Årsakene til denne autonome produktivetsveksten må være å finne i andre forhold enn de relasjon (1) omfatter. Jeg vil senere se nærmere på enkelte av disse faktorene. Hensyn tatt til at relasjonen estimeres på endringsform, viser en R^2 -verdi nær 0,6 at funksjonen føyer seg relativt godt til observasjonsmaterialet. Resultatene samsvarer også med de konklusjoner OECD har trukket om produktivitetstilviklingen i Norge (OECD Economic Surveys – Norway, 1980). Disse trekker i retning av at nedgangen i produktivetsvekst etter 1973 for en stor del har sammenheng med lav kapasitetsutnyttning og redusert produksjonsvekst.

Fig. 2. Produksjons- og produktivitetstilvikling i industrien

Det kan innvendes mot denne konklusjonen at det alene ut fra definisjonsmessige årsaker vil være høy grad av korrelasjon mellom ΔX og $\Delta(X/N)$. Med $\Delta(X/N) = a + b\Delta X$ vil imidlertid $\Delta N \approx -a + (1-b)\Delta X$. Denne avledede relasjonen, som eliminerer muligheten for en feilkilde av denne typen, gir imidlertid estimater som er konsistente med produktivetsrelasjonen (1). Dette innebærer at det i (1) er korrelasjon mellom $\Delta(X/N)$ og ΔX utover det definisjonsmessige.

En konklusjon om at produktivetsutviklingen etter 1973 langt på vei forklares ved svak produksjonsutvikling, er likevel ikke fullt ut tilfredsstillende. Spesielt ikke hvis konklusjonen etterlater det inntrykk at etterspørselsstimulert vekst mer eller mindre automatisk vil bedre produktivetsutviklingen i norsk industri. Fra et policy-synspunkt er det derfor ønskelig "å nøste videre", dvs. å forsøke å finne årsaker også til den svake *produksjonsutviklingen* i norsk industri i siste del av 1970-årene. Denne utviklingen forklares delvis ved svekket konkurranseevne overfor utlandet og delvis ved redusert etterspørselsvekst innenlands og på eksportmarkedet. I perioden 1970–1980 ble markedsandelene for tradisjonelle norske eksportvarer redusert med om lag 25%. Som påpekt av *Geir Bergvoll* i Penger og Kreditt 1980/4, skyldes dette i stor grad vare- og markedsstrukturen i norsk eksport, hvor betydelige deler består av varer med lav inntektselastisitet og relativt små ekspansjonsmuligheter.

På denne bakgrunn er det nærliggende å stille følgende spørsmål: Indikerer den manglende tilpasning av sysselsettingen til variasjoner i etterspørselsforholdene at det i dag finnes en *produktivetsreserve* i norsk industri? Spørsmålet gjelder i realiteten i hvilken grad den aktive motkonjunkturpolitikken 1974–77 var vellykket, vurdert ut fra et produktivitetssynspunkt. Svaret avhenger av hvordan en i dag vurderer kapasiteten og vekstutsiktene for de bran-

sjer hvor motkonjunkturpolitikken gjorde det mulig å opprettholde en høyere sysselsetting enn bedriftsøkonomiske hensyn alene skulle tilsi. Hvorvidt det eksisterer en produktivetsreserve, er derfor avhengig av om og eventuelt i hvilken grad det vil inntreffe noen framtidig oppgangskonjunktur innen disse bransjene. Flere forhold trekker imidlertid i retning av at motkonjunkturpolitikken snarere innebar produktivetsmessige kostnader – i form av utsettelse av nødvendig omstrukturering av f.eks. skipsbyggingsindustrien – som fortsatt gjør seg gjeldende. Det er derfor tvilsomt om det i dag er mye ledig kapasitet i norsk industri. Med lange perioder med underutnyttelse av ressursene undergraves også mulighetene for framtidig produksjonsvekst. Dette har sammenheng med at kapitalutstyret foreldes, og at deler av sysselsettingen går over i annen virksomhet.

De nevnte teoriene knytter forbindelse mellom utviklingen i arbeidsproduktivitet og de faktorene som antas å ha betydning for produktivetsutviklingen. Dersom disse sammenhengene ikke er vesentlig endret etter 1973, er det liten grunn for å påstå at det er inntruffet noen underliggende, permanent svekkelse av produktivetsutviklingen i norsk industri. Estimeringsresultatene for relasjon (1) – basert på data kun for perioden 1974:1–1980:4 – er ikke signifikant forskjellige fra dem som her er angitt. Dersom premissene aksepteres, gir det empiriske materialet derfor ikke grunnlag for å påstå at utviklingen etter 1973 representerer noe permanent brudd med tidligere observerte sammenhenger mellom produksjons- og produktivetsendringer. Relasjonen er likevel langt ifra i stand til helt ut å forklare utviklingen i timeproduktiviteten i norsk industri i 1970-årene. Jeg har derfor forsøkt å forklare produktivetsutviklingen både ved variasjoner i produksjonsnivå (teori 1) og ved endringer i relative faktorpriser (teori 2). Relevante data for brukerpris på realkapital

er vanskelig tilgjengelig. I løpet av 1970-årene har dessuten energiprisene endret seg vesentlig. Det kan være av interesse å belyse i hvilken grad denne utviklingen har hatt konsekvenser for produktivitsutviklingen. Det er derfor tatt hensyn til utviklingen i relative faktorpriser ved at en indeks for energipriser og lønnskostnader inngår som forklaringsvariabel. Industriens tilpasning til endringer i relative faktorpriser vil ikke skje momentant. Det er tatt hensyn til dette ved at denne forklaringsvariable forsøksvis er "lagget" ett år.

Den utvidede relasjonen er formulert på tilsvarende form som relasjon (1) og estimert på grunnlag av kvartalsdata for samme tidsrom.

Estimeringen gav følgende resultater:

$$(2) \Delta(X/N) = 2,1 + 0,5\Delta X - 0,1\Delta(QE/W) + \text{sesongfaktorer}$$

$$(3,3) \quad (6,5) \quad (-2,6)$$

$$\bar{R}^2 = 0,64$$

$$\underline{R}^2 = 0,60$$

$$DW = 1,78$$

hvor $\Delta(QE/W)$ angir prosentvis endring i faktorprisforholdet mellom energi og arbeidskraft foregående år, og hvor $\Delta(X/N)$ og ΔX er definert tidligere. Betydningen av observatorene er omtalt i forbindelse med relasjon (1).

Relasjonens forklaringskraft — også korrigert for antall frihetsgrader — er noe bedret i forhold til (1). Estimeringsresultatene viser også stor grad av konsistens. Så vel økende relative energipriser som svak produksjonsvekst bidrar til å forklare en svekket produktivitsvekst i norsk industri etter 1973. Imidlertid er stadig en vesentlig del av produktivitsutviklingen autonom, dvs. uforklart av relasjonen (2). Hvorfor fører en isolert økning i relative energipriser til å redusere produktiviten av arbeidskraft? Økte energipriser er et incitament i retning av mindre energiintensiv produksjon. Hvis det på kort sikt er produksjonsteknisk komplementaritet mellom innsats-

faktorene energi og kapital, innebærer dette for det første redusert kapitalinnsats i produksjonen. Hvis det på den annen side er alternativitet overfor arbeidskraft, medfører økte energipriser også økt produksjoninnsats av arbeidskraftressurser. Disse antakelsene om de produksjonstekniske forholdene mellom innsatsfaktorene på aggregert nivå samsvarer med de konklusjoner Dale W. Jorgenson har kommet fram til for industrien i USA (Dale W. Jorgenson: "Energy Prices and the US Economy, 1972-1976", DRI Review Sept. 1978). Arbeidsproduktiviteten vil således påvirkes negativt av to forhold: Både direkte som følge av økt bruk av arbeidskraft og indirekte via redusert kapitalakkumulasjon. Av regresjonsresultatene framgår det således at en partiell økning i $\Delta(QE/W)$ på 1% vil redusere timeproduktiviteten med bare 0,1%. Den positive virkningen av en tilsvarende produksjonsøkning vil være klart sterkere.

Analysen gir heller ikke i dette tilfellet noe entydig positivt grunnlag for å påstå at utviklingen etter 1973 representerer et permanent brudd med tidligere mønster. En indikasjon på dette er at relasjonen (2) ikke viser noen systematisk overprediksjon for siste del av perioden. Selv om også størrelsen på Chow-observatoren trekker i samme retning, er resultatene selvsagt ikke noe endelig bevis for at sammenhengen i (2) ikke er varig endret.

Den siste av faktorene jeg vil trekke fram for å forklare nedgangen i produktivitsvekst, er utviklingen i industriens investeringsaktivitet (teori 3). I gjennomsnitt for 1960- og 1970-årene har investeringsraten i norsk industri — uttrykt ved bruttoinvesteringer som andel av bruttoprodukt — ligget på om lag 20%. I internasjonal målestokk er dette relativt høyt. Selv om investeringsnivået i industrien heller ikke har vært markert lavere etter 1973, trekker flere forhold i retning av at også investeringsutviklingen har medvirket til svekket pro-

duktivitetsvekst. Disse er knyttet til redusert omfang av *produktive* investeringer og til svekket produktivitetmessig avkastning av investert kapital. Dette har sammenheng med pålegg om investeringer til vern av ytre og indre miljø og til energiøkonomiserings tiltak. Når andelen av slike investeringer, som ikke er direkte produktive, øker, vil veksten i arbeidsproduktiviteten bli relativt mindre ved gitt totalt investeringsnivå. Beregninger for perioden 1974–79 indikerer en andel for "miljø- og energibesparende" investeringer på rundt 10% for industrien under ett, med 2% og 35–40% for henholdsvis verkstedindustri og treforedlingsindustri som ytterpunkter (Kilde: Miljøverndepartementet). Videre har en skjerping av arbeidstidsbestemmelsene ført til en lavere utnyttingsgrad for kapitalutstyr. Et tredje moment er at gjennomføringen av motkonjunkturpolitikken 1974–77 innebar produktivitetmessige kostnader i form av *redusert mobilitet*. Nødvendige omstillingstiltak i industrien er utsatt. De sannsynlige negative indirekte virkningene for produktivitetutviklingen understrekes av motkonjunkturpolitikken omfang. Statsbudsjettets bevilgninger til industriformål er illustrerende. I 1977, som var et høydepunkt, utgjorde selektive støttetiltak knyttet til bedriftens økonomiske resultat, alene 1,3–1,4 milliarder kroner, eller 3½% av bruttoproduktet innen industri og tradisjonell bergverksdrift (Industrimeldingen, St.meld. nr. 54, 1980–81).

Det framgår av diskusjonen ovenfor at en tilfredsstillende analyse av sammenhengen mellom investeringer og produktivitet gjør det nødvendig å korrigere total investeringsutvikling for flere forhold. Det statistiske materialet til belysning av omfanget av produktive investeringer i norsk industri er imidlertid mangelfullt. Utover å ha trukket fram enkelte karakteristiske trekk ved indu-

striens investeringsaktivitet i 1970-årene, er denne sammenhengen derfor ikke ytterligere testet empirisk.

Oppsummering

Datamaterialet har klare svakheter. Det kan også reises metodemessige innvendinger. Snarere enn å danne grunnlag for vidtgående konklusjoner, er arbeidet ment å kaste lys over enkelte sider ved produktivitetutviklingen i norsk industri i 1970-årene. Dette gjelder så vel spørsmålet om hvorvidt utviklingen etter 1973 representerer et brudd med tidligere produktivitetvekst som mulige årsaksfaktorer. Analysen gir liten støtte til hypotesen om en underliggende, strukturell svekkelse av produktivitetveksten i norsk industri. Konklusjonen har gyldighet selv om det i ex-post forstand har vært en nedgang i trendmessig produktivitetvekst, noe figur 1 klart illustrerer. Denne konklusjonen er i tråd med hva OECD har funnet ved studier av produktivitetutviklingen i andre land.

Analysen har påpekt betydningen av en svekket konkurransevne overfor utlandet og en ugunstig produksjonsstruktur. Manglende fleksibilitet i arbeidsmarkedet i form av bare delvis tilpasning av sysselsettingen til produksjonsendringer innebærer at dette slår ut i redusert produktivitetvekst. En strukturell tilpasning til endringer i relative faktorpriser trekker produktivitetmessig i samme retning.

Arbeidet gir også en viss støtte for det synet at den økonomiske politikken har medført produktivitetmessige kostnader gjennom bindinger på ressursbruken. Mulighetene for å stimulere produktivitetveksten i norsk industri, synes derfor bedre ved "supply-side"-tiltak enn ved generell etterspørselsstimulering.

Distriktsrapporter 1980

Bankene ønsker at de kredittpolitiske virkemidler blir differensiert slik at de i større grad kan tilpasses lokale forhold. Flere områder i Sør-Norge med svakt utbygget næringsliv ønsker tilsvarende lettelser i kredittrestriksjonene som i Nord-Norge. Selv om bankenes likviditet generelt var stram i 1980, var det store forskjeller fra distrikt til distrikt.

Disse opplysninger fremkommer i distriktsrapportene som 17 av Norges Banks avdelinger rundt om i landet har sendt for året 1980. Rapportene omhandler de bankmessige forhold i områdene, og de lokale bankers syn på kredittpolitikken er referert. Innsending av slike rapporter til hovedsetet er 60 år gammel tradisjon, og Norges Banks avdelinger ble i år også bedt om å antyde i hvilken grad oversiktene er til nytte for dem. Reaksjonene her er gjengitt til slutt – dvs. etter den redigerte utskrift av årets distriktsrapporter.

Nordland, Troms og Finnmark

Bankene har stort sett klart å imøtekomme de mer seriøse lånesøknader. Enkelte banker i Finnmark har ikke kunnet innvilge større lån til næringslivet. I 1980 var det liten fornyelse av fiskeflåten, noe som blant annet har sammenheng med ressursituasjonen, med kvoter og kostpriser for nye båter. En viss stagnasjon i utlån til bygging av nye boliger er merket i Finnmark. Det kan skyldes økte byggepriser og større krav til egenkapital. Alt i alt har dette virket dempende på lånetterspørselen.

I Troms var utlånsøkningen fra forretningsbankene fire prosent høyere enn i 1979. Ingen vel funderte lånesøknader ble avslått, men en del lånebehov ble dekket direkte via mekler med bankgaranti.

På sparesiden merket man i Troms større interesse for særinnskudd. Omløpshastigheten på innskuddene økte, hvilket tyder på at publikum i større grad enn tidligere sparer en kort periode for å utnytte de lånemuligheter sparingen gir. Det antas at

folk er mer inflasjonsbevisste i sitt atferdsmønster enn for.

De nye reglene for emisjonsregulering gav ikke noen nevneverdig avlastning i bankenes utlånsportefølje da det bare var mindre beløp som ble overført til obligasjonsmarkedet. Renteøkningen har ikke redusert etterspørselen etter lån. En større andel av lånesøknadene kommer fra privatkundemarkedet.

Nordland hadde en utlånsvekst på rundt 17%. Innskuddene steg totalt med knapt 13%, noe svakere enn året før. Innen fylket var det store regionale forskjeller i innskuddsutviklingen. Den var svak i de tre nordligste regioner, Vesterålen, Lofoten og Ofoten, og i den sørligste, Sør-Helgeland. Svakest var veksten i Salten med 7,6% for forretningsbankene og 8,6% for sparebankene. Disse regionene hadde den høyeste arbeidsledighet i fylket.

Bankene i Nordland ser den svake innskuddsutviklingen i sammenheng med den stramme kredittpolitikken som ble ført. Dette resulterte i at kommuner, bedrifter

og husbyggere ikke er tilflytt lån og tilskudd fra statsbanker i samme grad som tidligere.

I Finnmark uttaler en bank at det er tendenser i retning av at kredittpolitikken skal eliminere virkningene av en feilslått finanspolitikk. — Dersom kredittpolitikken skal være redningsplanken, er det vel grunn til i større grad i fremtiden å se med uro på kredittpolitikkenes økende direkte virkning også for de nordnorske bankene, heter det i uttalelsen.

Fusjoner. I Finnmark besluttet Øst-Finnmark Sparebank å ta opp forhandlinger med Tromsø Sparebank med sikte på en sammenslutning.

Styret i Øst-Finnmark Sparebank har dessuten vedtatt å inngå en samarbeidsavtale med Sparebankringen Nordland, Troms og Finnmark. Samarbeidet skal omfatte større lån, likviditet, markedsføring, organisasjon og opplæring.

Sparebanken Nord ble etablert etter en sammenslutning mellom seks sparebanker i Troms og fire i Finnmark, og det forhandles nå med andre sparebanker om fusjon.

Tromsø Sparebank er i fusjonsforhandlinger med samarbeidende sparebanker i Finnmark og Nordland, og foreløpig er det i bankenes organer vedtatt fusjon med Andenes Sparebank. Utviklingen går dermed i retning av to eller tre sparebankenheter i de tre nordligste fylkene.

Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

Kredittforholdene var jevnt over tilfredsstillende i de sentrale strøk. De fleste banker hadde et jevnt godt driftsresultat. På Nordmøre var resultatet riktignok svakere enn foregående år. Dette distriktet har et svakt utbygget næringsliv. Bankene mener at man har de samme økonomiske problemer som Nord-Norge og derfor bør få tilsvarende lettelse i kredittrestriksjonene. Særlig hev-

des det at B-lånsordningen kan ramme kapitalfattige områder meget følbart og få en negativ distriktspolitisk virkning. Plutselige endringer i A-lånsrammene virket forstyrrende på planleggingsarbeidet i enkelte banker. En mindre bygdebank som følte restriksjonene meget sterkt, uttaler:

Styret har i det lengste trodd at vår banks fremste oppgave var å betjene vårt distrikt best mulig og å ha en sosial utlansprofil i bygdemiljøet. Det er vanskelig å vinne forståelse for myndighetenes kredittpolitikk blant våre lånsøkere. En bedre informasjon fra statens side om nødvendigheten av og de virkninger en slik politikk har på norsk økonomi, ville utvilsomt være på sin plass.

I tillegg til økte driftsomkostninger fremhever bankene på Nordmøre særlig to faktorer som medvirket til et svekket driftsresultat: for liten rentemargin og for lav renteavkastning på statsobligasjoner som bankene må holde (plasseringsplikten). Bankene mener at gamle statsobligasjoner bør kunne konverteres i nye med bedre avkastning. Likeledes er renten på statskasseveksler fortsatt for lav etter mange bankers mening.

For å skaffe likviditet måtte bankene i perioder operere i meklermarkedet med rediskontering av lån til rentesatser som lå betydelig over den rente de selv kunne ta hos debitor.

Forretningsbankene på Nordmøre hadde vesentlig større innskuddsøkning enn sparebankene — noe som kan henge sammen med at de kunne tilby bedre innskuddsbetingelser og dessuten hadde større utlåns potensial. Muligheten for å finne olje utenfor Møre-kysten, har gjort distriktet interessant for bankene, og både Den norske Creditbank og Sunnmørsbanken har søkt om konsesjon i Kristiansund.

På Sunnmøre og i Romsdal har bankene merket en relativ forskyvning over på mer langsiktige innskuddsformer med høyere rente. Etterspørselen etter lån fra kommuner, bedrifter og personlige låntakere fulgte i store trekk samme mønster som i tidligere år. Stramme budsjetter i fylkeskommunen og kommunene med utsetting av større prosjekter bidrog til at etterspørselen etter lån var avtagende i en del kommuner. Forretningsbankene registrerte en viss forsiktighet når det gjaldt nye investeringer i deler av næringslivet.

I primærnæringene, og da særlig i jordbruket, holdt interessen etter lån seg oppe i 1980. Da Landbruksbankens lånerammer ble redusert, valgte en del bønder ordinære banklån i stedet for å vente på billigere lån og tilskudd fra Landbruksbanken. Etterspørselen fra personlige låntakere var stor, spesielt etter byggelån og toppfinansieringslån basert på konverteringstilsagn fra Husbanken. Økningen skyldes også at flere banker gikk ut og vervet kunder på basis av løfter om fremtidige lån.

På Sunnmøre og i Romsdal innvilget bankene de fleste søknader om lån. De som fikk avslag, manglet et tilstrekkelig kunde-forhold. Distriktet har tradisjonelt behov for import av kapital på grunn av høy aktivitet i næringslivet. En stor del av tilførselen har kommet via avdelingskontorer til forretningsbanker som har sitt hovedkontor utenfor fylket.

I Trøndelag anses kredittforholdene i 1980 som tilfredsstillende med en rimelig dekning av de fleste søknader om lån. Men i utkanten, og da spesielt i den nordligste delen av distriktet, hadde man problemer. Man måtte der foreta en streng prioritering av utlånene og legge spesiell vekt på lån til etablering og sikring av arbeidsplasser. En maktet ikke å gi byggelån og toppfinansieringslån til alle prosjekter som er realisert med stor statlig støtte, men har i stigende grad vært nødt til å formidle større bygge-lån.

Fusjonsplaner. I Møre og Romsdal har et utvalg nå vurdert sparebankstrukturen. Utvalget gikk enstemmig inn for en plan med tre sparebanker i fylket. Men på lengre sikt kan utvalget tenke seg at den beste og mest rasjonelle løsningen vil være én fylkessparebank. Utvalgets innstilling fikk bred oppslutning på Sunnmøre, men ble bare delvis godt mottatt i Romsdal og på Nordmøre. Et annet utvalg er nå nedsatt for å se på forretningsbankmønsteret i fylket.

Rogaland, Agder-fylkene

Driftsøkonomien ble svakere enn vanlig i de fleste bankene. Den stramme kredittpolitikken fremheves av bankene som en årsak til dette. Etterspørselen etter lån var stor, og mesteparten av vel-begrunnede søknader ble innvilget.

Innen Kristiansand distrikt har mange banker påpekt at de distriktpolitiske tiltak rammer driftsøkonomien sterkere i distriktsbankene enn i storbankene. Storbankene er mindre avhengige av rentemarginen for å oppnå et godt driftsresultat, idet de har større inntekter fra valutavirksomhet og annen aktivitet enn distriktsbankene. Det vises også til at storbankene kunne dekke en vesentlig del av den betydelige økningen i primærreservekravet i september gjennom salg av markedspapir, mens distriktsbankene i større grad måtte finne dekning ved økte låneopptak i det kortsiktige pengemarked til høye renter. Enkelte banker finner det urimelig at deres driftsøkonomi skal rammes hardt gjennom kredittpolitikken når deres utlånvekst har vært moderat. De etterlyser således en mer fleksibel styring av kredittpolitikken.

Konkurransen om innskytternes midler har vært sterk, og bankene driver aktiv markedsføring. Mesteparten av innskuddsveksten er skjedd i de høyest forrentede innskuddsformer.

Låneterspørselen synes å ha vært størst fra den private sektor, og da først og fremst lån til bolig. Innen Stavanger distrikt bemerker flere av bankene at den sene behandling av konverteringssøknader i Husbanken, særlig i begynnelsen av året, skapte visse problemer. Etterspørselen etter lån til konsumformål var stor, og bankene innvilget slike lån bare på grunnlag av oppfylte sparekontrakter. Det var nedgang i etterspørselen etter lån til investeringer i jordbrukssektoren, mens etterspørselen etter driftskapital var stigende. De samme tendenser gjorde seg gjeldende i næringslivet for øvrig.

I tilfeller hvor bankene ikke så seg i stand til å gi lån, ble det formidlet kreditt fra andre finansinstitusjoner og meglere. For kundene ble dette dyre lån, men likevel ikke så dyre at det ser ut til å ha skremt noen, ifølge Norges Banks avdeling i Arendal.

Sparebankene innen Arendal distrikt klarte å endre sin balansestruktur, slik at de ble i stand til å betjene sine kunder på en tilfredsstillende måte. Likviditet og inntjening var fortsatt svak, men bankene lærte seg etter hvert å utnytte det kortsiktige pengemarked. I det hele tatt synes det kortsiktige pengemarked å ha fungert bra som en likviditetsutjevner. Om sparebankenes bruk av dette er fordelaktig for dem på lengre sikt, er imidlertid en annen sak. I Stavanger kunne en registrere et stort og aktivt marked for særinnskudd, der særlig likvider fra oljeselskaper i produksjonsfasen medfører store svingninger i lokalbankenes likviditet. Oljeaktiviteten har for øvrig resultert i at tre forettningsbanker har etablert seg i Stavanger de to siste årene, noe som har skjerpet konkurransen bankene imellom.

Fusjoner. Fusjonsforhandlingene mellom Kristiansands og Oplands Privatbank og Sørlandsbanken førte ikke fram, idet fusjonsforslaget ikke oppnådde tilstrekkelig

flertall i Privatbankens representantskap. Sørlandsbanken vedtok senere å fusjonere med Den norske Creditbank, og fusjonsavtalen ble godkjent i begge bankers styrende organer. Myndighetene har imidlertid ennå ikke tatt endelig standpunkt til fusjonsforslaget.

Haugesund Sparebank har tilrettelagt arbeidet med å få til en fusjon av de gjenværende, selvstendige sparebankene i dette distriktet, uten konkrete resultater hittil.

Hedmark, Oppland

Sparebankene i Hedmark hentet betydelige midler fra særvilkårsmarkedet og kunne således stort sett etterkomme de fleste rimelige lånesøknader. Men som konklusjon anføres at den stramme økonomiske politikken påførte bankene problemer, presset deres driftsøkonomi og begrenset handlefriheten i betydelig grad.

Utlånsveksten var i Hedmark rundt 10%. Etterspørselen etter konsumlån viste en stigende tendens utover året, men den største økning var å finne under kasse- og driftskredittene. Boligbyggelånene falt, men øvrige byggelån viste klar stigning.

Den offentlige sektors relative andel av utlånsmassen sank i 1980, mens den private steg. Innen den private sektor viste lønns-takergruppen, landbruket og handel økende andel, mens det motsatte var tilfelle med industrien.

Flere spesielle forhold innvirker på kredittstrukturen i Hedmark og Oppland. Selv om Mjøs-aksjonen offisielt er avsluttet, vil bankene nær Mjøsa også i inneværende år møte betydelige lånekrav bundet til dette prosjekt. Fylkene utgjør typiske jord- og skogbruksområder. Jordbruket og til dels sagbrukene kommer i en likviditetsmessig "vårknipe" fra april til oktober. I denne perioden har jordbruket stort sett bare utgifter, og sagbrukene har maksimale be-

holdninger av tømmer og trelast, noe som fører til fullt uttrukne driftskreditter og kortsiktige tilleggs-kreditter. Fra bankene er det et utbredt ønske om at myndighetene tar hensyn til dette, slik at bankene kan få kortsiktige lån utover A-lånerammen i stedet for å måtte skaffe seg midler i pengemarkedet.

Innen næringslivet i utkantdistriktene har det vært betydelige vanskeligheter. Bankene påpeker at de vanskelige kapitalforholdene ikke blir lettere ved at det offentlige trekker inn betydelige midler plassert fra blant annet Folketrygdfondet.

Norsk Tipping fikk pålegg om å overføre sine innskudd i forretnings- og sparebanker til statens foliokonto i Norges Bank. Det har vært plassert betydelige beløp i distriktets banker, og pålegget karakteriseres som en kredittpolitisk diskriminering. Støtte fra lokalt politisk hold om fortsatt plassering av midler i Hedmark og Oppland har hittil ikke hatt gjennomslagskraft hos de sentrale myndigheter.

Bare i Hedmark er det anslagsvis 230 mill. kroner som på denne måten forsvinner ut av banksystemet. Norges Banks avdeling på Hamar påpeker at dette vil forårsake en betydelig utlånsreduksjon som kan få store skadevirkninger for nærings- og arbeidslivet. Avdelingen anbefaler derfor at midlene fortsatt kan disponeres av bankene i distriktet — et distrikt som fra før er meget kapitalfattig.

Forholdene for næringslivet i Oppland har vært varierende. I Lillehammer-området har industrien hatt problemer, men det konstateres med tilfredshet at Lillehammer og Gjøvik på nytt er innlemmet i Distriktenes utbyggingsfonds virkeområde. Innskuddsutviklingen var ujevn, men med svakere innskuddsvekst i noen banker sammenliknet med 1979. De større bankene klarte imidlertid å møte låneoppgangen ved å skaffe seg midler fra kilder utenfor distriktet.

Bankene i Oppland greide å imøtekomme alle "berettigede" lånsøknader, men søknadene ble vurdert nøyere enn tidligere. Hovedtyngden av utlånene gikk til boligsektoren og til næringslivet. Rene forbrukslån viste bare en beskjeden økning. I Nord-Gudbrandsdalen er det imidlertid en betydelig pendlervirksomhet, og bankene strekker seg langt når det gjelder lån til bilkjøp.

Fusjoner. Opplandsbanken og Den norske Creditbank fusjonerte i november 1980. DnC har dermed fått åtte avdelingskontorer i distriktet.

Christiania Bank og Kreditkasse organiserte sine syv avdelinger som en egen region, med et regionkontor som koordinerende ledd. Etter at samarbeidet i Nord-Gudbrandsdal Sparebankgruppe ble oppløst, har fire av samarbeidsbankene søkt kontakt med Sør-Gudbrandsdal Sparebank for fusjon. Sammenslutningen kan bli realisert i løpet av 1981.

Fusjon mellom Ringsaker Sparebank og Sør-Gudbrandsdal Sparebank ble avslått av Finansdepartementet i januar 1981 etter flere års behandling.

Buskerud, Telemark, Vestfold, Østfold

Kredittpolitikken karakteriseres som uvanlig hard, og mange banker viser til misforhold mellom den harde linjen innenfor kredittpolitikken og den løserc finanspolitikken. Driftsresultatene var stort sett dårligere enn i tidligere år. De fleste seriøse lånsøknader er imøtekommet, men det måtte vises stor tilbakeholdenhet med forbrukslån.

I Telemark og Vestfold steg forretningsbankenes andel av innskuddene i distriktet. I Buskerud var det sparebanker med tilknytning til jord- og skogbruk som fikk den største tilgang på innskuddsmidler. Årsaken var fjorårets gode avlinger samt avvirkning-

gen av skog som var skadet eller truet av barkbiller.

Etterspørselen etter lån var stor, men det var en merkbar nedgang i etterspørselen etter investeringslån til næringslivet. Utlånsveksten i sparebankene i Vestfold var kun halvparten av fjorårets. Dette settes i sammenheng med de skjerpede kredittrestriksjoner, men det antas også at det skyldes at folk har vært noe tilbakeholdne med å søke lån. Det kan ha sin bakgrunn i at folk har innsett at bankene har hatt begrensede midler, men også i at den friere rentepolitikk har ført til høyere renter som har stimulert sparingen og bremset på lånelysten.

I Telemark har enkelte banker påpekt at virkemiddelbruken rammer ulikt og urettferdig. De anser det som urimelig at de banker som overholder regjeringens måltall i kredittbudsjettet, uskyldig blir rammet av virkemidler som settes i kraft fordi andre banker, herunder også nordnorske, øker sine utlån utover rammene. Dette skaper lett konkurransevridninger og uheldige driftsmessige utslag. Bankene hevder videre at man i utbyggingsområder i Sør-Norge bør kunne få lignende fordeler som bankene nord i landet. For øvrig slår bankene i Telemark til lyd for et bedre samarbeid bankene imellom for å redusere den sterke posisjon som meglermarkedet i dag har.

Banker innen Buskeruds utbyggingsområder understreker at det har lite for seg med driftsgarantier fra f. eks. Distriktenes utbyggingsfond når man ikke ser seg i stand til å yte slik kreditt på grunn av kredittrestriksjoner.

Omleggingen av obligasjonsmarkedet ble godt mottatt de fleste steder, men fra den eneste selvstendige forretningsbanken i Buskerud — Buskerudbanken — innkomm denne motforestilling:

Det er med stigende uro vi som distriktsbank følger utviklingen av obligasjonsmarkedet. Nåværende grense nedad på 35 mill. kroner for slike obligasjonsemisjoner vil nær sagt cli-

minere denne kredittkilden for distriktsbankenes kunder. Hvis likviditetstilgangen fra obligasjonsmarkedet forårsaker reduksjon i bankenes utlånsmuligheter, vil dette ensidig belaste de mindre distriktsbankers utviklingsmuligheter.

Når det gjelder den praktiske utførelse av kredittpolitiske tiltak, gir banker i Østfold uttrykk for irritasjon over at man får for liten tid på seg fra rundskriv fra Norges Bank ankommer, til bestemmelsene settes i kraft. Som eksempel nevnes at når primærreservekravet endres, får bankene ofte beskjed for sent. Bankene kan da unødvendig ha dekket seg inn ved nedsettelse av kravet eller ikke kunnet utnytte muligheten for å skaffe seg billigere kapital ved en økning.

Fusjoner. I Telemark har Telemarksbanken fusjonert med Bøndernes Bank. Dermed er det ikke lenger noen selvstendig forretningsbank i distriktet.

Et utvalg er i gang med å vurdere sparebankstrukturen.

I Vestfold er fusjonen mellom Vestfoldbanken og Christiania Bank og Kreditkasse trådt i kraft. Det skjedde i mars 1981.

Forhandlingene om Sparebanken Vestfold er slutført, og ved årsskiftet 1981/82 innlemmes 13 av fylkets 22 sparebanker. Den sammensluttede banken blir landets tredje største sparebank med en forvaltningskapital på rundt 2,5 milliarder kroner.

I Østfold har Moss Sparebank og Vestby Sparebank i flere år hatt planer om å fusjonere. Disse planene er nå falt bort, og Vestby Sparebank har sluttet seg sammen med Sparebanken Oslo Akershus.

Hvaler Sparebank vil slutte seg sammen med Glommen Sparebank, og disse vil fusjonere med Fredrikstad Sparebank i 1981.

Østfolds sparebanker har nedsatt et utvalg for gjennomgåelse av fylkets bankstruktur med sikte på forskjellige fusjonsalternativer.

HVA MED DISTRIKTSRAPPORTENE?

— Det synes som at distriktsrapportene har utspilt sin rolle som informasjonskilde. Med den høye standard vi etter hvert har fått i det statistiske materiale for bankenes virksomhet, vil en verbal rapport nærme seg en banal gjentakelse av de utviklingstendenser/ fenomener som allerede er kjent.

Denne uttalelsen kommer fra et av Norges Banks distriktskontorer og gjelder den årlige rapporten som sendes hovedsetet. I år ble avdelingene invitert til å si sin mening om hvor hensiktsmessig en slik oversikt er. Og meningene var absolutt delte. Nesten halvparten delte oppfatningen som er gjengitt i sitatet, mens et knapt flertall uttalte seg positivt.

— Vi vil peke på at årsoversiktene etter vår mening utvilsomt gir avdelingen en bredere kontaktflate med distriktets banker. Skulle rapportene falle bort, er vi redd for at samarbeidet med bankene vil bli skadelidende. Vi ser derfor gjerne at den nåværende ordningen blir bibeholdt, heter det i svaret fra et annet distriktskontor.

Distriktsrapportene har en lang tradisjon. I 60 år fulgte de med som uttrykt vedlegg til Norges Banks beretning. For to år siden ble dette sløyfet, og i 1979 og 1980 ble en redigert oversikt fra foregående år trykt i Penger og Kreditt.

Mens det de senere år er stilt konkrete spørsmål om kredittforholdene, ble distriktskontorene i år kun anmodet om å gi en generell rapport og påpeke spesielle forhold. Avdelingene ble samtidig bedt om å angi hvorvidt arbeidet med oversikten hadde noen verdi for dem, for deres samarbeid med bankene i distriktet og om mulighetene for sammenligning med andre distrikter var nyttig.

Sytten distriktskontorer sendte inn svar. Ti uttalte seg positivt om rutinen med årlige rapporter. Ni av disse anså arbeidet for å være en fordel for kontakten med

bankene i distriktet. Fire avdelinger hevdet at rapportene var uten betydning for kontakten, mens de øvrige ikke tok opp denne funksjonen ved oversiktene.

Også når det gjaldt sammenligning av forholdene i andre distrikter med situasjonen i sitt eget, delte svarene seg på midten. Halvparten gav uttrykk for at rapportene utgjør et verdifult grunnlag for slik sammenligning, mens de øvrige anså nytten som liten. Denne gruppen gav ulike begrunnelser for sin oppfatning. Noen viste til at kredittstatistikken nå inneholder nok informasjon. Andre påpekte at det denne gangen ikke blir mulig å sammenligne, fordi det ikke på forhånd har foreligget klart spesifiserte spørsmål fra hovedsetet.

— For å dekke et ønske om direkte sammenligninger, må dette skje ut fra en bestemt disponering og med støtte i statistikk, heter det i ett av svarene.

I de fleste distrikter får Norges Bank god respons fra de lokale banker når man henvender seg til dem for å få stoff til rapporten. Mange av bankene later til å sette pris på denne anledning til å nå fram med synspunkter, blant annet om kredittpolitikken.

— Vi vil nevne verdien av den kontakt en får med bankene i distriktet ved utarbeidelse av en slik rapport, idet vi synes bankenes meninger i vesentlig grad bør komme til uttrykk når det gjelder kredittforhold og virkemiddelbruk, skriver en av avdelingene. Men heller ikke denne oppfatning deles av alle: — Den betydning arbeidet med årsrapporten har for vår kontakt med bankene, opplever vi heller som negativ enn positiv. Vi føler ofte at vi skaffer bankene en del bryderi med å svare på våre spørsmål.

Enkelte fylkeskommuner drar nytte av årsrapporten fra Norges Banks avdelinger, og nettopp den kontakten som dette gir, trekkes fram som en positiv faktor av flere avdelinger.

Oversikt

over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4– 6 Likviditetsreserver
- § 8 Tilleggsreserver
- §§ 9–10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Utstedelse av ihendehaverobligasjoner
 Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 9% fra 30. november 1979

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 1. oktober 1981.

Kredittlovens §4-6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	8	0	1981-05-22
Forretningsbanker	8	0	1981-05-22
1) Beregningsgrunnlaget:			
Forvaltningskapital (kode 191)	....	- Opptjente, ikke forfalte renter på utlån (kode 17221)	....
- Valutainnskudd (kode 115)	....	- Opptjente, ikke forfalte andre renter (kode 17222)	....
1241 - 1242 - 1243, kol. 3	....	- Opptjente, ikke forfalte andre inntekter (kode 17223)	....
- Valutalån etter lisens (kode 169), kol. 3	....	- Betalte, ikke påløpne renter (kode 17231)	....
- Utgifter (kode 19)	....	- Betalte, ikke påløpne andre utgifter (kode 17232)	....
- PSV-lån (kode 1662)	....	= Beregningsgrunnlag (ved utgangen av måneden)	....
- En bloc-avskrivninger (kode 262)	....		
- Oppskrivning av fast eiendom (kode 277)	....		
- Forfalte renter og andre inntekter (kode 1721)	....		

Når det gjelder beregningsgrunnlaget for plasseringsplikten, må tilsvarende fradrag foretas for august 1980 (utgangspunktet).

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver

Resolusjon: 1980-05-22

Fri utlånsøkning i prosent¹⁾

September 1980-september 1981	9
Oktober 1980-oktober 1981	9
November 1980-november 1981	9
Hvis faktiske utlån pr. 30. april 1981 var høyere, gjelder disse som øvre grense.	
Desember 1980-desember 1981	9

1) Med fri utlånsøkning menes at tilleggsreservekrav ikke beregnes dersom økningen ikke overstiger angitte grenser.

Av overskridelser skal 100% holdes som innskudd i Norges Bank. I motsatt fall betales strafferenter til statskassen.

De utlån som omfatter reguleringen, er den enkelte banks nedbetalingslån til kommuner, personlig næringsdrivende, lønnstakere og andre private sektorer, ekskl. konverterte PSV-lån.

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringsselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under henholdsvis 30% av forvaltningskapitalen for banker i Sør-Norge og 27% for banker i Nord-Norge				
<i>Forretnings- og sparebanker¹⁾</i>				
i Sør-Norge } i Nord-Norge }	August 1980	30% 15%	30% 15%	1980–11–21
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringsselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond</i>				
med forvaltningskapital over 5 mill. kroner				
i Sør-Norge	Mars 1978	60%	60%	1978–04–21
i Nord-Norge	Mars 1978	30%	30%	1978–04–21

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av oktober 1980 for bankene, og juni 1978 for øvrig.

1) Beregningsgrunnlaget, se §§ 4–6.

Ved kgl. resolusjon av 21. mars 1980 er det bestemt at aksjer kan sidestilles med obligasjoner ved oppfylling av plasseringsplikten.

Aksjer i kredittinstitusjoner eller datterselskaper av kredittinstitusjoner, aksjer i selskaper som har til formål å eie eller utnytte fast eiendom, og aksjer i selskaper som har direkte tilknytning til driften av kredittinstitusjoner, kan ikke medregnes.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringsselskaper

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1966–03–15
	Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1974–12–24
for <i>livsforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972–08–10
for <i>skadeforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972–08–10
	Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1974–12–24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
<p>for <i>private finansieringsselskaper</i> med utlån¹⁾ over 10 mill. kroner</p> <p>Utlånene ved utgangen av 3. og 4. kvartal 1981 skal ikke overstige det største av</p> <p>1) summen av 14% over faktisk utlån til formålet factoring og 5% over faktisk utlån til andre formål enn factoring og måneder tidligere, eller</p> <p>2) summen av 14% over faktisk utlån til factoring og 5% over faktisk utlån til andre formål enn factoring 31. desember 1980.</p> <p>Utlån til andre regulerte formål enn factoring skal ikke overstige det største av</p> <p>1) 5% over faktisk utlån til andre formål enn factoring tolv måneder tidligere, eller</p> <p>2) 5% over faktisk utlån til andre formål enn factoring 31. desember 1980.</p>	1981-06-26
<p>for <i>skadeforsikringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 10 mill. kroner ved utgangen av 3. kvartal 1981</p> <p>» 4. » »</p>	1981-06-26
	<p>Ingen regulering. Oppgaveplikt. 6% over faktiske²⁾ utlån pr. 31. desember 1980 (statisk ledd) + 6% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1977 og 1978 til gjennomsnittet for årene 1979 og 1980 (dynamisk ledd). Det dynamiske ledd kan ikke overstige det dobbelte av det statiske. Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med det statiske ledd.</p>
<p>1) Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Hvis et selskaps faktiske utlån har oversteget tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1980, skal tillatt utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån i 2. halvår 1981. Fordelingen av tillatt utlån 1980 etter formål foretas etter forholdet mellom faktisk utlån til de ulike formål på de respektive tidspunkter i 1980.</p>	<p>2) Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1980 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1980 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.</p>

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

---

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Utstedelse av ihendehaverobligasjoner

Med hjemmel i lov av 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene har Finansdepartementet 22. mai 1981 endret de tidligere forskrifter vedrørende opptak av lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller av lån som ellers gis av flere långivere sammen.

De nye forskrifter medfører blant annet at

- ved offentlig tegning må alle lån emitteres og selges gjennom de autoriserte fonds- og aksjemeglerforretninger eller bankers fondsavdelinger
- før et lån legges ut til offentlig tegning, må det være skriftlig bekreftet fra Børskomiteéen i Oslo at prospektet oppfyller de krav til informasjon som stilles i reglementet for Oslo Børs for å få lånet opptatt til børsnotering.

For å kunne ta opp ihendehaverobligasjonslån, må minimumsbeløpet fortsatt utgjøre 35 mill. kroner.

En del obligasjonslån må fortsatt ha Finansdepartementets godkjenning før de kan tas opp. Det gjelder lån til boligformål, oljeleting eller oljeproduksjon, skip eller borerigger, kommuner, kraftverk og lån garantert av stat eller kommune.

Forskriftene av 22. mai 1981 er meddelt kredittinstitusjonene i Norges Banks rundskriv nr. 12/26. mai 1981.

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	31/8 1981
Internasjonale reserver	24 544	25 207	31 315	27 787	33 381	31 039
Innskudd i norske banker	436	448	438	745	869	1 015
Norske statskassveksler	2 767	8 135	3 821	3 614	4 360	2 646
Norske ihendehaverobligasjoner	1 282	748	731	2 724	2 302	1 454
Innenlandske utlån	1 629	996	814	2 848	671	896
Andre innenlandske fordringer etc. ¹⁾	6 180	6 031	6 002	6 001	5 956	6 011
Andre fordringer på utlandet	1 278	1 295	2 067	2 047	1 921	1 897
Diverse reguleringer	74	135	—	—	—	—
Utgifter	223	312	—	93	188	239
Fordringer i alt	38 413	43 307	45 188	45 859	49 648	45 197
Sedler og mynt i omløp	18 110	19 335	19 814	18 635	19 301	19 373
Innenlandske folioinnskudd	9 498	13 975	13 372	14 295	15 343	9 667
Norges Banks markedspapir	1 752	45	114	73	809	402
Skattefrie fondsavsetninger	96	97	94	108	93	90
Utenlandske kroneninnskudd m.v.	224	190	189	165	177	148
Annen gjeld til utlandet	1 231	1 229	2 006	1 993	1 859	1 875
Annen innenlandsk gjeld	123	112	487	144	125	93
Motverdi av SDR i IMF	893	893	910	1 108	1 108	1 108
Aksjekapital, fond etc.	4 942	4 913	8 202	8 160	8 180	8 180
Diverse reguleringer	—	2	—	221	372	1 224
Inntekter	1 544	2 516	—	957	2 281	3 038
Gjeld og egenkapital i alt	38 413	43 307	45 188	45 859	49 648	45 197

¹⁾ Herav utgjør statens konsoliderte konto 5 430 mill. kroner.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾

	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	31/8 1981
Forretningsbanker	1 011	525	316	2 223	86	243
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	625	104	183	3	53	192
Betingede lån (B-lån)	340	342	11	24	—	—
Lån på særvilkår (S-lån)	46	79	122	91	33	51
Spårebanker	340	191	213	347	186	243
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	252	28	82	213	140	182
Betingede lån (B-lån)	78	124	80	61	19	21
Lån på særvilkår (S-lån)	10	39	51	69	27	40
Private finansieringsselskaper	40	46	46	52	57	52
Næringsliv og privatpersoner	238	234	239	226	342	358
Herav:						
Statsgaranterte fiskeilån	117	125	124	106	146	133
I alt	1 629	996	814	2 848	671	896

¹⁾ Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	31/8 1981
Statskassen	5 311	9 265	8 051	9 308	11 621	5 769
Statens regnskapsforere	1 642	1 742	2 024	1 886	2 250	2 295
Annen offentlig forvaltning	169	162	106	186	177	134
Postgiro	610	253	1 162	224	57	69
Forretningsbanker	394	1 194	551	792	257	102
Sparebanker	206	477	228	815	192	260
Statsbanker	187	312	216	274	193	166
Andre finansinstitusjoner	75	47	51	64	36	38
Postverket	223	232	269	228	213	195
Andre statsforetak	494	240	626	425	225	522
Andre innenlandske sektorer	187	51	88	93	122	117
I alt	9 498	13 975	13 372	14 295	15 343	9 667
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	8 636	12 205	12 455	12 531	14 735	9 150

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Norges Banks internasjonale reserver netto (a—b)	22 303	24 227	24 941	31 045	27 534	33 123
a) Offisielle internasjonale reserver	22 649	24 537	25 200	31 308	27 780	33 373
Herav:						
Gull ¹⁾	285	285	285	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	792	771	754	992	1 045	1 137
Lån til IMF	409	385	361	339	286	286
Spesielle trekkrettigheter i IMF	1 141	1 204	1 214	1 041	1 330	1 401
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	20 022	21 892	22 586	28 651	24 834	30 264
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	346	310	259	263	246	250
Herav:						
Banker	88	85	69	74	81	73
Andre innskytere	258	225	190	189	165	177
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a—b)	-4 056	-6 931	-8 511	-11 581	-11 826	-14 733
a) Bankinnskudd i utlandet	1 958	1 328	2 126	1 541	2 204	1 915
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	6 014	8 259	10 637	13 122	14 030	16 648
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta- beholdninger netto	18 247	17 296	16 430	19 464	15 708	18 390
Andre sektors valutabeholdninger netto (a—b)	1 976	2 176	3 941	3 401	8 414	5 577
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	7 673	9 699	10 440	10 412	14 259	12 489
Herav:						
Rederier	2 977	4 039	3 335	3 364	3 625	4 140
Forsikringselskaper	1 294	1 336	1 326	1 447	1 493	1 590
Handels- og industriselskaper o.a.	3 402	4 324	5 779	5 601	9 141	6 759
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	5 697	6 204	6 499	7 011	5 845	6 912
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	20 223	20 791	20 371	22 865	24 122	23 967

1) Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokføringen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/1-30/6		1/4-30/6	
	1980	1981	1980	1981
Eksport av tradisjonelle varer	24 224	25 268	11 866	13 202
Import av tradisjonelle varer	41 405	40 648	20 648	19 975
Tradisjonell varebalanse	-17 181	-15 380	-8 782	-6 773
Eksport av råolje og naturgass	20 916	23 597	10 338	11 751
Eksport av oljeplattformer (netto)	—	363	—	698
Direkte eksport ved oljevirksomheten ¹⁾	68	269	36	148
Direkte import ved oljevirksomheten	-212	-153	-154	-54
Eksport av nye skip	562	386	227	94
Eksport av eldre skip	1 215	1 657	534	756
Import av skip	-494	-1 091	-225	-120
Varebalansen	4 874	9 648	1 974	6 491
Nettoinntekter ved skipsfart	5 360	5 810	2 765	2 910
Nettoinntekter ved oljeboring og annen oljevirksomhet ²⁾	604	1 533	268	886
Reisetrafikk, netto	-1 117	-1 491	-572	-1 010
Andre tjenester, netto	-316	-125	-255	-72
Vare- og tjenestebalansen	9 405	15 375	4 180	9 205
Rente- og stonadsbalansen	-5 905	-6 915	-2 960	-3 770
A. Driftsbalansen	3 500	8 460	1 220	5 435
Herav:				
Skipsfart ³⁾	5 153	5 321	2 617	2 987
Oljevirksomhet ³⁾	19 347	21 917	9 481	11 020
Andre sektorer	-21 000	-18 778	-10 878	-8 572
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	-2 372	-3 553	-3 761	-1 836
Herav:				
Statsforvaltningen	-10	-3 009	-833	-1 155
Kommuner, inkl. kommuneforetak	505	10	-12	82
Statsbanker	1 015	-870	-456	-500
Forretnings- og sparebanker	38	15	-7	-484
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-371	-82	-264	61
Skipsfart	61	751	533	312
Oljevirksomhet	-1 842	516	-1 054	242
Andre private og statlige foretak	-1 768	-884	-1 668	-394
C. Grunnbalansen (A+B)	1 128	4 907	-2 541	3 599
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	2 400	-3 406	4 490	1 840
Herav:				
Statsforvaltningen	-28	-29	-13	-50
Kommuner, inkl. kommuneforetak	214	147	396	-8
Statsbanker	32	417	13	251
Forretnings- og sparebanker	2 942	2 969	2 399	2 792
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	73	196	9	209
Skipsfart	-952	-453	-975	-273
Oljevirksomhet	-4 692	-1 666	-2 572	3 479
Andre private og statlige foretak	2 031	-1 680	2 061	-812
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	2 780	-3 307	3 172	-3 748
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	3 528	1 501	1 949	5 439
F. Tildelte SDR	199	206	—	—
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	-73	371	-25	150
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	3 654	2 078	1 924	5 589

1) Korreksjonspost for delte olje- og gassfelt.

2) Inkl. eksport av rørtjenester.

3) Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100 Danske kr.	100 Svenske kr.	1 Pund sterling	1 U.S. dollar	1 Canadisk dollar	100 Tyske mark	100 Schw. frcs.	100 Gylden	100 Belgiske frcs.	100 Franske frcs.	100 Lire
1972											
Gjennomsnitt	95,0685	138,8190	16,4822	6,5943	6,5616	206,9772	172,9671	205,6454	15,0086	130,9345	1,1326
Høyst	97,25	140,50	17,42	6,7375	6,7775	209,85	176,45	210,65	15,28	132,65	1,144
Lavest	93,45	137,25	15,32	6,51	6,575	204,35	169,85	203,00	14,855	128,65	1,122
1973											
Gjennomsnitt	95,619	132,179	14,076	5,749	5,749	217,208	182,252	206,914	14,836	129,722	0,994
Høyst	97,70	140,45	15,88	6,6525	6,69	229,50	190,95	220,35	15,20	132,60	1,145
Lavest	91,05	123,60	13,03	5,1625	5,1725	203,90	173,55	200,70	13,96	122,00	0,900
1974											
Gjennomsnitt	91,2076	124,9374	12,9440	5,5401	5,6637	214,1652	186,4446	206,2162	14,2536	115,5120	0,8601
Høyst	93,00	128,05	13,540	6,0875	6,1375	218,55	209,90	209,00	14,49	122,20	0,96
Lavest	89,10	122,65	12,24	5,1725	5,2725	209,30	178,35	200,90	13,85	107,00	0,812
1975											
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50	0,8107
Høyst	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	0,841
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	0,783
1976											
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	0,6684
Høyst	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	0,827
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	0,600
1977											
Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602	0,6096
Høyst	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75	0,630
Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65	0,593
1978											
Gjennomsnitt	95,4976	116,4418	10,0751	5,2501	4,6110	261,7173	295,7602	242,9771	16,7234	116,8504	0,6205
Høyst	99,15	119,65	10,565	5,4940	4,9450	275,85	350,60	255,30	17,47	123,00	0,642
Lavest	88,55	110,00	9,755	4,6750	4,0035	242,35	254,90	226,20	16,525	104,20	0,588
1979											
Gjennomsnitt	96,6685	118,5765	10,7651	5,0731	4,3322	277,0114	305,2255	253,0594	17,3368	119,4910	0,6147
Høyst	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5535	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30	0,625
Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00	0,600
1980											
Gjennomsnitt	88,1168	117,7678	11,5152	4,9473	4,2364	272,7022	295,7974	249,3958	16,9736	117,4607	0,5829
Høyst	92,65	119,45	12,3950	5,2645	4,4110	286,15	313,60	260,65	17,7250	123,15	0,619
Lavest	84,15	115,70	10,95	4,8060	4,1420	257,25	279,25	238,15	16,09	111,95	0,551
1981											
Gjennomsnitt	80,00	117,80	11,435	6,2960	5,1110	249,50	288,55	224,65	15,365	105,15	0,505
Høyst	78,05	116,55	11,125	6,0610	5,0215	245,10	284,05	220,90	14,985	102,35	0,498
Lavest	80,00	116,75	11,275	6,0610	5,0585	249,50	285,85	224,65	15,285	104,30	0,502

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel +/inndragning—	1/1—31/7		Siste 3 mndr. pr. 31/7		Siste 12 mndr. pr. 31/7	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
1. Staten og andre offentlige konti	3 965	-2 325	5 555	7 109	2 299	-8 620
2. Publikums kassehold (oppgang —)	665	211	-501	-765	-629	-1 531
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	4 215	1 775	1 714	-230	4 731	10 530
4. Bankenes beholdninger av markeds- papirer (oppgang —)	-2 557	-1 188	-5 161	-1 302	-1 983	4 020
5. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-204	-81	120	-25	97	-62
6. Likviditetsslån i Norges Bank	-415	8	-680	-1 505	447	40
7. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta og markedspapirer fra banker	-693	-963	-214	-888	-1 478	-1 501
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	4 976	-2 563	833	2 394	3 484	2 876
Herav:						
a) Kassebeholdning	103	-52	192	168	63	-31
b) Folio i Norges Bank	194	-275	-201	-268	-142	-317
c) Folio i Postgiro	32	46	49	86	59	22
d) Statskasseveksler	4 647	-2 282	793	2 408	3 504	3 202
B. Pliktige primærlikvider²⁾ (oppgang —)	-4 605	3 833	1 291	2 462	-4 833	-3 976
C. Disponible primærlikvider (A+B)	371	1 270	2 124	4 856	-1 349	-1 100
D. Likviditetsslån i Norges Bank	-415	8	-680	-1 505	447	40
E. Frie primærlikvider (C—D)	786	1 262	2 804	6 361	-1 796	-1 140
Beholdningstall pr. utgangen av juli						
Frie primærlikvider					-920	-1 146
I mill. kroner					-0,6	-0,6
I prosent av forvaltningskapital						

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antok en at egne krav utgjorde 2% av forvaltningskapitalen i forretningsbanker og 1,5% i sparebanker. F.o.m. 1.8.78 ble disse tallene endret til 1,4% for begge bankgrupper.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel +/inndragning—	1/1—30/6		Siste 3 mndr. pr. 30/6		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
1. Gjeld etc. i utlandet	2 349	1 646	1 961	893	3 173	5 183
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	1 252	3 363	516	5 397	1 693	8 184
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-4 158	-4 635	-3 106	-6 354	-4 944	-13 447
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	-557	374	-629	-64	-78	-80
B. Innskudd fra utenlandske banker	1 963	3 356	3 397	2 578	2 590	8 571
C. Netto valutalikvider (A—B)	-2 520	-2 982	-4 026	-2 642	-2 668	-8 651
Beholdningstall pr. utgangen av juni						
Netto valutalikvider					-5 595	-13 575
I mill. kroner					-3,8	-7,7
I prosent av forvaltningskapital						

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Primærlikvider	3 588	1 878	8 775	7 524	10 754	5 247
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	16 238	16 533	16 813	17 480	17 649	18 111
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	3 573	3 994	4 185	5 922	7 213	8 135
Markedspapirer	25	1 604	—	20	35	505
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 553	1 449	2 122	1 514	1 854	1 620
Innskudd i utenlandske banker	1 905	1 250	1 960	1 477	1 972	1 672
Lån til utlandet	248	317	396	565	719	1 023
Utlån til publikum	47 174	48 871	50 379	49 998	51 915	53 842
Valutalån med lisens til innlendinger	1 018	1 511	2 042	3 304	3 409	5 148
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	4 255	4 877	4 930	4 901	5 575	6 486
Aktiva i alt	79 577	82 284	91 602	92 705	101 095	101 789
Innskudd fra kunder i norske kroner	54 640	57 309	59 288	63 355	64 705	66 564
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	3 440	3 389	3 591	3 791	4 972	4 363
Innskudd fra forretningsbanker	1 417	664	1 868	1 440	1 631	1 276
Innskudd fra sparebanker	1 392	1 551	1 915	1 187	1 653	1 630
Lån og innskudd fra Norges Bank	921	536	424	338	394	295
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	6 251	8 050	10 382	12 826	14 358	16 674
Annen gjeld	5 085	5 528	8 134	4 702	7 641	6 577
Øvrige passiva	6 431	5 257	6 000	5 066	5 741	4 410
Passiva i alt	79 577	82 284	91 602	92 705	101 095	101 789
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	2 993	2 417	3 215	3 000	3 694	3 828
Gjeld til utlandet	6 457	8 370	10 761	13 351	14 968	17 249
Garantier	15 123	15 195	15 706	17 118	17 068	18 507

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån¹⁾ til publikum (Mill. kroner)

	1980			1981		
	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	-62	-62	735	-175	-175	669
Februar	306	244	498	1 011	836	1 105
Mars	1 239	1 483	954	1 040	1 876	1 276
April	274	1 757	1 138	902	2 778	2 125
Mai	1 008	2 765	1 797	1 129	3 907	2 819
Juni	414	3 179	2 276	-157	3 750	2 753
Juli	175	3 354	3 165			
August	152	3 506	3 411			
September	1 182	4 688	3 897			
Oktober	-1 097	3 591	3 785			
November	1 298	4 889	4 788			
Desember	-582	4 307	4 335			

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og PSV-lån.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Utlån til:					
Kommuner	1 847	1 897	2 095	2 090	2 308
Næringslivet	27 986	28 897	29 186	27 779	28 668
Lønnstakere	17 020	17 797	18 751	19 822	20 619
Andre private sektorer	321	280	347	307	320
Utlån til publikum i alt	47 174	48 871	50 379	49 998	51 915
Innskudd fra:					
Kommuner	3 548	4 164	3 354	4 160	3 686
Næringsliv	23 316	23 599	25 980	26 941	28 385
Lønnstakere	23 654	25 131	25 281	26 784	28 223
Andre private sektorer	1 003	998	1 007	1 192	1 256
Innskudd fra publikum i alt	51 521	53 892	55 622	59 077	61 550

1) Ekskl. valutilån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	747	758	868	888	972	989
Fiske og fangst	366	346	349	337	355	348
Bergverksdrift	311	238	313	324	353	292
Industri	7 930	8 484	8 611	8 695	7 947	8 249
Herav:						
Næringsmidler etc.	1 515	1 612	1 661	1 511	1 488	1 587
Tilvarer	930	891	876	911	844	914
Treforedling	475	713	759	833	616	525
Kjemisk produksjon etc.	880	995	866	934	886	849
Metaller	429	462	566	482	469	525
Bygging av fartøyer	596	565	579	498	545	544
Verkstedproduksjon	1 718	1 799	1 821	1 969	1 713	1 818
Kraft- og vannforsyning	106	92	105	153	123	124
Bygg og anlegg	1 880	1 992	1 980	1 978	1 913	2 082
Engros-, agentur- og detaljhandel	8 341	8 750	9 194	9 256	8 582	9 022
Hotell- og restaurantdrift	675	673	757	765	729	769
Utenriks sjøfart	660	591	594	543	436	475
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 421	1 445	1 388	1 408	1 485	1 458
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	2 962	3 002	3 030	3 197	3 136	3 063
Sosial og personlig tjenesteyting	1 656	1 615	1 708	1 642	1 749	1 797
Utlån til næringslivet i alt	27 055	27 986	28 897	29 186	27 779	28 668

1) Ekskl. valutilån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1979 — Desember	21 724	9 655	11 546	6 273	27 872
1980 — Juni	22 718	9 894	12 928	6 476	29 467
1980 — Desember	23 173	9 784	11 918	6 373	31 707
1981 — Juni	25 093	10 022	13 794	6 332	33 716
Endring i perioden					
1980 Januar/juni	994	239	1 382	203	1 595
1981 » »	1 920	238	1 876	-41	2 009
1980 2. kvartal	646	206	570	270	856
1981 »	1 483	191	742	-49	1 234

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primærlikvider	Pliktige primærlikvider ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3) i alt	1 % av forv.kap.	Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i sparebanker
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1978 Desember	910	922	1 900	-1 912	-2,5	-700	-2 303
1979 Januar	2 620	931	201	1 488	2,1	-1 004	-2 586
Februar	839	934	1 715	-1 809	-2,7	-773	-2 228
Mars	853	945	613	-705	-0,9	-1 440	-1 999
April	735	966	781	-1 012	-1,5	-1 281	-1 962
Mai	724	980	1 796	-2 053	-2,8	-2 123	-1 898
Juni	750	1 030	471	-751	-1,1	-2 999	-1 858
Juli	2 280	2 071	198	11	0,0	-2 865	-1 966
August	958	2 034	830	-1 906	-2,6	-3 172	-870
September	2 182	2 090	555	-463	-0,6	-3 118	-1 059
Oktober	1 914	2 043	174	-303	-0,4	-4 218	-1 746
November	2 388	2 158	352	-122	-0,2	-3 084	-1 504
Desember	1 543	2 145	1 091	-1 693	-2,2	-3 090	-704
1980 Januar	4 352	2 195	169	1 989	2,5	-2 447	-1 239
Februar	1 113	4 558	822	-4 267	-5,7	-2 373	-779
Mars	3 588	4 423	921	-1 756	-2,2	-3 419	-963
April	1 758	4 218	1 447	-3 907	-5,0	-2 834	-772
Mai	3 770	4 457	914	-1 601	-1,9	-3 982	-970
Juni	1 878	3 616	536	-2 274	-2,8	-5 468	-1 028
Juli	3 276	3 867	502	-1 093	-1,3	-5 713	-1 430
August	1 711	3 825	287	-2 401	-2,8	-6 191	-756
September	8 775	10 379	424	-2 018	-2,2	-7 127	-1 591
Oktober	4 305	10 050	217	-5 962	-6,9	-6 229	-1 480
November	10 136	10 929	609	-1 402	-1,5	-9 072	-1 547
Desember	7 524	10 194	338	-3 008	-3,2	-10 143	-715
1981 Januar	9 069	11 466	370	2 767	-2,9	-7 373	-1 371
Februar	6 127	10 901	1 099	5 873	-6,2	-8 115	-782
Mars	10 754	11 412	394	1 052	-1,0	-10 461	-1 216
April	2 965	8 610	1 513	-7 158	-7,4	-7 850	-894
Mai	7 134	7 349	922	-1 137	-1,1	-10 891	-1 313
Juni	5 247	6 927	295	-1 975	-1,9	-13 028	-1 202
Endring i perioden					(Prosentpoeng)		
1980 Januar/juni	335	1 471	-555	-581	-0,6	-2 378	-324
1981 » »	-2 277	-3 267	-43	1 033	1,3	-2 885	-487
1980 2. kvartal	-1 710	-807	-385	-518	-0,6	-2 049	-65
1981 »	-5 507	-4 485	-99	-923	-0,9	-2 567	14

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Primærlikvider	5 093	3 688	5 175	4 743	5 158	4 453
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	9 241	9 910	9 882	9 943	9 856	9 769
Andre norske ihendehaverobligasjoner	6 860	7 153	7 459	8 852	9 257	9 939
Markedspapirer	101	234	56	94	31	351
Innskudd i forretningsbanker	1 120	1 408	1 453	1 316	1 091	1 511
Innskudd i sparebanker	399	351	465	306	369	425
Utlån til publikum ¹⁾	38 146	39 628	40 187	41 882	42 583	45 035
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	1 012	1 193	1 403	1 161	1 550	1 941
Aktiva i alt	61 972	63 565	66 080	68 297	69 895	73 424
Innskudd fra kunder i alt	54 843	55 664	56 987	60 588	61 672	63 759
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	873	657	728	607	881	744
Lån og innskudd fra Norges Bank	561	392	407	440	645	542
Øvrige passivaposter	5 695	6 852	7 958	6 662	6 697	8 379
Passiva i alt	61 972	63 565	66 080	68 297	69 895	73 424
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	173	232	316	227	386	438
Gjeld til utlandet	237	401	500	859	849	1 188
Garantier	2 299	2 443	2 579	2 848	3 106	3 515

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens til innlendinger (19 mill. kroner pr. 30/6—1981).
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån¹⁾ til publikum (mill. kroner)

	1980			1981		
	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	16	16	441	-130	-130	329
Februar	-17	-1	587	175	45	693
Mars	442	441	809	596	641	1 045
April	103	544	1 041	312	953	1 506
Mai	343	887	1 436	288	1 241	1 846
Juni	1 040	1 927	1 886	1 777	3 018	2 953
Juli	-9	1 918	2 260			
August	145	2 063	2 651			
September	425	2 488	2 892			
Oktober	-1	2 487	3 312			
November	231	2 718	3 517			
Desember	1 464	4 182	4 138			

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og PSV-lån.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Utlån til:					
Kommuner	2 654	2 587	2 727	2 969	2 995
Næringslivet	14 935	15 616	15 622	15 954	16 111
Lønnstakere	19 960	20 746	21 165	22 275	22 786
Andre private sektorer	597	679	673	684	691
Utlån til publikum i alt	38 146	39 628	40 187	41 882	42 583
Innskudd fra:					
Kommuner	4 625	4 959	4 382	5 297	4 580
Næringslivet	10 069	9 820	10 713	10 989	11 311
Lønnstakere	35 743	36 967	37 236	39 877	40 984
Andre private sektorer	1 728	1 757	2 165	1 959	2 017
Innskudd fra publikum i alt	52 165	53 503	54 496	58 122	58 892

1) Ekskl. valutalån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	3 102	3 067	3 372	3 308	3 697	3 571
Fiske og fangst	254	251	244	244	254	243
Bergverksdrift	59	69	81	65	69	69
Industri	2 246	2 389	2 403	2 396	2 340	2 481
Herav:						
Næringsmidler etc.	586	633	629	599	608	673
Trevarer	380	386	382	379	384	407
Treforedling	57	64	58	54	50	51
Kjemisk produksjon etc.	119	129	134	135	132	137
Metaller	51	47	47	40	47	47
Bygging av fartøyer	174	177	156	157	158	172
Verkstedproduksjon	378	416	437	451	435	435
Kraft- og vannforsyning	193	192	201	202	219	226
Bygg og anlegg	1 326	1 352	1 415	1 420	1 424	1 443
Engros-, agentur- og detaljhandel	2 881	3 023	3 129	3 142	3 150	3 311
Hotell- og restaurantdrift	554	576	611	615	631	628
Utenriks sjøfart	17	19	18	19	15	16
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	925	927	969	956	986	1 013
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 619	1 591	1 648	1 704	1 609	1 552
Sosial og personlig tjenesteyting	1 444	1 479	1 525	1 551	1 560	1 558
Utlån til næringslivet i alt	14 620	14 935	15 616	15 622	15 954	16 111

1) Ekskl. valutalån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1979 -- Desember	6 128	8 265	3 547	5 602	28 551
1980 -- Juni	6 737	7 850	4 269	5 549	29 810
1980 -- Desember	7 076	7 716	4 245	5 454	32 183
1981 -- Juni	8 021	8 011	5 069	5 488	34 478
Endring i perioden					
1980 Januar/juni	609	-415	722	-53	1 259
1981 » »	945	295	824	34	2 295
1980 2. kvartal	417	-30	493	-63	-8 331
1981 » »	507	326	525	158	-8 105

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i forretn.- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1978 Desember	627	709	283	-365	-0,7	308	2 762
1979 Januar	781	708	194	-121	-0,2	-34	2 821
Februar	644	717	250	-323	-0,6	238	2 606
Mars	617	728	349	-460	-0,9	167	1 947
April	669	749	259	-339	-0,6	29	2 163
Mai	658	760	424	-526	-1,0	55	1 860
Juni	1 518	1 521	226	-229	-0,4	72	2 279
Juli	1 711	1 511	218	-18	-0,0	21	2 142
August	3 768	4 557	289	-1 077	-1,9	5	1 056
September	4 578	4 578	250	-250	-0,4	-11	1 140
Oktober	1 692	1 603	200	-111	-0,2	112	1 726
November	1 549	1 645	251	-347	-0,6	-143	1 093
Desember	1 456	1 665	228	-438	-0,7	15	1 035
1980 Januar	5 038	1 715	455	2 868	4,7	166	1 127
Februar	4 420	5 362	404	-1 346	-2,2	107	824
Mars	5 094	5 554	561	-1 021	-1,7	6	635
April	4 174	5 488	468	-1 782	-2,9	77	690
Mai	4 969	5 595	734	-1 360	-2,2	-1	580
Juni	3 688	4 467	392	-1 171	-1,8	-129	1 099
Juli	4 076	4 548	373	-845	-1,3	-261	1 189
August	3 988	4 600	413	-1 025	-1,6	-266	770
September	5 175	5 805	407	-1 037	-1,6	-141	1 163
Oktober	5 122	5 816	277	-971	-1,5	-254	1 221
November	5 598	5 952	400	-754	-1,1	-213	878
Desember	4 743	6 030	440	-1 727	-2,5	-454	1 012
1981 Januar	5 684	6 003	399	-718	-1,0	-365	992
Februar	5 257	6 146	646	-1 535	-2,2	-287	683
Mars	5 158	6 263	645	-1 750	-2,5	-247	586
April	4 707	6 243	832	-2 368	-3,4	-126	833
Mai	5 181	5 050	993	-862	-1,2	-242	704
Juni	4 453	5 064	542	-1 153	-1,6	-548	1 150
Endring i perioden				(Prosent- poeng)			
1980 Januar/juni	2 232	2 802	164	-733	-1,1	-144	64
1981 » »	-290	-966	102	574	0,9	-94	138
1980 2. kvartal	-1 406	-1 087	-169	-150	-0,1	-135	464
1981 » »	-705	-1 199	-103	597	0,9	-301	564

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 930	1 801	2 044	1 753	1 606	1 011
Utlån i alt	82 872	84 477	85 595	88 540	89 989	92 558
Herav:						
Til publikum	78 586	80 965	83 357	86 454	88 308	90 180
Andre fordringer på statskassen	3 031	3 031	3 041	3 041	3 041	3 041
Andre aktiva, inkl. utgifter	2 388	5 638	6 150	2 853	2 570	6 007
Aktiva i alt	90 221	94 947	96 830	96 187	97 206	102 617
Ihendehaverobligasjonslån						
Herav:						
I norske kroner	7 851	8 209	7 633	8 891	8 628	9 687
I utenlandsk valuta	16 847	13 574	13 397	13 305	12 844	12 538
Andre lån	57 031	62 616	63 486	65 849	66 549	69 526
Aksjekapital, fond m.v.	5 729	5 731	5 817	5 965	6 055	6 057
Andre passiva, inkl. inntekter	2 763	4 817	6 497	2 177	3 130	4 809
Passiva i alt	90 221	94 947	96 830	96 187	97 206	102 617

1) Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private finansieringsselskaper¹⁾ (Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980
Leasingsselskaper					
Bankinnskudd	2	1	1	3	2
Utlån til publikum	9	10	24	32	42
Utlån til andre sektorer					
Leasing	355	353	362	357	377
Andre aktiva	25	73	113	167	93
Aktiva i alt²⁾	391	437	500	559	514
Lån fra andre enn banker	211	235	264	258	264
Lån fra banker	48	25	21	28	44
Kapital, fond m.v.	73	73	73	73	78
Andre passiva	59	104	142	200	128
Passiva i alt	391	437	500	559	514
Andre finansieringsselskaper					
Bankinnskudd	499	542	515	541	615
Utlån til publikum	3 410	3 491	3 486	3 538	3 523
Utlån til andre sektorer	759	298	695	804	715
Leasing	842	870	929	931	1 107
Andre aktiva	504	938	1 724	1 845	1 598
Aktiva i alt²⁾	6 014	6 139	7 349	7 659	7 558
Lån fra andre enn banker	3 683	3 703	3 831	3 956	4 246
Lån fra banker	955	863	828	692	586
Kapital, fond m.v.	726	728	774	739	778
Andre passiva	650	845	1 916	2 272	1 948
Passiva i alt	6 014	6 139	7 349	7 659	7 558

1) Statistikken er under omlegging.

2) Utlån er ført netto.

Tabell 22. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 036	1 903	2 222	2 412	2 892	2 867
Utlån i alt ¹⁾	25 027	25 936	26 696	27 331	29 537	30 694
Herav fra:						
a) Realkredittforetak	7 456	7 711	7 753	7 918	8 908	9 387
b) Skipsfinansieringsforetak	9 313	9 468	9 638	9 899	10 443	10 896
Andre aktiva	771	628	537	785	784	1 051
Aktiva i alt ²⁾	27 210	27 841	28 830	29 903	32 586	33 839
Ihendehaverobligasjonslån	24 794	25 672	26 650	27 558	30 100	30 986
Annen gjeld	737	391	427	459	504	694
Kapital, fond m.v.	1 679	1 778	1 753	1 886	1 982	2 159
Passiva i alt	27 210	27 841	28 830	29 903	32 586	33 839

1) Før avskrivning. 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringselskaper (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 145	1 003	944	1 319	1 737	1 524
Statsobligasjoner	4 633	4 952	5 526	5 143	5 218	5 190
Statsbankobligasjoner	446	467	350	348	359	345
Andre norske ihendehaverobligasjoner	8 572	8 981	9 091	9 968	10 687	11 598
Utlån til publikum	13 751	14 000	14 182	14 349	14 673	14 979
Utlån til andre sektorer	220	244	231	244	270	325
Andre spesifiserte aktiva	1 929	1 991	2 029	2 326	2 084	2 311
Balanseutdrag i alt	30 696	31 638	32 353	33 697	35 028	36 272

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringselskaper (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 905	3 106	3 212	3 365	3 779	3 776
Stats- og statsbankobligasjoner	1	3	1	1	1	1
Andre norske ihendehaverobligasjoner	91	87	83	87	90	95
Utlån til publikum	3 158	3 123	3 134	3 330	3 414	3 424
Utlån til andre sektorer	1 050	1 127	1 334	1 223	1 114	1 203
Andre spesifiserte aktiva	2 199	2 347	2 371	2 363	2 327	2 461
Aktiva i alt	9 404	9 793	10 135	10 369	10 725	10 960

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981
Folketrygdfondet	15 041	15 110	15 266	15 257	16 832	16 973
Postsparebanken og Postgiro	4 267	4 215	4 352	3 923	3 861	3 810
Livsforsikringselskaper	13 004	13 651	14 400	14 967	15 459	16 269
Forretningsbanker	19 987	19 874	20 527	20 998	23 474	24 939
Sparebanker	15 826	16 099	17 063	17 341	18 800	19 119
Norges Bank	1 316	1 300	1 282	748	731	2 724
Andre (Residual)	5 622	6 013	5 169	5 685	6 505	6 645
I alt ¹⁾	75 063	76 062	78 059	78 919	85 662	90 479

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner, pålydende verdi. Siden institusjonenes beholdninger er oppført med bokført beløp, vil eventuelle kursjusteringer slå ut i restposten.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1. kvartal		Budsjett for 1981 fra:	
	1980	1981	Nasjonal- budsjett 1981	Revidert nasjonal- budsjett 1981
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens) ¹⁾	1 925	2 618	10 000	9 000
PSV-lån	—	101	900	900
Forretningsbanker	1 483	1 876	5 000	4 450
Sparebanker	442	641	4 100	3 650
Private finansieringsselskaper ²⁾	81	80 ²⁾	300	300
Forsikringselskaper m.v.	410	430	1 800	1 800
Livsforsikring	330	324	1 500	1 500
Skadeforsikring	62	84	300	300
Statsbanker ³⁾	3 232	2 398	9 100	8 550
Private kredittforetak	110 ²⁾	770 ²⁾	6 400	6 400
Obligasjonsmarkedet	51	1 996		
A. Sum spesifisert kreditttilførsel fra innenlandske kilder (ekskl. utlån med valutalisens)	5 809	8 292	27 600	26 050
B. Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	159	120	11 600 ⁴⁾	13 200 ⁴⁾
C. Direkte kapitalinngang fra utlandet	-3 544	-5 569		
1) Direkte kapitalinngang til olje- og rortransport	-2 857	-5 569		
2) Annen direkte nettokapitalinngang				
a) Sjøfart	-508	552		
b) Andre "private og kommuner"	213	-1 463		
c) Annen kapitalinngang og statistiske feil	-392	677		
D. Sum spesifisert kreditttilførsel (A+B+C)	2 424	2 843	39 200	39 250

1) Inkl. spesialkvote, i budsjettet for 1981 250 mill. kroner, som er skjønnsmessig fordelt med 150 mill. kroner på forretningsbanker og 100 mill. kroner på sparebanker.

2) Anslag.

3) Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

4) Direkte kapitalinngang i alt, samt utlån med valutalisens fra norske banker til norske kunder.

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	1/1-30/6		1/4-30/6		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
I Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v., ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	2 261	4 245	1 908	5 667	8 202	10 066
II Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	4 942	3 749	1 899	1 511	10 274	9 527
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	5 305	3 931	2 208	1 739	10 960	9 369
III Forretnings- og sparebankenes kredittilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (-)	1 738	7 812	1 853	4 713	8 599	19 121
Herav:						
Forretningsbankenes kredittilførsel	3 168	6 568	2 160	3 699	6 148	10 934
Sparebankenes kredittilførsel	1 914	4 549	1 817	3 222	4 186	8 773
IV Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-190	-300	-1	-47	-1 264	-1 591
V Innenlandsk likviditetstilførsel (I+...IV)	8 751	15 506	5 659	11 844	25 809	37 123
VI Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	652	1 863	493	1 743	835	3 656
VII Publikums netto valutasalgs til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-4 686	-10 863	-2 445	-7 305	-10 249	-20 097
VIII Endring i publikums likviditet i alt (V+VI+VII)	4 717	6 506	3 707	6 282	16 395	20 682
Herav:						
Sedler og mynt	-597	-582	378	537	334	1 106
Innskudd på anfordring	3 588	3 486	2 554	4 722	4 413	4 827
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	-827	704	-32	1 132	1 367	2 486
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	2 553	2 898	807	-109	10 280	12 263
IX Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen	3,1	3,8	2,4	3,7	11,6	13,1
(Oljeskatter)	5 648	12 711	3 300	11 533	9 425	25 645

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker. Oppstillingsformen er for øvrig endret f.o.m. Penger og Kreditt nr. 4/1980, jfr. tekst under post A og post F samt fotnote 1.

1) Post A er restbestemt og inkluderer således "Uspesifisert tilførsel og statistiske feil". Videre omfatter posten den del av statens overskudd før lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i inntækt på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigeret for statens oljeskatter og statens netto renter og stonader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og

økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygdfondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbankobligasjoner (-), Folketrygdfondets nettokjøp av private og kommunale obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kreditttilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av private og kommunale obligasjoner, økning i utlån (ekskl. utlån med valutalisens) og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse- kreditter og byggelån	Sum	Tids- innskudd ²⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Beløp	%	
1970	7 284	8 270	6 420	21 974	28 050	50 024	5 708	12,9	
1971	7 999	9 448	7 525	24 972	31 162	56 134	6 110	12,2	
1972	8 754	11 321	8 355	28 430	34 310	62 740	6 602	11,8	
1973	9 444	12 890	8 901	31 235	38 511	69 746	7 006	11,2	
1974	10 779	14 581	9 821	35 181	42 243	77 424	7 678	11,0	
1975	12 392	16 746	11 868	41 006	48 210	89 216	11 792	15,2	
1976	14 257	19 760	13 663	47 680	56 782	104 462	15 246	17,1	
1977	16 089	22 929	14 743	53 761	67 364	121 125	16 663	15,9	
1978	17 060	24 930	15 796	57 786	76 774	134 560	13 425	11,1	
1979	Januar	16 355	25 628	16 347	58 330	78 792	137 122	14 038	11,4
	Februar	16 187	24 127	16 020	56 334	80 196	136 530	14 835	12,2
	Mars	16 166	24 634	16 105	56 905	79 751	136 656	14 770	12,1
	April	16 056	25 334	15 642	57 032	81 186	138 218	16 508	13,6
	Mai	16 011	24 097	15 996	56 104	80 225	136 329	14 220	11,6
	Juni	16 800	27 013	16 610	60 423	81 078	141 501	16 592	13,3
	Juli	16 505	27 385	17 866	61 756	82 061	143 817	17 318	13,7
	August	16 545	26 516	17 835	60 896	82 889	143 785	17 227	13,6
	September	17 653	27 621	17 511	62 785	82 772	145 557	18 435	14,5
	Oktober	17 109	28 021	18 375	63 505	85 011	148 516	17 860	13,7
	November	17 096	27 354	18 606	63 056	84 140	147 196	18 074	14,0
	Desember	17 731	27 839	18 804	64 374	88 805	153 179	18 619	13,8
1980	Januar	17 155	29 173	18 876	65 204	90 582	155 786	18 664	13,6
	Februar	16 926	27 041	18 671	62 638	91 537	154 175	17 645	12,9
	Mars	16 756	28 873	18 009	63 638	90 551	154 189	17 533	12,6
	April	16 583	27 801	18 088	62 472	91 624	154 096	15 878	11,5
	Mai	16 824	28 962	17 339	63 125	91 289	154 414	18 085	13,3
	Juni	17 134	31 427	17 977	66 538	91 358	157 896	16 395	11,6
	Juli	17 172	30 432	18 548	66 152	93 148	159 300	15 483	10,8
	August	17 394	29 881	18 713	65 988	94 959	160 947	17 162	11,9
	September	18 271	30 721	18 641	67 633	94 364	161 997	16 440	11,3
	Oktober	18 149	32 725	19 673	70 547	94 912	165 459	16 943	11,4
	November	18 119	30 300	19 403	67 822	95 382	163 204	16 008	10,9
	Desember	18 822	32 768	19 759	71 349	100 723	172 972	18 893	12,3
1981	Januar	18 329	33 774	20 046	72 149	103 856	176 005	20 219	13,0
	Februar	18 134	33 214	19 457	70 805	103 880	174 685	20 510	13,3
	Mars	17 703	31 532	19 331	68 566	103 730	172 296	18 107	11,7
	April	17 789	33 119	19 385	69 993	104 689	174 682	20 586	13,4
	Mai	18 006	31 653	19 221	68 880	103 767	172 647	18 233	11,8

1) Tallene er ikke helt sammenlignbare med tidligere publiserte serier, idet "innskudd på anfordring" nå er utvidet til også å omfatte slike innskudd fra publikum i Norges Bank.

2) Eksklusive banksporing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Utvalgte økonomiske indikatorer (Sesongkorrigerede tall, 1975=100¹⁾)

	1978	1979	1980	1980				1981		1981		
				K3	K4	K1	K2	Prosentvis endring Siste 4 kvartaler	Mai	Juni	Juli	
Ettersørsel—Produksjon												
Detaljomsetningsvolum	105,8	109,2	110,6	109,9	111,6	111,5	110,8		107,6	108,6	113,9	
Utførte industrinvesteringer, verdi	123	100	128	139,8	130,8	143,9	156,4					2,7
Bygg igangsatt, i alt, 1 000 m ²	484,3	494,8	485,3	513,4	516,8	490,4	493,8		537,7	504,7	528,1	24,0
Herav: Boliger	293,9	311,2	295,9	304,0	351,0	338,6	299,8		314,1	288,0	316,1	11,4
Bergverk og industri	51,1	40,3	43,8	49,7	43,6	52,9	50,4		56,1	55,0	50,9	17,2
Produksjon i bergverk m.v., industri og kraftforsyning	116	124	132	126,4	127,4	130,3	136,7		140,2	135,4	147,0	9,3
Produksjon for utvinning av råolje og gass ²⁾	302	355	449	370	463	476	455		450	455	441	-0,7
Industriproduksjon i alt	97	99	100	100,9	97,9	99,4	100,0		104,3	96,5	99,5	-2,3
Herav: Skjermet	101	101	103	104,5	101,4	101,1	102,5		106,6	98,8	103,5	-3,1
Utekonkurrerende	100	114	110	113,4	104,9	108,4	111,2		115,2	107,4	113,1	-3,0
Hjemmekonkurrerende	95	94	96	96,6	94,7	95,5	96,3		101,9	92,5	93,5	-1,7
Arbeidsmarked												
Registrerte arbeidsløse, 1000	20,00	24,11	22,28	23,74	24,50	25,46	29,74		29,33	31,57	33,54	40,3
Ledige plasser, 1000	6,98	6,22	8,04	8,01	7,59	6,98	6,50		7,29	5,81	5,89	-17,4
Sysseisatte i alt, 1 000 000	1,85	1,87	1,91	1,91	1,93	1,96	1,92					1,1
Priser — Kostnader												
Konsumpriser, 1979=100	95,4	100,0	110,9	112,5	116,0	121,3	124,6		124,3	125,7	127,2	14,1
Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien	135,4	135,9	146,4	155,6	156,7	153,7						12,5
Herav: Timekostnader	144,1	150,4	165,3	174,6	172,7	177,1						13,8
Timeproduktivit	106,4	110,7	112,9	112,2	110,2	115,2						1,3
Utenrikshandel — Markedsvekst												
Eksportvolum, trad. varer ³⁾ , 1970=100	122	132	132	127,1	127,1	130,9	137,8					5,2
Importvolum, — — —	130	138	153	154,5	152,0	148,7	148,7					0,5
Eksportpriser, — — —	177	204	230	232,1	234,4	241,2	241,0					5,5
Importpriser, — — —	183	202	228	228,0	229,5	233,4	224,1					-3,2
Bytteforhold, — — —	97	101	101	101,8	102,1	103,3	107,6					9,1
Varebalanse, — — —, mrd. kr.	-18,64	-20,31	-29,65	-9,10	-9,03	-7,73	-7,77		-3,30	-2,02	-2,23	-4,6
Varebalanse, u/skip og plattformer, mrd. kr.	-73,07	-19,79	3,91	-0,14	1,47	3,29	4,19		0,37	2,59	2,45	-9,4
Ind. prod. viktigste markedsland	107,4	112,1	110,7	112,6	111,7	111,4			110,3			
Importvolum, viktigste markedsland	116,5	127,6	125,6	126,8	118,2	119,1						
Konkurransendikatorer⁴⁾												
Relative LPE i industrien	106,1	101,2	101,3	100,9	104,5	103,0						3,0
Relative eksp.priser, bearb. varer	83,6	86,6	91,4	91,3	91,3	87,6						-2,3
Relative engrospriser	91,6	88,8	91,6	91,3	91,1	90,1						-1,1

1) 1975 er basisår for alle serier der ikke noe annet er angitt.

2) Faktiske tall.

3) Uten skip, plattformer, råolje og gass.

4) To kvartalers gjennomsnitt av sesongkorrigerede tall.

Kilde: Originaltallene er i hovedsak hentet fra Statistisk Sentralbyrå og IMF, og de er sesongkorrigeret ved hjelp av

X-11 Census Method, multiplikativ metode.

Tabell 29. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	1. kvartal 1980		2. kvartal 1980		3. kvartal 1980		4. kvartal 1980		1. kvartal 1981		2. kvartal 1981	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler												
Rente	10,7	12,0	10,8	12,1	11,5	12,6	11,6	12,7	11,6	12,7	11,9	13,0
Provisjon	1,3	2,0	1,3	2,0	1,3	1,9	1,3	1,9	1,3	1,9	1,4	2,0
Engangsprovisjon	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Utlån mot avbetalingskontrakt												
Rente	12,1	13,2	12,1	13,2	12,9	13,5	12,7	13,6	12,7	13,7	12,7	14,1
Provisjon	0,4	1,8	0,4	1,8	0,5	1,8	0,5	1,8	0,5	1,8	0,5	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,9	0,2	0,9	0,2	0,9	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	0,8
Kassekreditter												
Rente	9,8	10,2	9,8	10,2	11,0	11,2	11,1	11,2	11,0	11,3	12,5	12,7
Provisjon	0,9	1,5	0,9	1,5	1,0	1,5	0,8	1,5	1,0	1,6	0,8	1,4
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7	0,4	0,5	0,3	0,6
Boligbyggelån med konverteringstilsagn eller attest												
Rente	7,5	7,8	7,5	7,8	7,5	7,8	7,9	8,1	7,9	8,1	7,9	8,1
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,1	0,5	0,2	0,5	0,2	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre byggelån												
Rente	9,8	10,7	9,9	10,8	10,3	11,0	10,4	11,2	10,4	11,2	11,2	11,7
Provisjon	1,3	1,6	1,3	1,6	1,3	1,6	1,3	1,6	1,3	1,6	1,4	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre utlån under 1 år												
Rente	9,6	13,5	9,6	13,5	10,4	14,0	10,2	14,2	10,3	14,3	10,6	14,4
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,9
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Andre utlån 1 år og over²⁾												
Rente	9,0	13,6	9,0	13,7	9,7	14,6	9,6	14,7	9,5	14,7	10,0	14,8
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,7	0,3	0,7	0,2	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7
Utlån i alt												
Rente	9,2	12,6	9,3	12,7	9,9	13,3	9,8	13,4	9,8	13,5	10,2	13,7
Provisjon	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,3
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,3	0,6	0,2	0,7	0,3	0,6	0,3	0,6
Kortsiktige utlån²⁾												
Rente	9,9	10,6	9,9	10,7	11,0	11,4	11,0	11,5	10,9	11,1	12,2	12,6
Provisjon	1,0	1,6	1,0	1,6	1,0	1,6	0,9	1,5	1,0	1,6	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6

1) Rente og provisjon i prosent p.a.

Engangsprovisjon i prosent av lånebeløp.

Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Provisjonssatsene for kassekreditt og byggelån refererer seg til bevilgede beløp.

2) Tilsvarer henholdsvis "mellomlange og langsiktige" og "kortsiktige" utlån i finansministerens renteerklæring.

Tabell 30. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	1. kvartal 1980		2. kvartal 1980		3. kvartal 1980		4. kvartal 1980		1. kvartal 1981		2. kvartal 1981	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler												
Rente	11,1	12,1	11,2	12,1	12,0	12,9	12,7	13,7	12,7	13,6	13,3	14,2
Provisjon	0,7	1,3	0,7	1,3	0,7	1,4	0,6	1,3	0,7	1,3	0,7	1,3
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,1	0,4	0,2	0,6	0,2	0,5	0,2	0,6	0,1	0,5
Utlån mot avbetalingskontrakt												
Rente	12,4	13,0	12,5	13,0	13,0	13,4	13,8	14,4	13,8	14,4	14,2	14,7
Provisjon	0,4	1,4	0,4	1,5	0,4	1,5	0,3	1,6	0,3	1,6	0,3	1,6
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8
Kassekreditter												
Rente	9,4	9,9	9,4	10,0	10,1	10,6	10,7	11,1	10,7	11,2	11,5	12,0
Provisjon	0,9	1,4	0,9	1,4	0,8	1,5	0,8	1,4	0,9	1,4	0,8	1,4
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Boligbyggelån med konverteringstilsagn eller attest												
Rente	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,8	7,9	7,8	7,9	7,9	7,9
Provisjon	1,3	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,5	1,2	1,5	1,2	1,5
Engangsprovisjon	0,1	0,4	0,2	0,5	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4
Andre byggelån												
Rente	9,5	10,0	9,5	10,0	10,1	10,6	10,6	11,1	10,5	11,1	11,0	11,6
Provisjon	1,3	1,5	1,3	1,4	1,3	1,5	1,3	1,6	1,3	1,6	1,4	1,6
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5
Andre utlån under 1 år												
Rente	9,9	12,9	9,9	12,9	10,5	13,8	11,1	14,3	11,2	14,4	11,5	14,6
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0	0,3	0,0	1,3	0,0	1,3
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,3	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,7
Andre utlån 1 år og over²⁾												
Rente	9,1	12,8	9,1	12,8	9,7	13,7	10,0	14,3	9,9	14,4	10,0	14,5
Provisjon	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,2
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,3	0,7	0,2	0,6	0,2	0,7	0,2	0,7	0,2	0,8
Utlån i alt												
Rente	9,0	12,0	9,1	12,0	9,6	12,7	9,8	13,2	9,9	13,4	10,0	13,6
Provisjon	0,3	1,4	0,3	1,4	0,3	1,4	0,3	1,5	0,3	1,5	0,3	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,3	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,7
Kortsiktige utlån²⁾												
Rente	9,6	10,2	9,6	10,3	10,2	10,9	10,8	11,4	10,8	11,4	11,4	12,1
Provisjon	1,0	1,4	1,0	1,4	1,0	1,5	1,0	1,5	1,0	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6

1) og 2) Se noter til tabell 29.

Tabell 31. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Torrin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
							Under 1 år	1 år og over			
4. kvartal 1979											
Lavest	0,1	4,0	0,8	5,0	7,5	7,5	8,0	7,7	7,5	7,4	5,9
Høyest	1,7	4,1	2,2	5,1	7,6	10,3	12,4	9,6	7,5	9,7	8,0
1. kvartal 1980											
Lavest	0,1	3,7	0,9	5,0	7,5	7,5	8,0	7,9	7,5	7,5	6,0
Høyest	1,9	5,4	2,7	5,1	7,7	10,2	12,3	9,4	7,5	9,8	8,2
2. kvartal 1980											
Lavest	0,1	4,8	0,8	5,1	7,5	8,3	6,8	7,8	7,5	6,9	5,5
Høyest	2,6	5,1	3,0	5,1	7,7	9,7	12,1	9,9	7,5	10,1	8,5
3. kvartal 1980											
Lavest	0,1	5,0	1,1	5,0	7,5	8,9	7,2	7,8	7,5	7,1	5,8
Høyest	2,6	6,3	3,4	5,1	7,6	10,5	12,2	9,6	7,5	9,4	8,1
4. kvartal 1980											
Lavest	0,2	5,0	1,1	5,0	7,5	9,2	6,9	8,0	7,5	6,9	5,6
Høyest	2,7	6,2	3,4	5,0	7,7	10,5	12,2	10,2	7,5	9,4	8,0
1. kvartal 1981											
Lavest	0,2	5,0	1,4	5,0	7,0	9,0	6,6	8,2	7,5	6,8	5,6
Høyest	3,0	6,5	3,9	5,1	7,7	10,5	11,9	10,3	7,5	9,4	8,3
2. kvartal 1981											
Lavest	0,2	5,0	1,4	5,0	7,5	9,1	7,2	8,3	7,5	7,1	5,9
Høyest	2,8	5,6	3,5	5,1	7,8	10,5	12,4	10,4	7,5	9,7	8,4

1) Se fotnote til tabell 29.

Tabell 32. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
							Under 1 år	1 år og over			
4. kvartal 1979											
Lavest	0,5	4,0	2,0	5,1	7,5	7,5	6,6	8,0	7,5	6,7	5,9
Høyest	3,1	5,3	4,0	5,1	7,7	10,2	11,3	9,3	7,5	7,5	6,9
1. kvartal 1980											
Lavest	0,5	4,0	2,0	5,1	7,5	7,5	6,5	8,0	7,5	6,7	5,9
Høyest	3,2	5,4	4,2	5,1	7,6	10,2	11,7	9,4	7,5	7,6	7,0
2. kvartal 1980											
Lavest	0,7	4,6	2,4	5,1	7,5	8,0	7,5	8,0	7,5	6,8	6,1
Høyest	3,9	5,9	4,7	5,1	7,6	10,3	11,9	9,5	7,5	7,7	7,2
3. kvartal 1980											
Lavest	0,8	4,8	2,4	5,1	7,4	7,7	8,1	6,6	7,5	6,6	6,0
Høyest	4,1	5,9	4,9	5,1	7,7	10,3	10,6	11,8	7,5	7,4	7,0
4. kvartal 1980											
Lavest	1,1	4,8	2,8	5,1	7,5	7,7	6,9	7,9	7,5	6,7	6,1
Høyest	4,2	6,2	5,1	5,1	7,7	10,3	11,9	9,7	7,6	7,6	7,2
1. kvartal 1981											
Lavest	1,1	4,8	2,9	5,1	7,4	7,8	6,8	8,0	7,5	6,7	6,1
Høyest	4,3	6,3	5,3	5,1	7,8	10,3	11,8	9,9	7,6	7,7	7,3
2. kvartal 1981											
Lavest	1,2	4,8	2,9	5,1	7,5	7,8	7,1	8,0	7,6	6,8	6,1
Høyest	4,2	6,4	5,2	5,1	7,7	10,5	12,0	10,0	7,6	7,7	7,3

1) Se fotnote til tabell 29.

Tabell 33. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

		Interbankrenten — dagslån. Gjennomsnitt		Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen av måneden ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank
				1 mnd.	3 mnd.		
1978	November	5,9	} 6,6		13,5	8,7	} 7,9
	Desember	7,2			11,5	10,0	
1979	Januar	5,8	} 5,5	7,8	9,0	7,5	} 7,6
	Februar	5,1		8,7	8,7	9,2	
	Mars	5,9	} 7,3	8,6	9,3	7,9	} 7,4
	April	8,6		8,8	9,4	9,0	
	Mai	7,9	} 8,6	9,0	8,9	7,8	} 7,8
	Juni	9,3		9,3	9,0	10,1	
	Juli	8,3	} 8,6	9,0	8,9	8,3	} 8,1
	August	8,9		10,3	10,5	9,3	
	September	8,4	} 9,2	13,2	13,0	9,8	} 9,2
	Oktober	9,9		17,0	15,6	10,5	
	November	11,4	} 11,3	13,7	13,6	10,5	} 10,5
	Desember	11,2		13,1	12,7	11,5	
1980	Januar	9,9	} 9,7	10,9	11,8	11,5	} 11,3
	Februar	9,5		11,9	12,1	11,5	
	Mars	12,8	} 13,4	14,0	14,2	12,5	} 11,3
	April	13,9		14,2	14,4	12,7	
	Mai	13,3	} 11,5	13,9	12,7	12,6	} 9,9
	Juni	9,6		10,2	10,3	12,7	
	Juli	9,1	} 10,3	9,8	10,2	10,4	} 10,0
	August	11,4		12,3	11,9	12,2	
	September	11,8	} 11,0	13,8	13,0	11,8	} 10,9
	Oktober	10,1		11,0	11,7	11,9	
	November	11,5	} 11,3	12,6	12,7	11,6	} 10,5
	Desember	11,0		10,0	11,8	11,6	
1981	Januar	10,5	} 11,5	11,0	11,4	10,9	} 11,4
	Februar	12,5		12,9	12,8	11,6	
	Mars	10,5	} 11,0	11,2	12,3	10,2	} 9,7
	April	11,5		11,7	11,9	11,5	
	Mai	11,8	} 12,1	12,1	12,7	12,5	} 10,6
	Juni	12,3		12,7	13,0	12,6	
	Juli	11,9	} 12,2	13,5	13,8	11,0	} 10,5
	August	12,5		13,0	13,7	12,3	

1) Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.

Tabell 34. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året ¹⁾

	1978		1979		1980	
	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner
Vekslor						
Forretningsbanker	11,4	12,2	11,3	12,3	12,2	13,1
Sparebanker	11,3	11,9	11,5	12,0	12,6	13,1
I alt	11,4	12,2	11,4	12,3	12,3	13,1
Utlån mot avbetalingskontrakt						
Forretningsbanker	11,6	11,8	12,4	12,6	13,0	13,2
Sparebanker	11,9	12,1	12,3	12,6	13,2	13,5
I alt	11,7	11,8	12,3	12,6	13,0	13,2
Kassekreditter						
Forretningsbanker	10,0	12,6	10,1	12,8	11,1	14,0
Sparebanker	9,6	11,6	9,7	11,6	10,9	12,9
I alt	10,0	12,4	10,0	12,5	11,1	13,7
Boligbyggelån med konverteringstilsagn eller attest						
Forretningsbanker	7,6	9,8	7,6	9,7	8,2	10,4
Sparebanker	7,5	9,5	7,5	9,6	8,0	10,0
I alt	7,5	9,6	7,6	9,6	8,1	10,2
Andre byggelån						
Forretningsbanker	10,2	12,5	10,2	12,6	10,7	13,2
Sparebanker	9,4	11,3	9,7	11,8	10,6	12,8
I alt	9,9	12,1	10,0	12,3	10,6	13,0
Andre utlån under et år						
Forretningsbanker	9,9	10,0	10,1	10,1	9,0	9,0
Sparebanker	11,4	11,4	11,5	11,5	12,7	12,7
I alt	10,3	10,4	10,5	10,5	10,1	10,1
Andre utlån et år og over²⁾						
Forretningsbanker	10,7	10,7	10,9	11,0	11,9	11,9
Sparebanker	10,2	10,2	10,4	10,4	11,7	11,7
I alt	10,4	10,4	10,6	10,7	11,8	11,8
Utlån i alt						
Forretningsbanker	10,3	11,4	10,5	11,6	11,4	12,5
Sparebanker	9,9	10,4	10,1	10,6	11,3	11,8
I alt	10,2	11,0	10,3	11,1	11,4	12,2
Kortsiktige utlån²⁾						
Forretningsbanker	10,3	12,3	10,3	12,5	11,1	13,4
Sparebanker	9,9	11,5	10,0	11,7	11,1	12,9
I alt	10,2	12,1	10,3	12,3	11,1	13,2

1) Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt i prosent p.a. Provisjonssatsene for kassekreditter og byggelån er beregnet ved å ta hensyn til utnyttingsgraden av bevilgede beløp i de enkelte banker.

2) Tilsvarende henholdsvis "mellomlange og langsiktige" og "kortsiktige" utlån i finansministerens renteerklæring.

Tabell 35. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere
(Prosent p.a.)

	Veksler		Utlån mot avbetalings- kontrakter		Kassekreditt		Bygglån		Andre utlån med løpetid under 1 år ³⁾		Andre utlån med løpetid 1 år og over		Utlån i alt			
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)		
Forretningsbanker:																
1976	8,5	11,0	10,0	11,4	7,9	11,2	7,7	9,9	6,9	8,7	8,8	9,3	8,4	8,7	8,2	9,8
1977	9,6	12,5	9,6	11,0	8,1	11,5	7,9	10,3	7,1	9,5	9,4	10,0	8,7	9,0	8,6	10,2
1978	11,3	14,2	10,7	12,0	10,4	14,0	9,2	11,8	7,6	10,1	9,5	10,0	10,3	10,5	10,2	11,9
1979	12,0	14,7	12,0	13,5	11,0	14,4	9,4	11,9	7,6	10,1	10,1	10,6	10,9	11,2	10,8	12,4
1980	12,5	15,3	12,3	13,6	11,7	15,3	9,6	12,1	8,0	10,0	12,3	12,8	11,5	11,8	11,9	13,5
Sparebanker:																
1976	9,6	11,1	9,4	10,2	8,1	10,7	7,1	9,0	7,0	8,6	8,2	8,7	8,4	8,5	8,2	8,9
1977	9,6	11,4	9,8	10,7	8,1	10,9	7,3	9,3	7,1	9,1	8,2	8,8	8,6	8,8	8,4	9,1
1978	11,2	13,3	10,6	11,6	10,2	13,2	8,5	10,6	7,6	9,7	11,0	11,5	10,4	10,6	10,1	10,9
1979	12,2	14,2	12,1	13,0	10,5	13,5	8,6	10,8	7,6	9,8	10,7	11,1	10,7	10,9	10,4	11,2
1980	12,7	14,8	12,5	13,4	10,8	13,7	8,9	11,1	7,6	9,7	12,2	12,5	11,2	11,4	10,9	11,7

(1) Renter.

(2) Renter og kredittprovisjon samlet. Merk at proSENTsatsene for kredittprovisjoner her relaterer seg til trukne utlån og derved kan ha et annet innhold enn i tabell 29 og 30.

3) Rentesatsen påvirkes sterkt av endringer i fordelingen på ulike typer utlån under denne utlånsart.

Tabell 36. Renteutgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder (Prosent p.a.)

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfordring i alt	Oppsigelse		Langtids- sparing	Termin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
				3 og 6 mndr.	12 mndr.		under 1 år	1 år og over			
Forretnings-											
banker											
1976	1,2	1,7	1,3	3,8	5,7	..	7,2	7,0	5,8	6,0	4,7
1977	1,3	2,0	1,4	3,9	5,7	..	8,1	8,0	5,8	6,5	5,2
1978	2,3	2,6	2,3	4,9	7,2 ¹⁾	..	9,4	8,3 ¹⁾	7,3	7,8	6,5
1979	3,2	3,0	3,2	4,9	7,4	9,7	9,7	8,5	7,3	8,1	6,9
1980	3,8	4,5	3,9	4,9	7,3	9,8	11,6	9,5	7,4	9,0	8,0
Spare-											
banker											
1976	0,8	2,1	1,4	3,9	5,8	..	6,5	6,6	5,9	5,1	4,5
1977	1,2	2,2	1,6	3,9	5,8	..	6,9	6,7	5,9	5,1	4,5
1978	1,8	3,0	2,3	4,9	7,3 ¹⁾	..	8,5	7,8	7,4	6,5	5,8
1979	2,1	3,6	2,7	5,0	7,5	8,9	8,9	8,6	7,4	6,8	6,2
1980	2,4	5,0	4,0	5,0	7,4	9,7	10,9	8,7	7,5	7,4	6,9

1) Langtids sparing (inkl. sparebrev o.l.) er utskilt som egen innskuddsart med virkning fra 31/12 1978. I tabellen er langtids sparing tatt med delvis under 12 måneders oppsigelse og delvis under termin og andre vilkår 1 år og over.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	71369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	71375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 14 86	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 2137 20	42155 nbber n
Bodo	Postboks 114, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 12, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbgk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 50045	11834 nblil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	21107 nbks n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 00 00	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardo	Postboks 68, 9951 Vardo	(085) 87621	64355 nbvar n
Alesund	Postboks 380, 6001 Alesund	(071) 21710	42894 nbaal n

